

Introducere în Exegeza Noului Testament

OCTAVIAN BABAN

INTRODUCERE ÎN EXEGEZA NOULUI TESTAMENT

Ediție online, 2015

Curs BA, MA, ITBB

Note de curs

Octavian Baban

Cuprins

TEORIA COMUNICĂRII ȘI DEFINIREA EXEGEZEI.....	5
<i>Elemente de teoria comunicării</i>	5
<i>Definirea exegezei</i>	10
TRADIȚII ȘI METODELE EXEGETICE: SCURT ISTORIC	15
<i>Exegeza rabinică</i>	15
<i>Exegeza Părinților Bisericii</i>	19
<i>Exegeza medievală</i>	20
<i>Exegeza în timpul reformei</i>	22
<i>Exegeza modernă</i>	23
<i>Exegeza biblică</i>	26
<i>Abordări răsăritean-ortodoxe ale exegezei</i>	30
ETAPELE PROCESULUI EXEGETIC	33
<i>Metoda celor 4 pași</i>	33
<i>Metoda celor 5 pași</i>	37
<i>Metoda G. Fee: Metoda celor 16 pași</i>	37
<i>Capcane exegetice</i>	41
TEME ȘI APLICAȚII	44
<i>Aplicații exegetice:</i>	44
<i>Aplicație exegetică 1: Epistola către Filimon</i>	48
<i>Aplicație exegetică 2: Epistola către galateni</i>	68
<i>Aplicație exegetică 3: Rugăciunea „Tatăl nostru”</i>	90
<i>Aplicație exegetică 4: Ioan 22.15-19</i>	93
<i>Aplicație exegetică 5: Apocalipsa 12</i>	96
<i>Aplicație exegetică 5: Epistola către Tit</i>	105
BIBLIOGRAFIE.....	136

Teoria comunicării și definirea exegezei

Ghidul de Exegeza Noului Testament prezintă conceptul de exegeză și metodele exegetice folosite în NT. El urmărește încurajarea analizelor exegetice asupra textului grecesc al Noului Testament în vederea dezvoltării unei teologii biblice bine fundamentate, corecte, și în vederea facilitării comunicării cuvântului lui Dumnezeu (prin studii biblice, predicare, prezentări generale, etc.).

În general, exegeza este un studiu care se aplică mai multor tipuri de comunicare, de formate diferite și pe diverse suporturi (media). Cineva ar putea face, astfel, exegeza unui film, a unui tablou, a unui spot publicitar, a unei cărți, a unui dans, a unui ansamblu arhitectonic, a unui interior (amenajare interioară a unei săli, a unei camere, etc.), a unui parc sau a unei grădini, a unei expresii faciale sau, bineînțeles, a unui text. Mesajul exegetat poate să fi fost comunicat într-un trecut îndepărtat sau, dimpotrivă, în prezent; în propria cultură sau într-o cultură străină nouă, caz în care trebuie lămurite echivalențele, termenii, semnificațiile.

Elemente de teoria comunicării

TEXTUL

În teoria comunicării textul poate fi definit ca o „formă structurată a unui comportament uman, oferită spre comunicare.”¹ Deoarece comunicarea prin lucruri nu poate fi păstrată, transmisă peste timp sau distanțe, cu ușurință, comunicarea prin semne și, în speță, prin semne scrise, deci prin text, este una extrem de importantă. Experiențele, ideile, se comunică prin semne vizuale și auditive (litere, semne de punctuație, sunete,

¹ I. Pânzaru, *Practici ale interpretării de text* (Iași: Polirom, 1999), 30.

intonații) și prin reprezentări complexe (asocieri de semne, semne complexe: cuvinte, propoziții, hărți, desene). Semnele, și prin asociere cu ele - textul, sunt indicații abstracte nenaturale, inventate de om pentru a asigura comunicarea unui mesaj (codificare sau încriptare prin conceptele și contextul autorului, transport prin text sau alte mijloace media, decriptare sau decodificare prin conceptele și contextul destinatarului).² Exegeza își propune, astfel, înțelegerea, recuperarea interpretării primare a unui text, așa cum a intenționat autorul lui când a transmis acea comunicare primului său destinatar.

AUTORUL

Aici apare, bineînțeles, nevoia de a face o distincție între cine este autorul unui text și cine este destinatarul primar, avut în vedere de autor. În cazul textului biblic, prin doctrina inspirației, se înțelege că există un autor uman și unul divin. Autorul uman a avut, cu siguranță, un destinatar primar, când a compus textul. Uneori, însă, destinatarul poate avea un caracter colectiv (scrisorile sobornicești, sau catolice), iar acest destinatar colectiv poate transcende istoria, și poate cuprinde întregul creștinătății, până în ziua de azi. Cel puțin aceasta este intenția recunoscută de creștini cu privire la autorul divin (Duhul Sfânt, Sfânta Treime), care a dat cuvântul său ca să slujească de mărturie tuturor celor ce îl vor citi, nu doar destinatarilor primari. Desigur, că tocmai aici intervine nevoia de a stabili sensul celor comunicate: este Deuteronomul o carte care trebuia înțeleasă în același fel în timpul lui Moise, al lui David, al lui Isus, și al cititorului creștin de astăzi – care nu face parte din statul

² I. Pânzaru, *Practici ale interpretării*, 32. În privința aceasta, conform Bibliei, cel ce inventează semnul ca vehicul de comunicare este chiar Dumnezeu, în Gen. 4:15, când îi pune lui Cain un semn prin care oricine îl va întâlni va înțelege că nu trebuie să îlucidă din răzbunare pentru Abel.

Israel, și pentru care Legea de pe Sinai, nu mai reprezintă o lege de organizare a vieții publice, nici un legământ cu Dumnezeu care încă mai este în vigoare (întrucât el a fost înlocuit, de legământul prin jertfa lui Isus Hristos)?

Revenind la comunicarea prin *text*, trebuie arătat că ea depinde de *concepte* (cuvinte, vocabular, conotații), organizate în construcții logice (propoziții) conform unor reguli (gramatica limbii). Înțelegerea unui text pleacă tocmai de la *harta conceptelor* care este înțeleasă prin regulile gramaticale de conexiune dintre aceste concepte. *Sensul* textului este „un anumit fel de a lega între ele elementele de înțeles,” în așa fel încât să existe o coerență internă și o coerență cu situația sau cheia majoră de interpretare a aceluși text.³ Înțelegerea este un proces de reșezare a conceptelor, de către destinatar, care încearcă să recupereze mesajul autorului, felul în care acesta a folosit conceptele transmise.⁴ Un text poate avea mai multe nivele de sens și, astfel, mai multe nivele de înțelegere. Poate exista o primă înțelegere și una secundă (Jaspers), una intenționată de autor și alta închipuită de destinatar, etc. Astfel, înțelegerea are un anumit grad de relativitate și depinde de contextele în

³ I. Pânzaru, *Practici ale interpretării*, 37. O interpretare de text ține cont de textul de interpretat (*interpretandum*) și de referința principală sau contextul principal, de cheia care asigură interpretarea textului (*interpretatum*). De exemplu, Gal. 5:12 „Și, schilodească-se odată cei ce vă tulbură!” este *interpretandum*-ul, iar *interpretatum*-ul este faptul, cheia că Pavel, ca autor, este un apostol cu autoritate, în stare să evalueze legalismul învățătorilor falși și să îi certe, să îi acuze, sau să îi ironizeze (sensul textului putea fi altul dacă, de exemplu, autorul era un general care spunea aceste cuvinte despre militarii înfierbântați din armata adversă, etc.; cf. *op.cit.*, 48).

⁴ Cf. Pânzaru, *Practici ale interpretării*, 41: „Înțelegerea este procesul, care durează în timp și se poate structura în faze distincte, al elaborării unui sens prin identificarea obiectelor gândite și a relațiilor dintre ele.”

care se realizează codificarea și trimiterea, respectiv, receptarea comunicării, de cultura și convențiile existente între autor și destinatar.⁵

Interpretarea textelor și deconstructivismul

Odată cu operele lui J. Derrida⁶, a apărut ideea că un text este un asamblu de simboluri care nu are un înțeles în sine, ci capătă un alt sens de fiecare dată când este interpretat de cineva. Cheia înțelesului se află în mintea cititorului, a interpretului, nu în recuperarea intenției autorului textului. Demersul de recuperare a intenției autorului ar părea, astfel, să fie destinat eșecului total, iar textul ar suporta înțelesuri multiple în funcție de cititor.

Unul din motivele unei asemenea interpretări multiple este pierderea legăturii cu autorul, cu codificarea inițială a comunicării. Totuși, există argumente care pot dovedi că sensurile inițiale au parte de o anumită ancorare culturală, psihologică. În ce privește textele scrise în limbile apropiate limbilor europene (texte greco-latine, de exemplu), folosirea acestor continuă a acestor limbi în

⁵ Relativitatea interpretării se bazează pe faptul că există numeroase contexte interpretative iar înțelesurile coerente ale unui text, în asemenea contexte, pot fi, de asemeni, foarte variate. Înțelegerea este însă un proces reiterativ, uneori dialogat, de verificare a coerenței, a potrivirii dintre contextul autorului și cel al destinatarului, astfel încât reconstituirea mesajului să fie cât mai apropiată de intenția autorului. Intenția autorului este o ipoteză plauzibilă, fundamentală în comunicare: cei mai mulți autori de comunicări spun ceva gândindu-se la ceva, nu vorbesc în mod incoerent.

⁶ J. Derrida, *Speech and Phenomena*, trans. by D. Allison (Evanston Illinois: Northwestern University Press, 1973); J. Derrida, *Writing and Difference*, trans. by A. Bass (London: Routledge, 1978), idem, *Dissemination*, trans. by B. Johnson (Chicago: University of Chicago Press, 1981); idem, *Of Grammatology*, trans. by G. Spivak (Baltimore: The John Hopkins University Press, 1997), etc.

studiile clasice a asigurat o continuitate a interpretării și înțelegerii vocabularului. De asemeni, mai există și alte repere majore de ancorare a sensului într-un mod care transcende cultura: stabilitatea realității externe omului și stabilitatea comportamentală și psihologică a individului uman. O abordare psihologică a limbajului atrage astfel atenția asupra unor comportamente comune oamenilor, dincolo de cultură, care indică existența unor structuri și paradigme centrale, transmise genetic și comunitar (social). Din punct de vedere creștin, starea și nevoia omenească după mântuire nu s-a schimbat de-a lungul istoriei, și nici soluția lui Dumnezeu, prin Isus Hristos. De aceea, mesajul NT este inteligibil dincolo de cultură, plecând însă de la datele culturale iudaice. Desigur, medierea sensului comunicării prin Duhul Sfânt este un alt factor major în medierea predicării evangheliei. Duhul Sfânt ca atare, însă, nu este ceva care se supune ușor investigației umane.

CONTEXTUL SI CO-TEXTUL

Textul funcționează, de obicei, într-un text mai mare, mai cuprinzător: *co-textul* (textul apropiat, proxim) și într-o sumă de realități existente la momentul comunicării, care definesc *contextul comunicării* și care asigură asocierile de semnificații și funcționalitatea textului (context istoric, cultural, bisericesc, literar).

Contextul este extrem de important în selectarea sensului unui text, pentru că un mesaj anume poate fi ambiguu și poate avea diferite înțelesuri, în funcție de contextul său. De exemplu, exclamația „asta-i marfă!” poate însemna o prezentare a mărfii dintr-un depozit (marfă de calitate) sau o caracterizare entuziastă a unei situații sau a unei persoane sau a unui obiect care corespunde din punct de vedere al calității (este „marfă”, adică foarte convenabil(ă), foarte plăcut(ă), etc.). Cheia interpretării acestui mesaj este situația sau contextul rostirii acestor cuvinte. De multe ori, parte integrantă din cheia de înțelegere a unui text este și autorul însuși,

căci el definește asocierile dintre cuvinte, influențează conținutul de idei și hotărăște funcționalitatea textului. „Întrucât textul este un act al autorului, analiza actului ne obligă să considerăm și actorul în măsura în care este exprimat de actul lui.”⁷

Definirea exegezei

DELIMITARI SI DEFINITIE

Sfera semantică a exegezei include câțiva termeni asociați, până la un punct chiar sinonimi, cum ar fi termenii tehnici hermeneutică, interpretare, analiză, și cei comuni explicație, elucidare, înțelegere. Termenul **hermeneutică** (variante în limba română: ermineutică, erminie; gr. ἑρμηνευτής, interpret, secretar; ἑρμηνεία: interpretare, explicație), după cum indică și etimologia, se referă tot la înțelegerea prin explicații și analiză a unui mesaj (discurs scris sau vorbit). Pentru unii autori, cum ar fi C.F. Evans, exegeză și hermeneutică (împreună cu termenul „interpretare”) nu înseamnă decât unul și același lucru.⁸ Totuși, studiile mai recente tind să folosească conceptul de hermeneutică în sens specializat, aplicat la elucidarea înțelesului pe care îl are un text pentru cititorul contemporan.⁹ Referitor la termenul **interpretare** (lat. *interpretari*) acesta înseamnă, de asemeni, a explica, a traduce sau a înțelege, dar conținutul său tinde să fie unul general, care include în aria sa semantică atât hermeneutica cât și exegeza.

Etimologic, cuvântul **exegeză** (cf. gr. ἐξήγησαι) vine de la două cuvinte grecești, *ex* - care înseamnă afară, și *ago* - care înseamnă a conduce. Practic, termenul indică

⁷ I. Pânzaru, Practici ale interpretării, 37.

⁸ C.F. Evans, *Is 'Holy Scripture' Christian?* (London: SCM, 1971), 33.

⁹ A. Thiselton, *The Two Horizons. New Testament Hermeneutics and Philosophical Description* (London: Paternoster, 1980), 10-12.

procesul de conducere a înțelesului unui text dinlăuntru său în afară sa, spre cititor, adică procesul de explicare. Termenii derivați au căpătat înțelesuri specifice, tehnice, cum ar fi *epexegeza* – explicarea unui text, și *eisegeza* – citirea (cel mai probabil, forțată), a unei idei într-un text dat (*eisegeza* are, astfel, un înțeles negativ, de trădare a înțelesului original al textului, fiind opusul exegezei). În mod tradițional, exegeza reprezintă încercarea de a explica un text în contextul său și de a formula acele reguli și metode de interpretare care ne dau acces la înțelesul original al autorului, la percepția destinatarului primar.

Pe ansamblu, astfel, s-au putut evidenția următoarele distincții între exegeză, interpretare, hermeneutică:¹⁰

1. Interpretarea este un termen care se folosește într-un mod mai puțin tehnic, mai general decât hermeneutica și exegeza. Obiectul unei acțiuni de interpretare poate fi variat, adică se poate face interpretarea unui text, a unui discurs, a gesturilor, a unui obiect artistic (sculptură, pictură, grafică, muzică), etc. În comparație cu interpretarea, obiectul exegezei și al hermeneuticii tinde să fie reprezentat mai ales de texte. S-ar putea spune, la modul general, că interpretarea include exegeza și hermeneutica.
2. Hermeneutica reprezintă filosofia sau ghidul de realizare și integrare a înțelesului unui text în înțelegerea cititorului contemporan. Analiza hermeneutică include, astfel, analiza exegetică, și merge dincolo de aceasta. Hermeneutica este interesată în general de natura procesului

¹⁰ S. E. Porter, *Handbook to Exegesis of the New Testament* (Leiden: Brill, 1997), 3-6.

interpretativ și de condițiile cărora trebuie să se supună înțelegerea de bază a unui text, precum și aplicațiile sale. Astfel, ea se ocupă de înțelesul unui text vizavi de corectitudinea tehnicilor exegetice și a presupuzițiilor culturale referitoare la conturarea și aplicarea acestui înțeles.

3. Exegeza se preocupă cu interpretarea directă, nemijlocită a textului, luat în contextul său. Concluzia procesului de exegeză se formulează în termenii „Acest pasaj se înțelege (era înțeles) așa și așa.”

R.T. France descrie exegeza, și anume exegeza gramatical-istorică, drept o „descoperire a ceea ce a intenționat cu adevărat autorul”, care implică în gradul cel mai deplin folosirea datelor lingvistice, literare, istorice, arheologice, și altor informații conexe, relevante pentru mediul în care a scris autorul.¹¹

În altă parte (citată de Marshall 1979:252) France consideră că exegeza este „descoperirea a ceea ce textul înseamnă în sine însuși, adică intenția originală a scriitorului, și înțelesul pe care pasajul l-ar fi avut pentru cititorul inițial.”

S-ar putea spune, în concluzie, că exegeza reprezintă un studiu îndreptat spre înțelegerea sensului primar al unui text, adică spre stabilirea mesajului trimis de autor destinatarului primar.¹² Din punct de vedere creștin, exegeza poate fi înțeleasă și ca știința și arta de a preciza sensul Scripturii Sfinte.¹³ Metoda folosită cu

¹¹ R.T. France, „Inerrancy and New Testament Exegesis”, *Themelios* 1.1 (Autumn 1975): 12-18.

¹² Sensul primar al textului în contextul său inițial este fundamental pentru înțelegerea sa de mai târziu, în alte contexte.

¹³ Exegesis, în *The New Catholic Dictionary*. Exegeza se folosește de regulile hermeneuticii (*hermeneuo* – a interpreta) care înseamnă,

precădere în exegeza biblică contemporană este analiza istorică-gramaticală a textului, adică discutarea sensului așa cum reiese el din gramatica limbii folosite (morfologie, sintaxa) și din evaluarea contextului istoric și cultural.¹⁴

Dacă se pune problema metodei, în cazul textelor biblice, ar trebui făcute însă câteva precizări. O bună abordare a textului în vederea recuperării și accesării înțelesului său de bază nu se poate baza doar pe metoda istorico-gramaticală, aceasta fiind în mare o reacție reformată la exegeza de tip scolastic a romano-catolicismului. Ea dă asigurarea unei ancorări mai puternice în istorie și în regulile de bază ale comunicării, ale psihologiei și ale limbajului, dar nu poate asigura pe deplin receptarea înțelesului unui text biblic. De aceea, trebuie luate în considerare și alte cerințe, cum ar fi cercetarea și evaluarea înțelesului în contextul comentariilor creștine istorice asupra Scripturii (Părinții Bisericii, diverse tradiții, comentatori contemporani confirmați ca oameni ai lui Dumnezeu în comunitățile lor), cercetarea înțelesului pasajelor biblice într-o stare de închinare personală pentru a beneficia de lumina Duhului Sfânt și de scopul Scripturii, acela de a media prezența lui Dumnezeu în viața credinciosului și de a motiva, echipa, pe creștin în vederea trăirii unei vieți frumoase, sfinte, bogate în rezultate binecuvântate.

Întrebarea fundamentală a exegezei rămâne, în final, aceasta: care este mesajul pe care autorul a dorit să îl comunice destinatarului său primar?

potrivit aceluiași dicționar, arta și știința de a interpreta Sfânta Scriptură, de a explora sensurile ei.

¹⁴ Aparte de metoda analizei istorice-gramaticale a unui text există și alte metode de interpretare: alegorizări, spiritualizări, abordări canonice, sociologice, antropologice, psihologice, feministe, fundamentaliste, de tip teologia eliberării sociale, etc.

Această definiție a exegezei poate fi aplicată și textelor laice. De exemplu, pentru a înțelege următoarele pasaje trebuie cercetate contextul, gramatica textului, etc..

Exemple de exegeză pe texte laice:

Ce vrea autorul să spună cititorului său primar?

1. Titlu de ziar:

Campus școlar privat de șapte milioane de euro, construit în Pantelimon.¹⁵

Discutați sensurile cuvântului „privat”.

2. Extras dintr-un interviu:

Text : „Omul vechi rămâne în noi până la ultima suflare.” (Ștefan Bastovoi).

Discutați sensurile expresiei „ultima suflare”.

Context :

Părinte, nu ați încercat nici o clipă să vă ascundeți trecutul tumultos. Să se datoreze asta faptului că nu v-ați desprins total de „omul vechi” care ați fost? Omul care ați fost pînă la călugărire a rămas adormit undeva în străfundurile sufletului și ale conștiinței Sfinției Voastre, așteptînd prilejul deșteptării, ori a „murit” odată cu tunderea în monahism?

Ceva a murit, ceva a mai rămas. Altfel nici nu se poate, cititi Patericurile, așa e monahismul. Sigur că omul vechi rămîne în noi pînă la ultima suflare așteptînd, după cum zici, prilej să se trezească. Dar trebuie să găsim limbă comună și cu el, cu omul acesta vechi din

¹⁵ Titlu în *Capital Online*, luni, 18 iunie, 2007.

noi, să-l mai certăm, să-l mai punem la treabă. Prostii a făcut destule, ajunge!, acum să mai facă și ceva bun, măcar cât poate. În ce privește trecutul, ce am eu a ascunde? Om ca toți oamenii, trecut ca tot trecutul. Nici nu mă laud, nici nu mă rușinez. Eu trăiesc cu convingerea că trecutul nu există. Hristos a venit și a pus capăt trecutului. Și eu mă rog Lui ca fiecare clipă a vieții mele să fie un nou început, o nouă naștere și să nu mai socotească niciodată trecutul meu, pentru că trecutul întotdeauna e un hău plin de mizerie și de tristețe, pentru că trecutul este moarte. Veșnicia nu are trecut.¹⁶

Participanții la procesul exegetic sunt multipli: autorul, cititorul, textul, contextul. Accentul pus pe fiecare din ei, la rând și specific, a condus la mai multe tipuri de definire a exegezei.

Poythress, interpretare, 39.

Greșeala Părinților Bisericii: metode externe aplicate textului biblic. Acesta are înțelesul său propriu...

DIMENSIUNILE PROCESULUI EXEGETIC

Vezi Cotterell și Turner. Sarcinile exegezei.

Tradiții și metode exegetice: scurt istoric

Exegeza rabinică

Exegeza rabinică are o istorie îndelungată și diverse metode consacrate. Conform lui Hillel (50 îH – 10 dH),

¹⁶ Claudiu Târziu, „Omul religios” (interviu cu Ștefan Bastovoi), *Rost* 1, martie, 2003, cf. <http://www.rostonline.org/rost>, 1 oct. 2006.

rabinii foloseau 7 reguli de interpretare a textelor biblice:¹⁷

1. **Qal va-homer**, „ușor și greu”, sau *regula valabilității generale*. Conform acestei reguli principiul folosit în interpretarea unui text ușor trebuie să rămână același și să poată fi folosit și în interpretarea unui text înrudit ca temă, dar mai dificil. De exemplu, în Mt. 6.26, și Ps. 147.9, dacă Dumnezeu poate îngriji de păsări, cu siguranță el poate avea grijă și de oameni.
2. **Gezerah - sawah**, sau *regula echivalenței*. Expresiile identice sau asemănătoare, prezente în texte diferite, ar trebui să fie echivalente, să aibă aceeași interpretare în toate aceste texte. De exemplu, Mc. 11.17, când Isus vorbește despre destinația Templului și citează Isa. 56.7, și Ier. 7.11.
3. **Binyan ab mikkatub ehad**, „a construi un tată (ebr. **ab**) dintr-unul”, *regula construirii unui principiu major pornind de la un singur pasaj sau de la o singură expresie particulară*. Principiul era folosit apoi în alte versete sau pasaje în care apar idei înrudite (familia tatălui), sau în dezvoltarea unor răspunsuri mai generale (ex. Isus, saducheii și problema învierii, rezolvată pe baza revelației date lui Moise, la rugul în flăcări, Exod 3.14-15, cf. Mc. 12.26, Mt. 22.31, Lc. 20.37-38).
4. **Binyan ab mischene kethubim**, „a construi un tată (ebr. **ab**) din două”, adică, *regula construirii unui principiu interpretativ major pornind de la două texte de bază*.. În 1 Cor 9.1-9, Pavel arată că apostolii trebuie răsplătiți, și pleacă de la două

¹⁷ B.D. Chilton, „Rabbinic Rules of Interpretation”, în S.E. Porter (ed), *Dictionary of Biblical Criticism and Interpretation*, Abingdon, UK (și N.Y): Routledge, 2009, 304-306.

texte, Deut. 25.4 și Deut. 18.1-8 (de observat că textele sunt din aceeași carte, de la același autor).

5. **Kelal uperat, uperat kelal**, „general și particular, particular și general”, sau *regula construirii unui principiu interpretativ general pornind de la două texte, unul major și unul secundar*. Această regulă asigură tranziția de la general la particular și invers, în cadrul comentariilor aduse unui text. De exemplu, Deut. 6.4-5, să iubești pe Dumnezeu, și Levitic 19.18, să-l iubești pe aproapele tău, duc la un principiu unic, să-l iubești pe Dumnezeu și pe aproapele tău, iată esența Legii (Marcu 12. 28-34; Matei 22.34-40; de observat că aici cele două texte vin din cărți diferite, dar scrise de același autor; ideea era împărtășită și de diverși rabini, de exemplu, rabbi Akiba formulează o concluzie similară, *Sifra Levitic 200*).
6. **Kayyose bo bemaqom aher**, „aici e similar cu ce este în alt loc”, a două regulă a similarității, asemănătoare cu regula nr. 2, *gezera sawah*. Deosebirea este că această regulă se aplică și ideilor generale și evenimentelor, istorisirilor, nu numai unor versete specifice care sunt asemănătoare.
7. **Dabar halamed me inyano**, „cuvânt de învățătură luat în context” (apare la rabbi Akiba în Sifre Deut. 131).

În afară de aceste reguli de construire a principiilor de interpretare, există patru tipuri majore de abordare exegetică a unui text biblic, în comentariile exegetice rabinice: *peșer*, *midraș*, *remez* și *sod*¹⁸.

¹⁸ D. H. Stern, *The Jewish New Testament Commentary*, Messianic Jewish Resources International, 1992.

Metoda peșer, peșat – simplu. Ea se referă la detectarea înțelesului simplu, literal, direct al autorului, și neste echivalentul exegezei gramatical-istorice. Această metodă detectează ce spune textul ca, mai apoi, să poată aplica principiul extras la situația de față.

Metoda remez – indicație, aluzie. Se referă la faptul că un cuvânt, propoziție sau expresie face aluzie la un adevăr care nu este afirmat pe față, direct, de textul studiat. Înțelesul direct este pus în lumină de analiza de tip *peșat*. Uneori, aluzia sau înțelesul de nivelul al doilea poate fi inclus în sensurile de tip *sensus plenior*, o aluzie sau o învățătură lăsată de Dumnezeu în text chiar fără știința autorilor umani ai respectivului text. Un exemplu de *remez* este cel din Matei 2:14-15, care aplică Osea 11.1 persoanei lui Isus. Înțelesul direct, *peșat*, al lui Osea 11.1 se referă la Israel, la Exod, nu la Mesia, dar aluzia, *remez*, este înțeleasă cu privire la Mesia (D. Stern).

Metoda midraș (deraș - cercetare, explorare). Metoda, des folosită în mediul rabinic, consta în oferirea unei explicații pentru un eveniment sau persoană printr-o aplicație alegorică a unui text biblic profetic. Uneori, ar fi putut trece și drept eisegeză, alteori explicația și aplicația pun în lumină un anumit conținut profetic al textului biblic. Se admite faptul că Scriptura este în sine subiect și material de cugetare, iar prin acest proces Dumnezeu revelează gândirii umane voia sa, călăuzind-o pe diverse căi care pornesc de la textul inițial. Un bun exemplu de midraș este Ioan 15.1-10, în care Isus se identifică cu vița cea adevărată, care aduce rod, iar pe ucenici îi aseamănă cu mlădițele care trebuie să stea în vița adevărată și să aducă și ele rod. Trimiterea este la Isaia 5.1-15 pe care Isus îl explică și îl aplică la propria persoană, implicit, cu sensul „Eu sunt adevăratul Israel, care aduce rodul așteptat”. Un alt exemplu este Ioan 1.51, unde Isus, de asemenea, se oferă ca explicație și

aplicație a înțeleșului visului lui Iacov din Geneza 28.11-12.

Metoda sod (*sod* – secret), constă în sublinierea unui înțeleș ascuns sau mistic la care se ajunge prin decodificarea textului, prin folosirea valorii numerice a literelor, a unor grafii neobișnuite, a jocului semantic obținut prin transpunerea literelor alăturate, etc. Implică faptul că Dumnezeu vorbește chiar și prin forma și aranjamentul, numărul literelor. Metoda sod este folosită de Matei în genealogia sa din Matei 1.1-17, unde oferă o lista strămoșilor lui Isus aranjați pe 3 grupe de câte 14 generații, 14 fiind numărul numelui lui David (DVD, 4+6+4). Cu alte cuvinte, Isus este în mod desăvârșit (x3), divin - chiar, Mesia, fiul lui David.

Prin anagramare, cele patru metode alcătuiesc cuvântul *pardeș*, grădină, adică grădină a gândirii care își are punctul culminant în interpretarea mistică.

Cu excepția *peșerului*, critica modernă ignoră celelalte metode de analiză rabinice, socotindu-le mai degrabă tipuri de *eisegeză* decât tipuri de exegeză. Aceasta este, în mare parte, o reacție împotriva alegorizării excesive practicate de Părinții Bisericii, dar și o re-așezare pe baze mai științifice, a exegezei. Cu toate acestea, nu trebuie uitat că NT rămâne o scriere a primului secol, adesea scrisă și citită – pe timpul acela - conform normelor rabinice, și , de aceea, ele își păstrează relevanța pentru cititorul Bibliei, chiar dacă rămân contextualizate istoric.

Exegeza Părinților Bisericii

Între primii exegeți creștini, creatori de metodă exegetică, se numără Hippolyt, Clement din Alexandria, Origene (Școala din Alexandria) și, mai târziu,

Theodoret, Ioan Gură-de-aur (Școala din Antiohia). Origene vedea trei niveluri posibile ale sensului unui text biblic: un sens literal, unul moral și unul spiritual, și, în general, ca și mulți alți părinți ai Bisericii, el favoriza interpretarea alegorică a pasajelor biblice (de exemplu, texte privitoare la Israel erau considerate ca un mesaj alegoric pentru Biserică, etc.), în detrimentul sensului lor literal. Într-un fel, acest tip de exegeză este practicat și de apostoli, de exemplu alegoria lui Pavel despre Agar-Ismael și Sara-Isaac, pe deoparte, și evrei și creștini, pe de cealaltă parte, în Galateni 4:21-31. La fel este, până la un punct, și explicarea subordonării preoției lui Levi față de preoția lui Melchisedec, din Evrei 7:1-25.¹⁹

Prin contrast, Școala de la Antiohia a subliniat nevoia unei analize gramaticale și istorice a textului. Unii dintre reprezentanții ei, de exemplu Teodor din Mopsuestia (429), au mers în extremă până la respingerea oricărui înțeles alegoric.²⁰

Exegeza medievală

După căderea Romei (476), interpretarea Scripturii a intrat într-o perioadă de decădere. În această perioadă, regulile de interpretare au intrat în penumbră și a apărut o luptă pentru *autoritatea* de a interpreta Biblia. Astfel, dreptul de interpretare a fost arogat abuziv de

¹⁹ R Longenecker, *Biblical Exegesis in the Apostolic Period* (Grand Rapids / Vancouver: Eerdmans / Regent College, 1999), cf. recenzia lui Andreas J. Kostenberger, 'Biblical Exegesis in the Apostolic Period', *Journal of the Evangelical Theological Society*, Mar 2000; de asemenea, P. Enns, 'Apostolic Hermeneutics and an Evangelical Doctrine of Scripture: Moving beyond a Modernist Impasse', *Westminster Theological Journal*, 2003. Desigur, se poate pune și problema în ce măsură astfel de abordări exegetice clasice sunt superioare sau inferioare celor moderne, vezi și D. C. Steinmetz, 'The Superiority of Pre-Critical Exegesis', *Theology Today*, 1980, 37/1, 27-38.

²⁰ The New Catholic Dictionary.

episcopul Romei, accesul la manuscrise a fost restrâns în cadrul mănăstirilor după cum s-a redus, de altfel, și alfabetismul. În timp s-a instituit și primatul Părinților Bisericii în interpretare, autoritatea lor devenind excesiv de dominantă și reducând interpretarea la o repetare a comentariilor Părinților sau la o conformare cu tradiția acestora. Bisericile răsăritean-ortodoxe folosesc și astăzi, într-un grad mare, această abordare. Într-o asemenea perspectivă, interpreții Scripturii își văd eforturile reduse la o trecere în revistă a părerilor Părinților și la o evaluare a lor, în stilul vechi rabinic, care comenta părerile diverșilor învățați vizavi de un text biblic.

Pe lângă metoda alegorică folosită în mod intens de Părinții Bisericii (între teologii medievali, un reprezentant de seamă ar fi Bernard de Clairvaux), metodele scolasticismului medieval au inclus și metoda deductivă raportată, bineînțeles, nu atât la Biblie cât la comentariile Părinților sau la adevărurile filosofice ale antichității (cf. Toma d'Aquino), și abordările mistice (bazate pe o relație directă, prin viziuni, cu Divinitatea, nu pe studiul biblic).

Exegeza medievală este adesea descrisă prin modelul carului roman de curse, quadriga, tras de patru cai în linie, și încerca să analizeze textul biblic din patru perspective: a) înțelesul literal; b) înțelesul spiritual cu trei subcategorii: b1) înțelesul alegoric; b2) înțelesul tropologic (moral); b3) înțelesul anagogic (ceresc, viitor).²¹ Toma d'Aquino a folosit în mod extensiv această metodă, arătând că cele patru înțelesuri sunt asigurate de coordonarea divină care a inspirat totul și a asigurat existența unei legături între sensuri.

²¹ Nicholas of Lyra (c. 1270-1340), un teolog care l-a influențat mult și pe Luther, descrie metoda quadrigii în următorul catren: Litera arată ce-a făcut Dumnezeu și ce-au făcut părinții; Alegoria ne indică taina în care se ascunde credința; Înțelesul moral dă regulile pentru toți sfinții, iar prin anagogie vedem cum ni se va sfârși și nouă lupta.

Conform lui Tomas D'Aquino, sensul literal coordonează înțelesurile metaforice, iar polisemantismul (pluralitatea interpretărilor) nu este arbitrar, ci este coordonat de intenția inițială divină, eternă.²²

Exegeza în timpul reformei

Cu toate că modelul hermeneutic al cuadrigei pare destul de bine întemeiat, el lăsa un spațiu mare deschis speculațiilor, prin care anumite intenții divine percepute din „cartea naturii” erau regăsite în textul biblic, fără o relație reală cu contextul mesajului scris (*eisegeză*). Reacția față de o astfel de exegeză a apărut în timpul reformei și a luat diverse forme de exegeză literală radicală.

Reformatorii au contestat supremația interpretărilor alegorice speculative și au propus alte modele hermeneutice, bazate pe identificarea sensului literal și istoric. Astfel Luther, Melancton, Calvin și Zwingli au contribuit într-un mod decisiv la reorientarea interpretării biblice.

Luther, deși a rămas sub influența Părinților Bisericii, mai ales a lui Augustin, a subliniat importanța

²² Augustine, *Summa Theologica*, I.1.10.

contextului istoric în interpretare și a renunțat la abordările alegorice fără a renunța însă la ideea aplicațiilor multiple ale unui text (de exemplu, în comentariile sale asupra psalmilor el distinge opt sensuri ale VT: sensul istoric – al „literei care ucide”, *litera occidens*, și sensul spiritual al „spiritului care dă viață”, *spiritus vivificans*, fiecare cu câte patru sub-sensuri, conform modelului quadrigei).²³

Melanchton a urmat modelul interpretării lui Luther, apărând și el unitatea de interpretare a V și NT (consideră NT superior față de VT), în virtutea autorului divin unic. În comun cu Zwingli, și el acordă un rol însemnat rațiunii omenești.

Una din contribuțiile cele mai însemnate vine însă din partea lui Calvin care, deși dovedește o bună cunoaștere a literaturii patristice (cf. *Institutele religiei creștine*), se debarasează de abordările alegorice și folosește argumente bazate pe o interpretare literală, istorică și rațională a Scripturii. Gândirea sa plătește totuși, și ea, un tribut important exegezei medievale, deoarece pierde parțial perspectiva dezvoltării istorice a teologiei în VT și NT și consideră că se poate găsi o teologie dogmatică (sistematică) bine dezvoltată, completă, în scrierile apostolilor.

Exegeza modernă

Studiul exegezei moderne ar trebui, probabil, să îl menționeze mai întâi pe E. Husserl (1859-1938), filosof german cunoscut și ca părinte al științei fenomenologiei. Husserl a afirmat existența subiectivității în descrierea unui fenomen, idee care va influența înțelegerea interpretării. F. Schleiermacher a preluat teoria lui Husserl și a dezvoltat o teorie generală a interpretării,

²³ A. McGrath, *Christian Theology: an Introduction* (Oxford: Wiley-Blackwell, 2011, 5th ed. (1996)), 131-132.

bazată pe dialogul virtual dintre autor-cititor („conversație semnificativă”), desfășurat prin studiu gramatical și prin corespondență psihologică, în urma căreia se receptează „intenția auctorială”, adică mesajul intenționat de autor. Dorința de explorare a psihologiei autorului reflectă, de fapt, un demers de contextualizare primară a mesajului acestuia.

H. G. Gadamer, un admirator al lui M. Heidegger, a deschis, apoi, unul din cele mai influente discursuri asupra hermeneuticii (hermeneutica filosofică). Reevaluând relația dintre artă, limbaj și istorie, el a subliniat relativitatea limbajului și a istoriei în crearea de texte. De exemplu, autorul nu are control perfect asupra semnificației textului său (contra Schleiermacher), iar istoricul este condiționat cultural în evaluarea situațiilor pe care le descrie.

Jurgen Habermas a contestat însă caracterul extins al acestei relativități, argumentând că în comunicare există și elemente care transcend cultura, tot prin limbaj și psihologie, astfel încât sensul intenționat de autor se poate transmite și se poate distinge în generațiile și civilizațiile următoare.

Importanța hermeuticii filosofice pentru exegeza și hermeneutica biblică a fost subliniată cu insistență de autori recunoscuți cum sunt A. Thiselton și P. Ricoeur.

Într-una din cărțile de referință asupra hermeneuticii, W.C. Kaiser subliniază că în mod special, trei autori au fost extrem de influenți pentru interpretarea textului biblic în teologia modernă, anume H.G. Gadamer, P. Ricoeur și E.D. Hirsch²⁴. Într-o scurtă trecere în revistă a acestor autori, Kaiser arată că Gadamer (*Truth and*

²⁴ M. Silva, W. C. Kaiser, Jr, *Introducere în hermeneutică, În căutarea înțeleșului*, trad. E. Conțac, Cluj-Napoca: Logos, 2006. Cf. S. M. Schneiders, “From Exegesis to Hermeneutics: The Problems of Contemporary Meaning in Scripture”, *Horizons* 8 (1981):23-39.

Method)²⁵ este remarcabil pentru acceptarea ca inevitabilă a pre-concepției față de înțelegerea unui text (germ. Vorurteil), și de aici a prejudiciului adus sensului (preînțelegerea care vine din cititor, iar textul ca atare este nederminat în sensul său). Înțelegerea unui text este un fenomen activ, creativ, nu pasiv, reproductiv, și trece de sensul inițial al textului. În fapt, are loc o „fuzionare de orizonturi” (germ. Horizontverschmellzung), o sinteză între înțelegerea autorului și cea a cititorului, care rezultă într-o a treia „citire”. În mod fundamental, înțelesu „pur” intenționat de autor este de nerecuperat, fiind legat de trecut în mod ireversibil, și nereflectat în prezent.

În ce-l privește pe P. Ricoeur (*Interpretation theory*)²⁶, acesta, așa cum subliniază Kaiser, a contestat cu succes caracterul de „simple consemnări” ale scrierilor de orice fel, deoarece scrisul în sine este un proces transformator față de situația și înțelesurile inițiale. De exemplu, textul devine independent din punct de vedere semantic de intenția autorului său. El poate comunica ceva de sine stătător, nu neapărat sensul intenționat de autor. Parțial, asta se reflectă și în faptul că genurile literare, ca atare, au un cod al lor, de interpretare literară, uneori dependent de tipul de cultură în care au fost scrise. De asemenea, fiecare auditoriu succesiv va putea citi acum propria sa situație în acel text. Noile „citiri” nu trebuie să fie în expresă și totală contradicție cu înțelegerea primilor cititori, dar pot fi diferite, mai bogate sau mai sărace. Sensurile noi ale textului sunt parțial eliberate din limitele situației originale, deschizând, o nouă lume a semnificațiilor.

²⁵ Hans-Georg Gadamer, *Truth and Method: Elements of Philosophical Hermeneutics*, trad. eng. (New York: Seabury, 1975; retipărită de Crossroad, 1982)

²⁶ Paul Ricoeur, *Interpretation Theory: Discourse and the Surplus of Meaning*, eng. trad. (Fort Worth, TX: Texas Christian University Press, 1976).

Într-un al treilea rând, E.D. Hirsch, un profesor de la Universitatea Virginia, influențat de Emilio Betti, un expert în interpretarea textelor și sistemelor juridice, a îndrăznit să afirme că înțelesul unei opere literare este determinat, totuși, de intenția autorului²⁷. Printre altele, el subliniază că există un înțeles verbal și că acesta poate fi transmis de autor printr-o secvență lingvistică de semne dedicate. Acest înțeles auctorial, recuperabil până într-o anumită limită, furnizează singura normă validă în procesul de confirmare a unei interpretări date, a unui cititor ulterior. Conform acestei abordări, obiectivul exegezei, ca prim pas al hermeneuticii, este acela de a face clar acest înțeles verbal al textului. Semnificația unui text sau mesaj este, prin contrast un concept mai nuanțat și caracterizează relația dintre înțeles și cititor. În vreme ce înțelesul verbal caracterizează autorul și intenția sa inițială, semnificație este caracteristică noii situații a cititorului modern. Hirsch afirmă că sensul unui text nu se poate schimba dar semnificația sa se schimbă, și trebuie să se schimbe, în funcție de contextul cititorului.

Exegeza biblică

Unii teologi definesc exegeza biblică în mod mai larg, ca pe un studiu sistematic în vederea descoperirii înțelesului intenționat de autor (sensul literal) într-un pasaj din Biblie, prin pași specifici de interogare a mesajului unui text, studiul culminând cu aplicarea mesajului în lumea contemporană, conform normelor hermeneuticii.²⁸ O astfel de definiție unește, astfel,

²⁷ E.D. Hirsch, Jr., *Validity in Interpretation* (New Haven: Yale University Press, 1967), tratează teoria lui Gadamer despre interpretare, în apendix 2, pp. 245-64.

²⁸ L. E. Keck și G. M. Tucker „Exegesis”, *Interpreter's Dictionary of the Bible*; G. Carver, Jr., „A Working Model for Teaching

studiul exegetic cu cel hermeneutic, într-un singur demers de înțelegere și aplicare a Scripturii. Dacă se dorește distingerea celor două abordări, s-ar putea spune că exegeza se ocupă mai ales cu precizarea sensului literal al textului, de fapt cu recuperarea mesajului intenționat de autor față de destinatarul său primar. Acest mesaj include cu siguranță sensul literal al textului, dar este posibil să includă și un sens figurat.

Sensul literal al unui text biblic, adică sensul intenționat de autor, este o categorie care are nevoie de clarificări suplimentare. De exemplu, el este sensul intenționat imediat de autor, nu cel atribuit, să zicem, după o vreme îndepărtată față de momentul scrierii textului. El trebuie să fie, într-adevăr, intenționat de autor, și nu doar permis de text, în mod virtual, la momentul scrierii textului, nici o oarecare variantă de interpretare validă (anti-tipică) a textului de bază (arhetip, paradigmă de bază). Accesul la acest sens se face prin evaluarea limbajului și stilului autorului, prin evaluarea afirmațiilor directe și a celor indirecte (metaforice, alegorice, etc.) și prin contextualizarea mesajului, printr-o discuție care să diferențieze între sensul intenționat de autor și cel permis conjectural, de text, de alte sensuri derivate logic din text.²⁹ Din acest punct de vedere, exegeza poate fi percepută ca o recuperare aproape „arheologică” a sensului primar, intenționat de autor, al textului.

Acest sens „exegetic” ar putea include, din cele patru sensuri amintite de Kaiser pe primele trei: sensul ca referent, sensul ca înțeles, sensul ca intenție auctorială (cel de al patrulea sens al unui înțeles, ar fi sensul ca semnificație, dar acesta ar fi studiat mai ales în cadrul abordărilor hermeneutice propriu-zise).

Exegesis”, in *Interpreting God's Word Today* (Anderson: Warner Press, 1982).

²⁹ A.J. Maas, „Biblical Exegesis”, *The Catholic Encyclopedia*.

Sensul ca referent (despre ce este vorba, care este obiectul mesajului)

În astfel de cazuri, ceea ce lipsește, în general, este sensul global al celor spuse – adică, referentul. Referentul este obiectul, evenimentul, sau procesul din lumea noastră spre care este direcționat un cuvânt sau o întreagă expresie.(cf. Fapte, 8.34, unde cititorul etiopian al pasajului din Isaia 53 îl întreabă pe Filip: “Spune-mi, te rog, despre cine vorbește proorocul aici, despre sine sau despre altcineva?”). Sensul ca înțeles precizează ce se spune în mod specific despre referent³⁰, și este un sens major, extrem de important de stabilit odată ce s-a identificat *referentul* textului. În al treilea rând, sensul ca intenție se preocupă de *adevărul* intenționat de autor și exprimat prin modul de asociere a cuvintelor individuale, a expresiilor, și a propozițiilor, care sunt adunate într-o operă literară și construiesc împreună un anume sens (uneori ultimele două distincții nu sunt foarte ușor de deosebit, ci se suprapun; cercetarea sensului ca intenție acționează ca un filtru pentru selectarea sensului cel mai probabil, atunci când un text ca atare ar permite mai multe înțelesuri). În asociere cu aceste precizări, trebuie amintită și intenția divină, care poate fi aceeași cu intenția autorului uman, sau diferită (cf. 1 Corinteni 2:6-16)³¹.

Așa cum s-a spus însă explorarea înțelesurilor multiple ale unui text³² și selectarea interpretărilor sale

³⁰ Pentru distincția între sens ca referent și ca înțeles, vezi și M. Silva, *Biblical Words and Their Meaning: An Introduction to Lexical Semantics*, (Grand Rapids, MI: Zondervan, 1983), 102-8.

³¹ Vezi, Walter C. Kaiser, Jr., “A Neglected Text in Bibliology Discussions: 1 Corinthians 2:6-16”, *WJT* 43 (1980-81): 301-19.

³² Unii autori discută chiar de existența unor sensuri literale multiple dar, deși teoretic este posibil, există căi de a anula multiplicitatea prin considerarea folosirii figurilor de stil. Deși discuția este mai complexă, se poate aminti teoria nuanțată a lui

valide pentru lumea contemporană ține mai mult de domeniul hermeneuticii. Relația dintre exegeză și hermeneutică este una de la particular la general, de la perspectivă focalizată limitat, pe autor, la una focalizată pe interpretări diverse, în funcție de cititori diferiți, aflați în contexte diferite.

Din această perspectivă, nivelurile la care se lucrează pentru determinarea înțelesului teologic al unui text biblic sunt următoarele:

1. exegeza: studiul care duce la stabilirea mesajului unui autor, dat printr-un text, către destinatarul său primar.

2. hermeneutica: studiul care conduce la înțelegerea semnificației unui text biblic în prezent.

3. teologie biblică: studiul centrat pe înțelegerea teologiei unui autor biblic anume, a gândirii sale de ansamblu, așa cum apare în scrierile sale.

4. teologie sistematică: studiul preocupat cu înțelegerea mesajului global, pe teme, al Bibliei în întregul ei (VT și NT)

Unor astfel de definiții li s-ar putea imputa un anumit caracter exagerat de raționalist. Conform unei alte abordări, exegeza ar putea fi definită ca studiul îndreptat spre înțelegerea sensului primar al unui text, adică spre stabilirea mesajului trimis de autor destinatarului primar, realizat prin metoda analizei istorice-gramaticale a textului și prin considerarea istoriei de interpretare a textului dat în Biserică. În felul acesta, s-ar putea ține seama și de contribuția lungului șir de exegeți

Origen conform căreia Biblia are un sens literar evident (trupul textului), un sens literar implicit (sufletul textului) și un sens literar fundamental (spiritul textului; cf. Origen, *De princ.* iv, xi; Vincenzi, "In S. Gregorii Nysseni et Origenis scripta et doctrinam nova recensio", Rome, 1864, vol. II, cc. xxv-xxix).

remarcabili din timpul părinților Bisericii, până astăzi. În același timp, însă, s-ar putea argumenta că aceste contribuții sunt oricum luate în considerare prin metodele de contextualizare istorică și culturală a textului (studierea lor ar fi și un exercițiu de istorie a hermeneuticii).

Abordări răsăritean-ortodoxe ale exegezei

În cadrul ortodoxiei răsăritene viziunea despre exegeză este, de așteptat, dictată de viziunea despre Scriptură. Astfel, se subliniază că există un „dialog viu al Bisericii cu Hristos, care se poartă în mod principal prin Sfânta Scriptură și prin Sfânta Tradiție”³³. Exegeza de pe aceste poziții privește, în consecință, la receptarea înțeleșurilor Scripturii în și conform tradiției răsăritean-ortodoxe: Biblia reprezintă baza, Părinții Bisericii asigură dezvoltarea, iar teologii ortodocși contemporani aduc precizările, confirmă detaliile și sensul Cuvântului divin³⁴.

Se recunoaște, astfel, existența unui sens literal (al cărui studiu însă nu aduce foarte mult folos), a unui sens duhovnicesc, care este sensul adâncit și aplicat de Biserică, precum și a unui sens tipologic. În cursul procesului exegetic se folosesc mai multe principii:

- a. Principiul hristologic
- b. Principiul bisericesc
- c. Principiul doctrinar
- d. Principiul liturgic
- e. Principiul ascetic-duhovnicesc
- g. Principiul tradiției.

³³ D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1, ed. a II-a, București: EIBMBOR, 39, 21.

³⁴ M. Bielawski, Părintele Dumitru Stăniloae, o viziune filocalică despre lume, trad. I.I. Ică jr, Deisis: 1998, 112.

De aceea studiul, exegeza și teologia biblică și noutestamentară vor fi în același timp legate de Liturghie și Euharistie, de dogmatică și spiritualitate, de științe și de harismele Duhului Sfânt, într-o fuziune perihoretică.

În acest fel, citirea Scripturii e situată de Părintele Stăniloae pe linia contemplației, în continuitatea celei mai bune tradiții patristice despre „theoria” biblică. Fiind vorba de viața personală duhovnicească a celui ce citește Sfânta Scriptură, rezultă că și exegeza Scripturii are un caracter personalist. Este important să reținem și să valorificăm această poziție profund patristică și bisericească deoarece ea ne ferește de a cădea în ispita exegezei științifice profesată de școlile exegetice moderne din Biserica Catolică și din cele protestante. Părintele Stăniloae, deși cunoștea aceste școli exegetice, „a rămas tot timpul critic față de aceste metode și școli și a dezvoltat față de acestea o atitudine polemică mai mult sau mai puțin deschisă”³⁵. Scopul principal al exegezei este prin urmare acela de a-l aduce atât pe tâlcuitor, cât și pe cei care beneficiază de tâlcuirea lui într-o relație mai intimă cu Dumnezeu. „Prin revelația supranaturală, Dumnezeu face să se ivească în conștiința celui credincios într-un fel direct cuvinte de ale Sale, sau cuvinte care pun în evidență Persoana Lui, nu lucrând prin natură, ci printr-o vorbire și acțiune care fac mai clară prezența Persoanei Lui în conducerea acestuia spre unirea cu Ea, ca ținta lui finală. Prin aceasta Dumnezeu intră în comuniune directă și evidentă cu cel credincios”³⁶. Din acest ultim citat putem vedea că rolul exegezei este tocmai acela de a ajuta conștiința celui

³⁵ Bielawski, *op. cit.*, 114.

³⁶ Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1, ed. cit., 39.

credincios să intre într-o legătură vie cu Dumnezeu prin intermediul Scripturii.

Dacă viața duhovnicească este înțeleasă ca un urcuș neincetat al omului către Dumnezeu, atunci adevărata talcuire a Scripturii va face ca întregul ei conținut să fie „cunoscut, aplicat și trăit într-o tot mai mare adancime și intensitate, pentru că Insuși cuvântul Revelației, care este Hristos cel necuprins, Se vrea cunoscut și însușit tot mai mult și iubit tot mai intens”³⁷.

Sfântul Simeon Noul Teolog este citat că subliniază și el nevoia de credință și taine, pe lângă studiu, pentru a înțelege cuvântul divin „Căci dacă ni s-ar da cunoștința adevăratei înțelepciuni și știința lui Dumnezeu prin scrieri și învățături, ce trebuință ar mai fi de credință sau de dumnezeiescul Botez și de Sfintele Taine?”³⁸

Sfântul Diadoh al Foticeii scrie: „Cunoștința leagă pe om de Dumnezeu prin experiență, dar nu indeamnă sufletul să cuvanteze despre lucruri”, iar „înțelepciunea o aduce meditarea fără slavă deșartă a cuvintelor Duhului (ale Scripturii) și mai ales harul lui Dumnezeu care o dă”.³⁹ Tot el spune că „nimic nu e mai sărac decât cugetul care, stand afară de Dumnezeu, filosofează despre cele ale lui Dumnezeu”⁴⁰

Conform unei astfel de abordări teologia academică, științifică, are nevoie de complementul experienței ascetice și duhovnicești așa încât metodele exegetice apusene care „au impins uneori cercetarea biblică pe

³⁷ Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1, ed. cit., 43.

³⁸ Sfântul Simeon, Noul Teolog, *Traites theologique et ethiques*, I, in SC 122, *Traite I ethique*, p. 123. Și in trad. rom. a diac. Ioan I. Ică Jr, in: Sfântul Simeon, Noul Teolog, *Discursuri teologice și etice*, vol. I, Ed. Deisis, Sibiu, 1998, 135-136.

³⁹ Sfântul Diadoh al Foticeii, *Cuvânt ascetic despre viața morală, despre cunoștință și despre dreapta socoteală duhovnicească*, împărțit in 100 de capete, c. 9, FR 1 (ed. a IV-a), trad., introd. și note de D. Stăniloae, Ed. Harisma, București, 1993, 416-417.

⁴⁰ Sfântul Diadoh al Foticeii, *Cuvânt ascetic*, 415-416.

făgașe netradiționale”, să nu ajungă să o transforme într-un „arid șantier lingvistico-istoric”.

Hermeneutica – sau exegeza, ar fi constituit subiectul studiilor Părinților, chiar din secolul al doilea, de exemplu în Cheia lui Meliton de Sardes († 170 d.H.), unde apar lista și explicarea celor mai obișnuiți termeni biblici.

Din punct de vedere răsăritean-ortodox, hermeneutica biblică reprezintă partea teoretică care se ocupă cu stabilirea regulilor ce trebuie urmate pentru interpretarea corectă a Noului Testament. Mai nou ea a fost împărțită în trei secțiuni care, în limbaj tehnic specific, sunt numite:

- *noematica*, studiază problema sensurilor Sfintei Scripturi;
- *heuristica*, își propune identificarea sensurilor în textele biblice;
- *proforistica*, aplicarea celui mai potrivit sens în situația pasajelor dificile.

Etapele procesului exegetic

Metoda celor 4 pași

Pașii necesari procesului de exegeză ar putea fi grupați în patru etape principale, care prezintă caracteristicile generale ale unui proces cu reacție de control de tip feedback.

1.Etapa precizării textului.

Întrebări principale: Care este textul de exegetat?

- a. Se delimitează mai întâi unitatea logică și coerentă de text care se exegetează, numită și

pericopă. Pericopa este un pasaj unitar din punct de vedere logic, care are o idee principală bine delimitată. Pentru identificarea și delimitarea ei (proces numit și „paragrafare”), este nevoie să se studieze ideile principale ale textului – pe o porțiune mai largă, indicatorii logici și gramaticali, conexiunile în text și co-text.

- b. Se face apoi analiza textuală a textului, adică se precizează cu ce variantă de text se lucrează, atunci când există variante de manuscris, tradiții diferite de citare a textului, etc. Se motivează acceptarea sau excluderea unor variante ale textului. De obicei, în această etapă se pleacă de la textele edițiilor critice recunoscute (cf. UBS 3 – UBS 4, NA 27- NA 28), dar există uneori și discuții importante legate de variantele păstrate de aceste ediții și alte texte folosite tradițional în Biserică (cf. textul bizantin al NT, folosit în Bisericile Ortodoxe și, în general, în Europa de est).
- c. Se face o traducere preliminară a textului cu care se lucrează. Traducerea preliminară este un punct major de plecare în discutarea termenilor și situațiilor prezente în text, a contextului cultural și istoric.

2. Etapa analizei textului în contextul său.

Întrebări principale: Ce termeni folosește textul, în ce context, ce gen literar reprezintă?

- a. Se identifică expresiile, termenii, conceptele care necesită lămurire.

b. Se studiază contextul istoric, cultural, literar în care s-a scris și la care se referă textul (*Sitz-im-Leben*).

c. Se stabilește genul literar al textului, figurile de stil folosite.

3. Etapa analizei structurii textului.

Întrebări principale: Ce organizare internă are textul, ce structură?

a. Se face analiza sintactică a textului

b. Se alcătuiește diagrama sintactică a textului (uneori sunt posibile două-trei variante de diagramă, din cauza unor subordonate interpretabile ca relație, funcție).

c. Se analizează structura logică și retorică a textului.

4. Etapa formulării finale a mesajului textului.

Întrebări principale: Care este mesajul transmis de autor destinatarilor săi primari? Cum îl poate fi exprimat în termeni clari pentru cititorul contemporan?

a. Se face traducerea finală a textului, conform analizei de până acum.

b. Se formulează succint, dar cât mai complet, mesajul autorului către destinatarul primar, așa cum îl percepe autorul studiului exegetic.

- c. Se precizează rolul pasajului exegetat în anamblul cărții studiate.

Pentru a înțelege mai bine rolul celor patru etape s-ar putea propune o metaforă din domeniul construcțiilor. Astfel, pașii procesului exegetic ar corespunde, în mare, cu pașii edificării unei clădiri sau cu pașii necesari studierii, evaluării unei clădiri:

- i. cunoașterea terenului și a limitelor sale.
- ii. evaluarea materialelor de construcție.
- iii. înțelegerea structurii clădirii, a proiectului.
- iv. înțelegerea funcționalității ansamblului.

În cele din urmă, intervine și aspectul comunicării eficiente a mesajului descifrat prin exegeză. Așa cum s-a arătat mai înainte, comunicarea trebuie să treacă de rigorile hermeneuticii: ce înseamnă textul astăzi, pentru destinatarul contemporan? Aici trebuie avut în vedere atât autorul uman cât și cel divin, esențial pentru Scriptură. De aceea, întrebarea corectă este, mai degrabă: ce vrea autorul, uman și divin, să comunice destinatarului de astăzi? Întrebarea, în forma în care este pusă, cuprinde o convingere escatologică implicită: Biblia a fost scrisă nu doar pentru destinatarii primari ci are un mesaj clar intenționat și pentru destinatarii ulteriori. Atât NT cât și VT sunt clare în afirmarea acestei perspective. Astfel, textul nu este lăsat să vorbească de unul singur, fără un ghid și fără supervizare, ci există o supervizare a Bibliei asupra Bibliei (principiul: Biblia se tâlcuiește singură), o supervizare duhovnicească care ține de prezența Duhului Sfânt (mesajul Bibliei este mediat de prezența și lucrarea Duhului Sfânt), cât și o supervizare eclesială (mesajul Bibliei trebuie să fie confirmat și adevărat în Biserică, în adunarea celor mântuiți care judecă și ei lucrurile prin lumina Duhului Sfânt).

Metoda celor 5 pași

Alți autori propun o metodă de analiză în cinci pași:

1. Gramatică: analiza formei și structurii
2. Analiză textuală și studio lexical
3. Analiza tradițiilor și a genului literar: analiza surselor, a genului, a redacției
4. Context istoric și cultural
5. Sinteză teologică și implicații⁴¹

Metoda G. Fee: Metoda celor 16 pași

În ghidul său clasic de exegeză a NT (de scriere a unui articol exegetic, de fapt), G. Fee propune mai mulți pași, împărțiți în două categorii mari, A. pași inițiali comuni oricărui gen literar și B. pași exegetici speciali, adaptați genurilor literare majore ale NT⁴²:

A. PASI COMUNI ORICARUI GEN LITERAR

Pasul 1. Evaluați contextul istoric la modul general.

1.1. Citiți întreaga scriere (carte), într-o singură ședință.

1.2. Faceți observații pe text și verificați-le cu ajutorul literaturii secundare.

⁴¹ D.A. Hagner, *New Testament exegesis and research: A guide for seminarians* (Pasadena, California.: Fuller Seminary Press, 1999), 1.

⁴² G. D. Fee, *New Testament Exegesis: A Handbook for Students and Pastors* (3rd ed.), (Louisville, KY.: Westminster John Knox Press, 2002), xxi-xxii; vezi traducerea românească, G. D. Fee, *Exegeza Noului Testament. Un manual pentru studenți și pastori*, trad. E. Conțac (Cluj: Logos, 2006), 21-22).

Pasul 2. Confirmați limitele pasajului.

Pasul 3. Deveniți familiari cu pasajul ales.

3.1. Faceți o traducere provizorie.

3.2. Faceți o listă a dificultăților exegetice întâlnite.

3.3. Citiți iar paragraful în mai multe traduceri.

Pasul 4. Analizați structura propozițiilor și frazelor, a relațiile sintactice.

4.1. Faceți o listă cu propozițiile întâlnite, una după alta.

4.2. Faceți o diagramă a relațiilor dintre propoziții.

Pasul 5. Stabiliți textul cu care lucrați (i.e, în caz că există variante).

Pasul 6. Analizați construcțiile gramaticale.

Pasul 7. Analizați termenii semnificativi.

Pasul 8. Cercetați care este contextul istoric și cultural.

B. PASI EXEGETICI SPECIALI, ADAPTATI GENURILOR LITERARE

Epistole

Pasul 9. Determinați caracterul formal al epistolei.

9.1 . Constatați diferențele de gen literar

9.2 . Identificați elementele genului epistolar

9.3 . Identificați trăsăturile retorice

Pasul 10. Examinați contextual istoric specific.

10.1. Observați detaliile

10.2. Determinați destinatarii și profilul lor

10.3. Găsiți cuvintele cheie

10.4. Faceți o descriere rezumată

Pasul 11. Determinați contextul literar.

11.1. Logica și conținutul textului

11.2. Argumentul textului

Evangheliile

Precizați:

a. Natura evangheliilor

b. Ipoteze generale de lucru (relații sinoptice, etc.)

c. Precizați ținta exegezei

Pasul 9. Determinați genul literar al pasajului.

9.1. Identificați genul literar general.

9.2. Identificați genul literar specific.

Pasul 10. Analizați pasajul în contextul paralelelor sale sinoptice.

10.1. Selectivitate

10.2. Adaptare

10.3. Aranjamente specifice

10.4. Considerați împrejurările specifice ale slujirii lui Isus.

Pasul 11. Analizați pasajul în contextul său narativ.

Faptele Apostolilor

Pasul 10. Cercetați aspectele istorice.

Pasul 11. Determinați contextul literar.

Apocalipsa

Pasul 9. Înțelegeți genul apocaliptic.

9.1. Determinați originea, fondul imaginilor (simbolurilor) folosite.

9.2. Determinați folosirea în text a imaginilor (simbolurilor).

9.3. Considerați viziunile ca întreg.

Pasul 10. Determinați contextul istoric.

Pasul 11. Determinați contextul literar.

C. ALTI PASI COMUNI

Pasul 12. Considerați contextele teologice și biblice generale.

Pasul 13. Alcătuiți o bibliografie bogată și citiți cât mai mult.

13.1. Investigați ce au spus alții despre pasajul ales.

13.2. Comparați și ajustați comentariile.

13.3. Folosiți observațiile noi inserându-le în corpul articolului exegetic.

13.4. Asigurați-vă că știți cum să folosiți citatele.

13.5. Asigurați-vă că știți cum să faceți uz de note.

Pasul 14. Alcătuiți o traducere finală.

Pasul 15. Redactați articolul exegetic propus.

Pentru epistole

15.1. Probleme

15.2. Contexte

15.3. Privire de ansamblu

15.4. Argument

15.5. Concluzie

Pentru evanghelii

15.1. Introducere

15.2. Context

15.3. *Sitz im Leben Jesu*

15.4. Înțeles

La acest nivel se pot întreprinde mai multe acțiuni care să indice înțelegerea finală, de sinteză, la care s-a ajuns în urma exegezei.

S-ar putea scrie un paragraf care să arate în ce fel pasajul ales se leagă de restul cărții (capitolului) și care este mesajul său teologic principal. Apoi, într-un alt paragraf se poate arăta în ce fel concluziile la care s-a ajuns în urma exegezei aduc o lumină nouă asupra înțelegerii argumentului global al cărții sau chiar asupra înțelegerii Bibliei, în general (Allan McNicol). În fine, se poate verifica încă o dată traducerea făcută, în ideea că anumiți termeni folosiți ar putea deveni și mai expliți.

Pasul 16. Pasul aplicațiilor

Aplicații

Acest pas include atât aplicațiile evidente în text, cât și altele, la care se ajunge în urma exegezei textului.

Capcane exegetice

Necunoașterea sau neaplicarea pașilor exegetici duce la căderea în diverse capcane exegetice: texte scoase din context, texte în care traducerea este defectuoasă, texte în care genul literar nu este luat în considerare și, astfel, interpretarea este eronată.

CAPCANE DE DICTIONAR

Aceste capcane se referă la solicitarea extremă a sensurilor de dicționar ale cuvintelor, fără a se lua în considerare evoluția în timp a înțelesurilor cuvintelor.

Ioan 22.15-19. În acest pasaj Isus îl întreabă pe Petru de trei ori „Simone, fiul lui Iona, mă iubești?”. Textul zice că Petru s-a întristat că Isus l-a întrebat a treia oară „mă iubești?” și i-a zis „tu toate le știi, știi că te iubesc”.

Totuși, mulți predicatori adaugă și o discuție spirituală suplimentară despre această întristare, o discuție referitoare la semnificația verbelor „a iubi” folosite aici de Isus și de Petru, *phileo* (a iubi, *philos* – prieten; *phile* - dragoste) și *agapao* (a iubi; agape, dragoste):

1. Isus întreabă, *agapas me*, și Petru răspunde, *philo se*.
2. Isus întreabă, *agapas me*, și Petru răspunde, *philo se*.
3. Isus întreabă, *phileis me*, și Petru răspunde *philo se*.

Interpretarea sugerată de predicatorii amintiți spune că Isus l-ar întreba pe Petru cu verbul *agapao*, referindu-se la dragostea divină, pe când Petru răspunde, smerit, cu verbul *phileo*, înțelegând că îi este prieten lui Isus. A treia oară însă Isus l-a întrebat același lucru dar a folosit verbul *phileo*, folosind chiar cuvintele lui Petru și ridicând întrebarea dacă măcar așa, cum îi tot răspunde el, îi este prieten cu adevărat.

Fără îndoială, variația este evidentă, dar trebuie discutat dacă ea exprimă diversitate stilistică sau și semnificație teologică. Adevărul este că, în timpul lui Isus și al apostolilor, verbele *phileo* și *agapao* aveau același înțeles, nediferențiat, și însemnau ambele „a iubi”, fără nuanțe specifice despre dragostea divină sau omenească. Cu greu se poate admite, deci, că Isus a intenționat o întrebare specială, a treia oară. În același timp, opțiunea stilistică – sau teologică – ar putea să îi aparțină lui Ioan, dacă Isus a vorbit cu Petru în aramaică, și nu în greacă...

Ioan 7.28. În acest exemplu, Isus spune *ὁ πιστευων εις εμε, καθως ειπεν η γραφη, ποταμοι εκ της κοιλιας αυτου ρευσουσιν υδατος ζωντος*. Din cel ce crede în mine, după cum zice Scriptura, vor curge râuri de apă vie, din ființa

lui (Cornilescu zice: „din inima lui”; în gr. este cuvântul *koilia*, adică din pântecul său, sau din stomacul său). Un predicator charismatic, Rodney Howard-Browne (Toronto movement), era de părere, într-o conferință ținută în Centru de Conferințe Wembley, Londra, că ar trebui ca omul credincios să se roage ținând o mână pe stomac, și masându-și astfel zona aceea a corpului, ca să poată izbucni râsul sfânt, pentru că de acolo, din stomac, din plexul solar, a spus Isus că vor porni râuri de apă vie! Înțelesul expresiei, fără discuție, însă, are de a face cu omul interior, cu ființa lăuntrică a omului, nu cu precizarea expresă a stomacului sau pântecelui.

CAPCANE CULTURALE

Romani 12.20. Deci, dacă vrășmașul tău este flămând, dă-i de mâncare, dacă îi este sete, dă-i să bea, căci, făcând aceasta, vei aduna cărbuni de foc pe capul lui. Sensul cultural al expresiei este „să-i fie rușine”. Mulți însă consideră că expresia are alte înțelesuri enigmatice.

Teme și Aplicații

Aplicații exegetice:

Faceți exegeza următoarelor texte, încercând să răspundeți întrebării fundamentale a exegezei: ce anume a vrut să spună autorul destinatarului său primar (ideea exegetică)?

A.EXEGEZA TEXTELOR NARATIVE:

1. Marcu 11:1-11, Matei 21:1-11, Luca:19:28-39, Ioan 12:12-16. Ce a dorit să spună fiecare autor, destinatarului său primar, despre intrarea lui Isus în Ierusalim?
2. Marcu 11:12-25, Matei 21:18-22. Care este mesajul specific al lui Marcu și al lui Matei în ce privește uscarea smochinului? Întrebare exegetică : cum a avut loc, de fapt, evenimentul și ce procedee literare se observă la cei doi evangheliști? Ce fel de relații există între text (evenimentul uscării smochinului) și contextul său apropiat în cele două cazuri? Cum împart evangheliștii evenimentul (prezentare, explicație, lecția credinței, etc.)?
3. Faptele Apostolilor 20:7-12. De ce a scris evanghelistul Luca despre acest incident? Faceți o schemă de predică în trei puncte, bazată pe mesajul reconstituit pe care credeți că Luca l-a intenționat pentru creștinii din primul veac.
4. Exemplu exegeză, Matei 25.1-13. Ce variante textuale observați? Faceți o listă cu acele concepte și cuvinte cheie

care trebuie explicate (antiteza nebune – înțelepte, a întârziat mirele, au adormit, ulei, 10 și 5-5, nu vă cunosc, fecioare, lipsa uleiului, trimiterea la cumparatori și refuzul de împărtași din ulei, nu vă cunosc, etc.).

B.EXEGEZA TEXTELOR EPISTOLARE – DOCTRINARE:

4. 1 Timotei 6:11-12. Motivați delimitarea paragrafului. Propuneți un context mai larg, dar unitar tematic, care să clarifice toate întrebările ridicate de pasaj. Este acest pasaj un text poetic? Care este contextul literar și social în care se pare că funcționa textul și ce importanță are lucrul acesta în înțelegerea mesajului lui Pavel? Cine este ‘omul lui Dumnezeu’? Ce rol vedeți între gramatica textului și structura textului?
5. 2 Timotei 2:11-12. Identificați genul literar. Care este mesajul autorului?
6. Coloseni 1:15-20. Ce vrea să spună Pavel prin acest text, cititorilor săi? Motivați de ce acest text este un text poetic. Cum se înțeleg expresiile: ‘cel dintâi născut dintre cei morți’, ‘chipul lui Dumnezeu cel nevăzut’, ‘domnii, stăpâniri,’ etc.?
7. Galateni 4:21-31. Ce metodă folosește Pavel în explicarea unui pasaj din VT? Dar textul din Galateni, ca atare, ce fel de gen literar reprezintă? Cum explicați termenii *kata sarka*, *kata pneuma*, *dia epaggelias*?

C.EXEGEZA TEXTELOR APOCALIPTICE

8. Apocalipsa 12 (1-6, 7-12, 13-17). Comentați divizarea propusă. Explicați principalele simboluri prezente în text (femeia, copilul, balaurul, îngerii, bălălia, pustia, râul, etc.). Decideți asupra ideii generale a viziunii. Ce spune autorul în cele trei porțiuni delimitate logic? Care este mesajul său în tot capitolul? Ce fel de viziune asupra istoriei se poate extrage de aici? Încercați să găsiți ideea exegetică pe cele trei porțiuni și, apoi, pe tot capitolul. Cum și ce ați predica de aici unei audiențe contemporane?

**Aplicație exegetică, text poetic în discurs narativ,
Matei 25.1-13, Parabola celor 10 fecioare**

Text:

1* Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν τοῦ νυμφίου. 2πέντε δὲ ἐξ αὐτῶν ἦσαν μωραὶ καὶ πέντε φρόνιμοι. 3αἱ γὰρ μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον. 4αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις μετὰ τῶν λαμπάδων ἑαυτῶν. 5χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον. a 6μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν, Ἴδου ὁ νυμφίος, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν [αὐτοῦ]. 7τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκείναι καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν. 8αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπαν, Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. 9ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι, Μήποτε οὐ μὴ ἀρκέση ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. 10* ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἔτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. 11* ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι λέγουσαι, Κύριε κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. 12* ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. b 13* Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν. c

Variante și paralele:

25.1 δεκα... νυμφιου Lk 12.35-36

1 {B} του νυμφιου x B L W Z Δ 0249 f13 28 33 180 205 565 579 597 700 892c 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 Byz [E G H] Lect syrpal copsa, bo eth geoA Basil Hyperechiusvid Chrysostomlem Theodoret; Augustine // τῶ νυμφιῶ C 157 Severian // τῶν νυφίων 892* // του νυμφιου και της νυμφης D Θ Σ 1 ita, aur, b, c, d, f, ff1, ff2, g1, h, l, q, r1 vg syrs, p, h with * copmeg arm geo1, B slav Origenlat; Tyconius Jerome. 10 ἦλθεν ... γαμους Re 19.7, 9

13 {A} ὄραν P35 κ A B C* D L W Δ Θ Σ f1 33 157* 205 565
 597* 892 1424* 1 127 itaur, b, c, d, f, ff1,2, g1, h, l, q vg syrs, p, h,
 palmss copsa, meg, bo arm ethpp geo slavmss Origenlat
 Athanasius Chrysostom; Hilary Jerome Augustine // ὄραν ἐν ἧ ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται (see 24.44) C3 f13 1c 28 157c 180
 579 597c 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424c 1505
 Byz [E F G H] Lect (1 253) (1 859) vgmss syrpalms ethTH
 slavmss c

Citire și traducere preliminară:

1 Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν τοῦ νυμφίου¹.

Atunci împărăția cerurilor va fi asemănată cu 10 fecioare, care și-au luat lămpile și au ieșit în întâmpinarea mirelui.

2πέντε δὲ ἐξ αὐτῶν ἦσαν μωραὶ καὶ πέντε φρόνιμοι. 3αἱ γὰρ μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον. 4αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις μετὰ τῶν λαμπάδων ἑαυτῶν. 5χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθειδον.^a

Cinci dintre ele erau neînțelepte și cinci [erau] înțelepte. Cele neînțelepte și-au luat lămpile cu ele, fără să-și ia și ulei [de rezervă], dar cele înțelepte și-au luat și ulei [de rezervă] în vasele lor. [Fiindcă] mirele întârzia, fecioarele au ațipit și au adormit.

6μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν, Ἴδου ὁ νυμφίος, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν [αὐτοῦ]. 7τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκείναι καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν.

La miezul nopții s-a auzit un strigăt: Iată, mirele, ieșiți-i în întâmpinare! Atunci s-au ridicat toate fecioarele și și-au pregătit lămpile.

8αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπαν, Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. 9ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι, Μήποτε οὐ μὴ

ἀρκέση ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. 10* ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. 11* ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι λέγουσαι, Κύριε κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. 12* ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἄμην λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. b 13*

Cele neînțelepte le-au zis celor înțelepte: dați-ne din uleiul vostru, căci lămpile noastre se sting. Cele înțelepte au răspuns zicând, Nu putem, ca să nu se stingă și ale noastre și ale voastre. Mergeți la cei ce vând și cumpărați-vă! Când au plecat să își cumpere, a venit mirele, iar cele pregătite au intrat cu el la nuntă și ușa s-a închis. Mai târziu au venit și celelalte fecioare și au zis, Domnule, Domnule, deschide-ne! El însă le-a răspuns zicând : adevăr vă spun, nu vă cunosc!.

Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν. c

Vegheați, așadar, căci nu știți ziua, nici ora.

Tema pildei:

Atunci (în viitor) **împărăția cerurilor** va fi asemănată cu **10 fecioare**, care și-au luat lămpile și au ieșit în **întâmpinarea mirelui**.

Descrierea situației:

Cinci dintre ele erau **neînțelepte și cinci înțelepte**. Cele neînțelepte și-au luat lămpile cu ele, fără să ia și **ulei (de rezervă)**, dar cele înțelepte și-au luat și ulei în vasele lor. **Întârziind mirele**, fecioarele **au ațipit și au adormit**.

Evenimentul major:

La miezul nopții s-a auzit **un strigăt**: Iată, mirele, ieșiți-I în întâmpinare! Atunci s-au ridicat toate fecioarele și și-au pregătit lămpile.

Prezentarea problemei, dialogul:

Cele neînțelepte le-au zis celor înțelepte: Dați-ne din uleiul vostru, căci lămpile noastre se sting. Cele înțelepte au răspuns zicând, Nu putem, ca să nu se stingă și ale noastre și ale voastre. Mergeți la cei ce vând și cumpărați-vă!

Prezentarea problemei, deznodământul:

Când au plecat să își cumpere, a venit mirele, iar **cele pregătite** au **intrat** cu el **la nuntă** și **ușa s-a închis**. **Mai târziu** au venit și celelalte fecioare și au zis, **Domnule, Domnule**, deschide-ne! El însă le-a răspuns zicând : adevăr vă spun, **nu vă cunosc!**

Avertizare:

Vegheați, așadar, căci **nu știți ziua, nici ora**.

Aplicație exegetică: 1 Timotei 6.11-12 (13-16)

6-11 Σὺ δέ, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ταῦτα φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονήν, πραότητα **6-12** ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως· ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθης καὶ ὠμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων.

Σὺ δέ,

ὦ ἄνθρωπε

τοῦ Θεοῦ,

φεῦγε·

ταῦτα

δίωκε δὲ

δικαιοσύνην,

εὐσέβειαν,

πίστιν,

ἀγάπην,

ὑπομονήν,

πραότητα

ἀγωνίζου

τὸν ἀγῶνα

[τὸν] καλὸν

τῆς πίστεως·

ἐπιλαβοῦ

τῆς ζωῆς,

αἰωνίου

εἰς ἣν καὶ ἐκλήθης

καὶ ὠμολόγησας

τὴν ὁμολογίαν

[τὴν] καλὴν

ἐνώπιον μαρτύρων.

πολλῶν

Traducere preliminară:

Tu însă,
 o, omule
 al lui Dumnezeu,
 fugi
 de acestea
 urmărește însă
 neprihănirea (dreptatea)
 evlavia,
 credița,
 dragostea,
 răbdarea (perseverența),
 blândețea
 luptă-te
 lupta
 cea bună
 a credinței
 apucă (prinde, strânge bine, ține bine)
 a vieții
 veșnice
 întru care și ai fost chemat
 și ai mărturisit
 mărturia
 cea bună
 înaintea martorilor
 cei mulți

Concepte de lămurit:

Tu însă, o, omule al lui Dumnezeu:

este o expresie generală, posibil parte dintr-o formulă folosită la ordinare sau reconfirmare în lucrare. Pavel putea spune, Tu, Timotee, etc. Așa că este posibil să adapteze o formulă de ordinare / confirmare la mesajul său către discipolul său, copilul lui în credință, Timotei, pastorul.

Fugi:

Realizează conexiunea cu textul anterior, este vorba de modul în care lucrătorul responsabil fuge de ispite și imoralitate.

Urmărește:

Prin contrast cu îndemnul de mai sus, Timotei este sfătuit să urmărească, să se țină de șase calități majore pentru viața lucrătorului creștin: neprihănire – credință și caracter drept, viață religioasă dreaptă și corectă – evlavie, credință, dragoste, răbdare, blândețe.

Luptă-te:

Se referă la lupta cea bună; construcția este similară mărturiei celei bune, din vs. 12. Se vede importanța de cuvânt cheie a adjectivului „bună”: lupta cea bună, mărturia cea bună. Viața lucrătorului creștin trebuie să aibă cele mai bune repere posibile.

Apucă:

Acest imperativ nu implică faptul că Timotei nu avea sau nu apucase deja viața veșnică. Ideea este să se țină strâns până la sfârșit de această viață veșnică. Pentru aceasta i se dau două motive: primul, a fost chemat la viață, deci să se țină strâns de ea; al doilea, trebuie să fie încurajat de faptul că altădată a mărturisit deschis credința și țelul

vieții sale înaintea multor martori (încurajare prin rememorarea mărturiei trecute).

Ai mărturisit:

Ai mărturisit buna mărturie, ai confirmat buna confirmare. În greacă sunt două rădăcini lexicale diferite: *martureo*, *martus*, *marturia*, a mărturisi ca martor ocular, a certifica; și *homologeō*, *homologia*, a confirma o convingere, un crez, a o exprima printr-o mărturie public. Textul are aici *kai homologesas ten kalen homologia*.

Mărturia cea bună:

O expresie prin paralelism cu lupta cea bună, din vs. 11. De asemenea apelul la mărturia trecută, la istorie, are loc și prin faptul că și Isus a adus o mărturie bună înaintea lui Pilat, vs. 14. Comparația cu mărturia lui Isus are menirea să-l încurajeze pe Timotei și transform și expresia mărturia cea bună, într-o expresie cheie. Întrebarea este în ce a constatat mărturia cea bună a lui Isus înaintea lui Pilat, probabil a fost o mărturisire a identității divine și regale și a misiunii de mântuire. Cu alte cuvinte, cunoașterea identității de creștin este importantă pentru încurajarea lucrătorului creștin.

Traducere finală:

Dar, tu, omule al lui Dumnezeu, fugi de aceste ispite și urmărește în schimb caracterul drept, viața creștină dreaptă, credința, dragostea, perseverența, blândețea, luptă-te lupta cea bună a credinței, ține-te strâns de viața veșnică la care ai fost chemat și despre care ai mărturisit acea mărturie bună înaintea multor martori.

Ideea exegetică:

Pavel ca apostol, își încurajează discipolul, fiul în credință, în calitatea lui de slujitor al Domnului, prin patru porunci clare, prima, să se delimiteze de ispite și

imoralitate, a doua să urmărească șase calități centrale în viața lucrătorului creștin (caracterul, viața practică, credința, dragostea, perseverența și blândețea), să lupte în continuare lupta bună a credinței, și să se țină cu tărie, până la capăt, de viața veșnică, aducându-și aminte că a fost chemat personal la această viață și că a dat întrecut o frumoasă mărturie despre ea, la înălțimea căreia trebuie să se păstreze și azi.

Idei de predică

Predica 1: Șase trăsături esențiale pentru un creștin, care trebuie urmărite cu pasiune, ca să trăiești o viață victorioasă.

Predica 2: Patru imperative majore ale lucrătorului creștin: fugi, urmărește, luptă, apucă.

Predica 3: Cele trei încurajări de bază ale creștinului în lucrarea sa: bazează-te pe identitatea de om al lui Dumnezeu, fii conștient de chemarea vieții veșnice și a lucrării, și păstrează memoria mărturiei bune din trecut ca să fii la înălțimea ei.

Aplicație exegetică 1: Epistola către Filimon

Cuvinte cheie:

desmios, 1, 9; *desmiois*: 10, 13.

splachna, 7, 9, 20.

achrestos, *euchrestos*, 11

onaimos, 20 (cf. Onesimos)

upakouw, *akouw*

hos doulon, *huper doulon*, 16

anapauzo, 7, 20.

Date generale

Pavel era sau fusese în închisoare în momentul întâlnirii lui Onisim și al convertirii acestuia. Deasemeni, Pavel era destul de în vârstă la momentul scrierii (dacă a fost scrisă în anul 62-63, Pavel avea aproximativ 57 de ani – în ipoteza nașterii sale în jurul anului 5 d.H., cf. Filimon 9). Folosirea nuanțată a autorității sale pastorale amintește de 1-2 Corinteni, unde Pavel, de asemenea, se bazează pe faptul că este părintele spiritual, în credință, al credincioșilor de acolo. Este posibil ca epistola să fi fost scrisă prin intermediul unui secretar (cf. Filimon 19). Tema socială a relațiilor patroni - robi, centrală în epistolă, este o temă destul de des întâlnită în epistolele lui Pavel.

Epistola este destinată lui Filimon, locuitor al cetății Colose (Col. 4:9, 17) și, prin asociere, și Apfiei (soția lui) și lui Arhip (fiul său). În casa lor din Colose fusese organizată o Biserică, iar Filimon este cunoscut drept un om care îi încurajează pe credincioși și le vine în ajutor la nevoie. Pavel scrie din Roma și în asociere cu această scrisoare apar aceleași personaje ca și în Coloseni (Timotei, Luca, Dima, Aristarh, Epafra). Este foarte probabil, astfel, ca Tihic să fi dus această scrisoare la

Filimon și să fi mers, împreună cu el, și Onisim, toate întâmplându-se în aceeași perioadă cu scrierea scrisorii către Coloseni (60-61).

Onisim, în particular, este personajul cel mai „colorat” din această epistolă. El are existența cea mai tumultoasă: se înțelege că a fost sclavul lui Filimon, că i-a adus pagubă (aparent, costisitoare) și că a fugit la Roma. Aici îl găsește Pavel și îl convertește (de fapt, nu doar Onisim este un „copil în credință” al lui Pavel, născut în lanțuri, dar și Filimon își datorează credința tot lui Pavel, v. 19). Onisim este și prilejul unor interesante jocuri de cuvinte: *oninemi* – înseamnă a face o favoare, un bine (cf. 20), Pavel zice că altădată Onisim îi era nefolositor lui Filimon, *achrestos* (joc de cuvinte cu *achristos* – fără Hristos, necreștin și *achrestos* - nefolositor; cf. *chrestos* – bun, *christos* – Mesia, Hristos), dar acum a devenit *euchrestos* („folositor”, „într-adevăr bun”, expresie apropiată de cuvintele „bun creștin”, *euchristianos*, sau „bun de Hristos”, *euchristos*).

În același timp, Pavel îl numește „copilul meu, născut în lanțuri” și „inima mea” (sau „dragostea mea”, cf. vv. 10, 12).

După cum se poate observa, povestea neobișnuită a lui Onisim a fost cauza unei mari înduioșări a lui Pavel, în calitatea sa de mare apostol și evanghelist, întemnițat acum, dar încă binecuvântat în vestirea evangheliei, încât el folosește toată știința sa persuasivă ca să îi scrie lui Filimon și să mijlocească pentru Onisim.

Analiza epistolei:

PREZENTARE, 1-3:

1 Παῦλος δέσμιος Χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς Φιλίμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν 2 καὶ Ἀπρία τῇ ἀδελφῇ καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ, 3 χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

RUGACIUNE INTRODUCTIVA, 4-7:

4 Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε μνησίαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, 5 ἀκούων σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν, ἣν ἔχεις πρὸς τὸν κύριον Ἰησοῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, 6 ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργῆς γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντός ἀγαθοῦ τοῦ ἐν ἡμῖν εἰς Χριστόν. 7 χαρὰν γὰρ πολλὴν ἔσχον καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων ἀναπέπαιται διὰ σοῦ, ἀδελφέ.

4 Εὐχαριστῶ

τῷ Θεῷ μου

πάντοτε μνησίαν σου

ποιούμενος

ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου,

5 ἀκούων

σου

τὴν ἀγάπην

καὶ

τὴν πίστιν

ἣν εχεις

πρὸς τὸν Κύριον Ἰησοῦν

καὶ

εἰς πάντας τοὺς ἁγίους,

6 ὅπως

ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου

ἐνεργῆς γένηται

ἐν ἐπιγνώσει παντός ἀγαθοῦ

τοῦ ἐν ἡμῖν (ἐν ὑμῖν)

εἰς Χριστόν Ἰησοῦν.

7 χαρὰν γὰρ

(εχομεν)

ἔσχον

πολλὴν

καὶ παράκλησιν

ἐπι τῆ ἀγάπῃ σου,
ὅτι ... ἀναπέπνυται
τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων
διὰ σοῦ, ἀδελφέ.

Observații de delimitare a textului:

Textul vs. 4-7 are individualitate și unitate ideatică, deoarece funcționează ca rugăciune introductivă.

Variantele de text sunt puține la număr:

vs.6: în noi / în voi (en hemin, en humin)

v.s 7. am avut – am / avem (eschon – echomen)

Prezenta analiză exegetică va lucra cu textul NA27: în noi; am (am avut).

Observații de analiză – structură a textului:

Textul se bazează pe două propoziții principale, cu subordonatele lor: vs. 4: Mulțumesc lui Dumnezeu (eucharisto) etc., și v.s 7: Am avut, astfel, bucurie (charan gar eschon), etc. Cele două predicate sunt arătate prin culoare galbenă.

Analiza frazei nr. 1:

4 **Εὐχαριστώ**

Mulțumesc

τῷ Θεῷ μου

Dumnezeului meu

πάντοτε μνησίαν σου

întotdeauna amintire de tine

ποιούμενος

făcându-mi (când îmi aduc
aminte de tine...)ἐπι τῶν προσευχῶν μου,
în rugăciunile mele

5 ἀκούων

Auzind (când aud, ca unul care aud...)

σου

την ἀγάπην

de dragostea ta

καὶ

την πίστιν

și de credința (ta)

ην εχεις

pe care o ai (pe care le ai?... acord logic! Discuție: cum se
raportează cele două la verbul „o ai”...)

προς τον Κύριον Ἰησοῦν

în domnul Isus

καὶ

și

εις πάντας τους αγίους,

în (înspre) toți frații. (Discuție: are credință în Isus și
în frați, sau cele două calități se raportează încrucișat:
dragoste față de frați, credință în Isus? – structură în x,
chiastică; sau, a treia variantă: are dragoste și credință
(credincioșie) și față de domnul Isus și față de frați).

6 οπως

Așa încât (îi mulțumesc așa încât... sau îi mulțumesc în rugăciune așa încât... deci se poate traduce și „mă rog așa încât...”)

η κοινωνία τῆς πίστεώς σου
 participarea la credință a ta (participarea ta la credință;
 partea ta, părtașia ta, contribuția ta la viața de credință
 a Bisericii...)

ενεργῆς γένηται
 activă să devină (să devină practică, puternică, să se
 exprime practic, prin fapte)

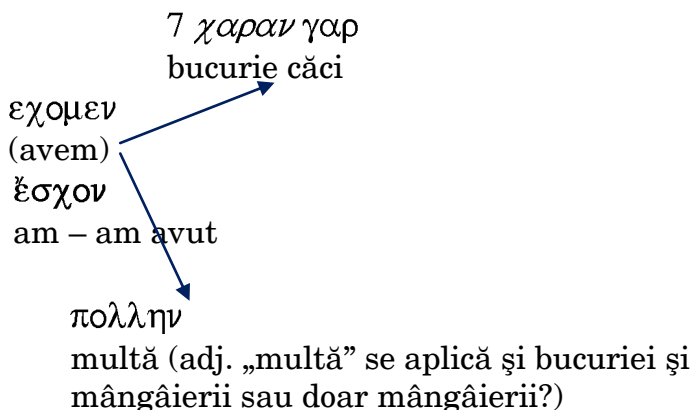
εν επιγνώσει παντος αγαθοῦ
 în cunoașterea întregului bine (sau: în cunoașterea
 tuturor lucrurilor bune; sau: așa încât să fie cunoscut tot
 binele...; atenție la felul în care se traduce prepoziția en).

τοῦ εν ημῖν (εν υμιν)
 cel (care se face) între noi / între voi

εις Χριστον Ἰησοῦν.

în Hristos Isus (prin credința lui Hristos,
 prin credința în Hristos, spre lauda lui Hristos;
 din pricina lui Hristos; sau celor care sunt frați
 cu noi în Hristos)

Analiza frazei nr. 2:

και παράκλησιν
 și mângâiere (sau: încurajare)

επι τῆ ἀγάπῃ σου,
 cu privire la dragostea ta
 οτι ... ἀναπέπναιται
 că ... ai înviorat
 τα σπλάγχνα τῶν αγίων
 inimile (viețile; sufletelor; lit. gr. intestinale,
 stomacul) sfinților
 δια σοῦ, ἀδελφέ.
 prin tine, frate.

A. Traducere finală a pasajului:

Îi mulțumesc Dumnezeului meu întotdeauna în rugăciunile mele, când îmi aduc aminte de tine, ca unul care am auzit de dragostea și credința pe care le ai în Hristos Isus și pentru toți sfinții, și mă rog ca participarea ta la credință să ajungă puternică în fapte, astfel încât să fie cunoscute toate lucrurile bune care se fac între noi, prin credința în Hristos.

M-am bucurat și am fost încurajat mult cu privire la dragostea ta pentru că, frate, inimile credincioșilor au fost înviorate prin tine.

B. Exegeză:

B1. Ce spune textul:

Pavel își începe scrisoarea arătându-i lui Filimon că se bucură și se roagă pentru el din cauza calității credinței și dragostei pe care el le are pentru frați.

B2. Ce înseamnă ceea ce spune textul:

În felul acesta, Pavel, ca un bun păstor și mediator, își pregătește diplomatic și practic rugămintea privitoare la Onisim, sugerându-i lui Filimon că trebuie să continue în același fel cum a trăit până acum, demn de laudă, prin dragoste, credință și fapte bune (caracter practic).

B3. Mesaj exegetic:

În sine, formulare generată de sfatul către Filimon:

Un bun creștin care are întâmpină greutăți în relațiile cu ceilalți, trebuie să persevereze să fie cunoscut prin calitățile sale creștine, prin credință și dragoste, prin ajutor practic, ca să astfel să îi poată încuraja și înviora pe frați și să dea mărturie despre Hristos.

Formulare obiectivă care îl cuprinde și pe Pavel și pe Filimon (formulare care se plasează între exegeză și hermeneutică, între mesajul de atunci și semnificația sa astăzi):

Un bun păstor sau mediator va ști să încurajeze vindecarea relațiilor problematice prin sfătuire atentă, cu tact, cu respect cu accent pe valoarea continuității în dragoste, credință și fapte bune.

C. Comunicare:

C1. Homiletică

Exemplu:

Calitățile și răspunderea creștinului matur, când relațiile cu frații trebuie vindecate.

Introducere: exemplu de relație deteriorată. O greșală îl nedreptățește pe cineva, îl păgubește. Frică și fugă pe

deoparte, severitate, nemulțumire și răzbunare pe de cealaltă parte. Cine a greșit poate fi credincios sau nu (sau poate deveni credincios mai târziu, se poate pocăi mai târziu). Care este răspunsul creștin? Ce trebuie să fac cum trebuie să fiu? Întrebare importantă pentru tine, dacă ai o asemenea relație dificilă cu cineva. Întrebare importantă pentru tine dacă ești implicat într-o asemenea relație, ca mediator.

- a. Ca mediator fii înțelept, sensibil, cu tact, ferm.
- b. În calitate de parte vătămată, creștin fiind, înțelege că trebuie:
 - a. Să fii plin de dragoste, de credință, de fapte bune.
 - b. Să continui în aceste calități, cu perseverență.
 - c. Să știi că aceasta purtare este o cale majoră prin care poți aduce înviore în Biserică.
 - d. Să știi că printr-o purtare ca aceasta poți schimba comunitate, orașul, țara, lumea în care trăim.

Încheiere: Exemplu de relație reparată pe baza unor principii biblice.

C2. Emisiuni radio

Se poate imagina un interviu, o dezbatere. Introducerea se bazează pe un promo (sondaj la subiect, sau pe un subiect apropiat: importanța relațiilor, importanța împăcării; ce poate favoriza o împăcare; importanța tactului în mediere; cum ar fi Biserica dacă relațiile între credincioși ar fi relații frumoase, etc.).

C3. Emisiuni tv

Se poate imagina o masă rotundă, un talk-show, plecând de la niște imagini sau reportaje despre studii cu privire la caracterul distructiv al conflictelor sociale.

Problematici familiale: „frate-frate, dar brânza este pe bani”. Problematici politice: „zidul Berlinului”, „cortina de fier”. Problematici sociale: relații angajați – patroni. Se arată validitatea principiilor și a abordării lui Pavel în cazul Filimon – Onisim.

C4. Arte dramatice (scenete). O scenetă despre un mediator și problemele lui. Un dialog între Pavel și Filimon despre calitățile arătate altădată și pe care ar trebui să le confirme și acum. O scenetă istorică despre un conflict angajat-angajator în care angajatul se plânge că nu știe ce se întâmplă, dar șeful nu mai este același om ca altădată (eventual, și șeful se plânge la fel despre angajatul său).

C5. Artă grafică (pictură, desen, expoziții, etc.)

C6. Arte literare (poezie, nuvelă, roman)

APELUL IN FAVOAREA LUI ONISIM

8 Διὸ πολλὴν ἐν Χριστῷ παρρησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνήκον 9 διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ, τοιοῦτος ὢν ὡς Παῦλος πρεσβύτης νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος Χριστοῦ Ἰησοῦ· 10 παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς, Ὀνήσιμον, 11 τόν ποτέ σοι ἄχρηστον νυνὶ δὲ [καὶ] σοὶ καὶ ἐμοὶ εὐχρηστον, 12 ὃν ἀνέπεμψά σοι, αὐτόν, τοῦτ' ἔστιν τὰ ἐμὰ σπλάγχνα· 13 ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπὲρ σοῦ μοι διακονῆ ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου, 14 χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ἦ ἀλλὰ κατὰ ἐκούσιον. 15 τάχα γὰρ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὦραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς, 16 οὐκέτι ὡς δοῦλον ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητόν, μάλιστα ἐμοί, πόσω δὲ μᾶλλον σοὶ καὶ ἐν σαρκὶ καὶ ἐν κυρίῳ.

17 Εἰ οὖν με ἔχεις κοινωνόν, προσλαβοῦ αὐτόν ὡς ἐμέ. 18 εἰ δέ τι ἠδίκησέν σε ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγα. 19 ἐγὼ Παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρὶ, ἐγὼ ἀποτίσω·

ἵνα μὴ λέγω σοι ὅτι καὶ σεαυτὸν μοι προσοφείλεις. 20 ναὶ ἀδελφέ, ἐγὼ σου ὀναίμην ἐν κυρίῳ· ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν Χριστῷ.

21 Πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι, εἰδὼς ὅτι καὶ ὑπὲρ ἃ λέγω ποιήσεις. 22 ἅμα δὲ καὶ ἐτοίμαζέ μοι ξενίαν· ἐλπίζω γὰρ ὅτι διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν.

Idee exegetică a întregii epistole:

Pavel îi scrie lui Filimon cu tact diplomatic, cu autoritate politicos drapată – dar transparentă, cu dragoste nedisimulată, cu inteligență retorică, ca să îl accepte ca frate în Hristos, acum, pe Onisim (un fost rob care i-a adus neajunsuri în trecut).

Cu tact: diplomatic, retoric;

Cu autoritate: apostolică, de evanghelist, de vârstă, de suferință.

Cu dragoste: îl recomandă pe Onisim cu mare dragoste.

Cu inteligență: se raportează elegant la Filimon, ca la un om educat (jocuri de cuvinte, paralelisme, antiteze, subtilități).

Perspective hermeneutice (ce semnificație are textul biblic pentru cititorul de astăzi):

1. Cum să tratezi conflictele sociale și economice, între creștini patroni – angajați (creștini bogați și săraci, creștini vechi și creștini recenți, care au o istorie complicată), din perspectiva frăției în Hristos și a veșniciei răscumpărate.
 - Plata datoriilor este importantă, dar responsabilitatea unei comunități creștine noi depășește orizontul datoriilor economice.
 - Importanța mărturiei și acceptării reciproce.
 - Importanța acordării unei șanse reale celor de curând întorși la Hristos.

- Importanța și responsabilitatea de patron.
- 2. Cum să înțelegi, ca Onisim, că a trăi pentru Hristos și a lucra în Biserică, înseamnă a avea și curajul de a rezolva aspectele negative ale trecutului.
- 3. Cum să înțelegi, ca Filimon, că întoarcerea și pocăința foștilor delicvenți este o posibilitate care trebuie tratată cu sensibilitate.
- 4. Cum să înțelegi, ca Pavel, că poți și trebuie să intervii în conflicte, cu dragoste, cu tact, prin identificare cu problemele oamenilor.
- 5. Cum să te porți, ca pastor, cu creștinii bogați.
- 6. Cum să te raportezi la creștinii tineri, care au un trecut problematic și au nevoie de o șansă.
- 7. Cum să iei în considerare că există principii biblice majore pe baza cărora poți interveni, în general, în problemele economice și sociale ale timpului tău.

SALUTARI

23 Ἀσπάζεται σε Ἐπαφρῶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, 24 Μάρκος, Ἀρίσταρχος, Δημῆς, Λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου. 25 Ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν.

Salutările finale transmit ideea că în spatele scrisorii nu se află doar autoritatea lui Pavel, ci și cea a echipei sale, formate din Epafra, marcu, Aristarch, Demas și Luca. Prin ascultarea sa probabilă și de dorit, Filimon va continua să facă din această echipă lărgită care trăiește și lucrează spre slava lui Dumnezeu. Perspectiva apartenenței la acest grup care îl sprijină pe Pavel îi dă siguranța sporită a unei identități clare de lucrător creștin dedicat.

Aplicație exegetică 2: Epistola către galateni

Epistola către galateni

1

Salutări

¹ Pavel, apostol trimis nu de oameni, nici numit printr-un om, ci de Isus Hristos și de Dumnezeu Tatăl, care L-a înviat din morți, ² eu și toți frații care sunt împreună cu mine, către bisericile din Galatia: vă dorim ³ har și pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru și de la Domnul Isus Hristos, ⁴ Cel care S-a dat pentru păcatele noastre ca să ne scoată din lumea rea^a de acum, după cum este voia lui Dumnezeu, Tatăl nostru. ⁵ A Lui să fie slava în vecii vecilor, amin!

Παῦλος, ἀπόστολος οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ πατρὸς τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, **1-2** καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοί, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας· **1-3** χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, **1-4** τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν

^aLit.: „veacul rău”; sau: „veacul viclean”.

ἡμῶν, ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, **1-5** ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Rătăcirea galatenilor

6 Sunt uimit că vă întoarceți atât de repede spre o altă evanghelie și că l-ați părăsit pe Cel care v-a chemat prin harul lui Hristos. **7** Nu că ar exista vreo altă evanghelie, dar sunt unii care vă tulbură și vor să strâmbe^b evanghelia lui Hristos. **8** Dar, chiar dacă noi înșine sau un înger din cer v-ar vesti altceva decât v-am vestit noi, să fie dat pierzării!^c **9** Așa cum v-am mai spus, vă zic încă o dată: dacă cineva vă vestește altceva decât ceea ce ați primit, să fie dat pierzării! **10** A cui bunăvoință o caut eu acum, a oamenilor sau a lui Dumnezeu? Sau încerc, poate, să plac oamenilor? Dacă le-aș fi făcut oamenilor pe plac, nu aș mai fi fost robul lui Hristos...

1-6 Θαυμάζω ὅτι οὕτω ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον, **1-7** ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰ μὴ τινές εἰσιν οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. **1-8** ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζεται ὑμῖν παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. **1-9** ὡς προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω· εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. **1-10** ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω ἢ τὸν Θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν; εἰ γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἦμην.

^bLit.: „să răstoarne”.

^cLit.: „anatema”: cuvânt grecesc care înseamnă „blestat”, „demn de a fi respins, de refuzat”.

Convertirea și apostolatul lui Pavel

¹¹ Fraților, vă aduc la cunoștință că evanghelia pe care v-am vestit-o^d nu este conform gândirii oamenești^e, ¹² fiindcă nu am primit-o de la vreun om, nici nu m-a învățat vreun om despre ea, ci o am prin revelația lui Isus Hristos.^f

¹³ Ați auzit, dar, cum mă purtam altădată în iudaism: cum persecutam peste măsură Biserica lui Dumnezeu și o distrageam, ¹⁴ și cât de învățat eram în iudaism încât îi întreceam pe mulți din cei de-o vârstă cu mine^g, cum eram peste măsură de zelos pentru tradiția primită de la strămoșii mei.

1-11 Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον· **1-12** οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ. **1-13** Ἑκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφὴν ποτε ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπόρθουν αὐτήν, **1-14** καὶ προέκοπτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτῆς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων.

¹⁵ Dar atunci când a considerat Dumnezeu că este bine, El care m-a ales din trupul mamei mele (din pântecele mamei mele) și m-a chemat prin harul lui, ¹⁶ să mi-l descopere pe Fiul Său^h ca să-l vestesc Neamurilor, atunci nu am cerut nici un sfat de la oameni, imediat,ⁱ ¹⁷ nici nu m-am dus la Ierusalim la cei care erau apostoli înainte de

^dLit.: „cu care ați fost evanghelizați de către mine”.

^eLit.: „nu este potrivit oamenilor”.

^fSau: „revelarea lui Isus Hristos”.

^gLit.: „din generația mea”.

^hLit.: „să Îl descopere pe Fiul Său în mine”.

ⁱLit.: „nu m-am sfătuit cu carnea și sângele”.

mine, ci am plecat în Arabia și doar mai târziu m-am întors în Damasc.

1-15 Ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ **1-16** ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, **1-17** οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους, ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν. **1-18** Ἐπειτα μετὰ ἔτη τρία ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἰστορησαὶ Πέτρον, καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε·

¹⁸ Abia după trei ani m-am dus la Ierusalim ca să-l cunosc pe Chefa și am rămas la el cincisprezece zile. ¹⁹ Nu m-am întâlinit cu nici un alt apostol, în afară de Iacov, fratele Domnului. ²⁰ Ce vă scriu, iată, vă scriu înaintea lui Dumnezeu, și nu mint. ²¹ După aceea am plecat în ținuturile Siriei și Ciliciei, ²² și bisericile lui Hristos din Iudeea nu m-au cunoscut în persoană (am rămas necunoscut la înfățișare). ²³ Ele doar auziseră despre mine, pentru că așa mergea vorba (cum se zicea): „cel care ne persecuta altădată vestește acum credința pe care ieri o distrugea” ²⁴ și, astfel, îl glorificau pe Dumnezeu din cauza mea.

1-19 ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον εἰ μὴ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου. **1-20** Ἄ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅτι οὐ ψεύδομαι. **1-21** ἔπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς Συρίας καὶ τῆς Κιλικίας. **1-22** ἤμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας ταῖς ἐν Χριστῷ· **1-23** μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν ἣν ποτε ἐπόρθει, **1-24** καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν Θεόν.

¹Lit.: „în mine”.

2

Întâlnirea lui Pavel cu apostolii

¹ După paisprezece ani, am urcat din nou la Ierusalim, împreună cu Barnaba, luându-l cu mine și pe Tit. ² M-am dus însă acolo din pricina unei revelații și le-am prezentat Evanghelia pe care o predic Neamurilor doar celor mai de seamă dintre ei - între patru ochi,^k ca nu cumva să alerg sau să fi alergat în zadar. ³ Și nici măcar Tit, care era împreună cu mine și care era grec, nu a fost obligat să fie circumcis, ⁴ așa cum cereau frații prefăcuți, care se strecuraseră printre noi ca să ne pândească^l libertatea pe care o avem în Isus Hristos și să ne supună robiei. ⁵ Nu le-am cedat nici măcar o clipă, pentru ca adevărul Evangheliei să rămână cu voi pentru totdeauna.

Ἐπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ Βαρνάβα, συμπαραλαβῶν καὶ Τίτον· 2-2 ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν· καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσι, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι, μήπως εἰς κενὸν τρέχω ἢ ἔδραμον. 2-3 ἀλλ' οὐδὲ Τίτος ὁ σὺν ἐμοί, Ἕλλην ὢν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι, 2-4 διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν ἣν ἔχομεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσωνται· 2-5 οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξαμεν τῆ ὑποταγῆ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνη πρὸς ὑμᾶς.

⁶ Iar cei socotiți importanți - orice ar fi fost ei vreodată, nu mă interesează, căci Dumnezeu nu se uită la fața oamenilor - ei, cei mai de seamă, zic, nu mi-au adăugat nimic. ⁷ Dimpotrivă, au văzut că mie mi-a fost încredințată Evanghelia pentru cei necircumciși, după cum lui Petru i-a fost încredințată pentru cei circumciși,

^kLit.: „doar celor de seamă - la ei înșiși”

^lSau: „spioneze”.

⁸ – fiindcă Acela care a lucrat prin Petru în misiunea pentru cei circumciși a lucrat și prin mine pentru Neamuri. ⁹ Și chiar ei, Iacov, Chefa și Ioan, cei priviți drept stâlpi ai Bisericii, după ce au cunoscut harul care îmi fusese dat, ne-au asigurat pe mine și pe Barnaba că ne sprijină^m să mergem la Neamuri, în timp ce ei merg cei circumciși. ¹⁰ Au cerut doar să ne aducem aminte de cei săraci și așa m-am și străduit să fac.

2-6 ἀπό δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι, ὁποῖοί ποτε ἦσαν οὐδέν μοι διαφέρει πρόσωπον Θεοῦ ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει ἔμοι γὰρ οἱ δοκοῦντες οὐδέν προσανέθεντο, 2-7 ἀλλὰ τοῦναντίον ἰδόντες ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς· 2-8 ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς ἐνήργησε καὶ ἔμοι εἰς τὰ ἔθνη· 2-9 καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἔμοι καὶ Βαρνάβα κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν· 2-10 μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν, ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι.

Confruntarea dintre Pavel și Petru

¹¹ Dar când a venit Chefa în Antiohia, l-am înfruntat pe față, pentru că merita să fie mustrat; ¹² fiindcă înainte de a ajunge acolo unii din partea lui Iacov, Petru obișnuia să stea la masă cu cei dintre păgâni; însă când au venit aceia, el a început să se ferească și să stea deoparte, temându-se de cei circumciși. ¹³ Iar ceilalți iudei au devenit și ei oameni cu două fețe, astfel încât până și Barnaba a fost atras în prefăcătoria lor.

2-11 Ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. 2-12

^mLit.: „ne-au dat mâna dreaptă de însoțire”.

πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινὰς ἀπὸ Ἰακώβου μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν· ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέστελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυτόν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς. **2-13** καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥστε καὶ Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρισίει.

14 Când am văzut că ei nu se poartă drept și după adevărul evangheliei, i-am spus lui Chefa de față cu toți: „Dacă tu, care ești iudeu, trăiești ca Neamurile și nu ca iudeii, de ce mai obligi Neamurile să devină iudeiⁿ?”

2-14 ἀλλ' ὅτε εἶδον ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων· εἰ σὺ Ἰουδαῖος ὑπάρχων ἐθνικῶς ζῆς καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν;

Mântuirea prin credința în Hristos

15 Noi suntem iudei din natura noastră (prin naștere) și nu păcătoși dintre Neamuri. **16** Știm însă că nici un om nu ajunge drept prin faptele Legii, ci prin credința^o în Isus Hristos și, de aceea, am crezut și noi în Hristos Isus, ca să fim făcuți dreپți prin credința în Hristos și nu prin faptele Legii, pentru că prin faptele Legii nimeni nu va fi făcut drept.

2-15 Ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί, **2-16** εἰδότες δὲ ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, διότι οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου πᾶσα σὰρξ.

17 Dar dacă noi, căutând să ajungem dreپți în Hristos, am

ⁿLit.: „să se iudaizeze”.

^oLit.: „din credința”.

fost găsiți că suntem noi înșine păcătoși, înseamnă oare că Hristos este slujitor al păcatului? Nicidecum! ¹⁸ Pentru că dacă zidesc din nou ceea ce am dărâmat, mă dovedesc ca unul care încalcă Legea. ¹⁹ Pentru că eu, prin Lege, am murit față de Lege ca să trăiesc cu^p Dumnezeu. Am fost răstignit împreună cu Hristos; ²⁰ și nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine. Iar ceea ce trăiesc acum în trup, trăiesc în credința în Fiul lui Dumnezeu, Cel care m-a iubit și S-a dat pe Sine pentru mine. ²¹ Eu nu nesocotesc harul lui Dumnezeu: dacă dreptatea ar veni prin Lege, atunci Hristos a murit în zadar!

2-17 εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιοθῆναι ἐν Χριστῷ εὐρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοὶ, ἄρα Χριστὸς ἁμαρτίας διάκονος; μὴ γένοιτο. **2-18** εἰ γὰρ ἅ κατέλυσα ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι. **2-19** ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα Θεῷ ζήσω. **2-20** Χριστῷ συνεσταύρωμαι· ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῆ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. **2-21** Οὐκ ἄθετῶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ· εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα Χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν.

3

Legea și credința

¹ O, galateni fără minte, cine v-a vrăjit pe voi, căroră v-a fost vestit^a Isus Hristos cel răstignit? ² Doar atât aș vrea să știu de la voi: datorită faptelor Legii ați primit voi Duhul sau pentru că ați ascultat cuvântul credinței? ³ Chiar atât de fără de minte sunteți? Ce ați început în Duhul, acum încheiați prin lucrurile trupului^r? ⁴ Degeaba ați suferit atâtea? - dacă nu cumva chiar a fost degeaba!

^pSau: „pentru Dumnezeu”.

^qLit.: „înaintea ochilor căroră a fost zugrăvit”

^rLit.: „prin trup”; adică: „prin circumcizie”.

⁵ Cel care vă dă Duhul și face minuni între voi le face oare din cauza faptelor Legii sau din cauza cuvântului credinței? ⁶ Priviți, de exemplu, la Avraam: el a crezut în Dumnezeu și credința este cea care i-a fost socotită ca dreptate.

Ὶ ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε τῆ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι, οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος; **3-2** τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν· ἐξ ἔργων νόμου τὸ Πνεῦμα ἐλάβετε ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; **3-3** οὕτως ἀνόητοί ἐστε; ἐναρξάμενοι πνεύματι νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; **3-4** τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῆ; **3-5** εἶ γε καὶ εἰκῆ. ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ Πνεῦμα καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; **3-6** καθὼς Ἀβραὰμ ἐπίστευσε τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.

⁷ Să știți dar, că aceia care cred sunt fiii lui Avraam. ⁸ Iar Scriptura, înțelegând mai dinainte că Dumnezeu va face drepte Neamurile prin credință, i-a vestit mai dinainte lui Avraam: *În tine vor fi binecuvântate toate Neamurile.*

⁹ Deci, cei care cred sunt binecuvântați împreună cu Avraam cel credincios. ¹⁰ Însă toți cei care se încred în faptele Legii sunt sub blestem, căci este scris: *Blestemat este oricine nu stăruie în toate cele scrise în cartea Legii, ca să le împlinească.*

3-7 Γινώσκετε ἄρα ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Ἀβραάμ. **3-8** προῖδοῦσα δὲ ἡ γραφὴ ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοὶ τὰ ἔθνη ὁ Θεός, προεηγγελίστατο τῷ Ἀβραάμ ὅτι ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη. **3-9** ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ. **3-10** Ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσίν, ὑπὸ κατάραν εἰσὶ γέγραπται γάρ· ἐπικατάρατος πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου τοῦ ποιῆσαι αὐτά.

^sLit.: „după cum și”.

¹¹ Iar faptul că prin Lege nimeni nu devine drept înaintea lui Dumnezeu este clar, deoarece: *cel drept va trăi prin credință*. ¹² Legea însă nu se bazează pe credință, ci pe cuvintele: *cel care face aceste lucruri va trăi prin ele*. ¹³ Hristos ne-a răscumpărat din blestemul Legii, făcându-Se blestem pentru noi, deoarece este scris: *Blestemat este orice om atârnat pe lemn*, ¹⁴ pentru ca, prin Hristos Isus, binecuvântarea vestită lui Avraam să vină la Neamuri, să primim făgăduința Duhului prin credință.

3-11 ὅτι δὲ ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιούται παρὰ τῷ Θεῷ, δῆλον· ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται. **3-12** ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς. **3-13** Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρᾳ· γέγραπται γάρ· ἐπικατάρτος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου, **3-14** ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραὰμ γένηται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως.

Relația dintre Lege și făgăduință

¹⁵ Fraților, vorbesc ca un om: până și un legământ între oameni, odată încheiat, nu mai poate fi anulat și nu se mai poate adăuga nimic la el. ¹⁶ Iar făgăduințele au fost rostite pentru Avraam și Urmașul^t său. Nu zice: *și urmașilor*^u, ca și cum ar vorbi despre mai mulți, ci doar despre unul singur: *și Urmașului tău*, care este Hristos. ¹⁷ Ce vreau să spun? Legea venită după patru sute treizeci de ani nu poate anula legământul încheiat mai dinainte de către Dumnezeu, așa încât făgăduința să fie desființată. ¹⁸ Dacă moștenirea vine prin Lege, nu mai vine prin făgăduință; iar lui Avraam Dumnezeu i-a

^tLit.: „Sămânța”.

^uLit.: „semintelor”.

dăruit-o prin făgăduință.

3-15 Ἀδελφοί, κατὰ ἄνθρωπον λέγω· ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένην διαθήκην οὐδεὶς ἀθετεῖ ἢ ἐπιδιατάσσεται.

3-16 τῷ δὲ Ἀβραάμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ· οὐ λέγει, καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστι Χριστός. **3-17** τοῦτο δὲ λέγω· διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς Χριστὸν ὁ μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα γεγονώς νόμος οὐκ ἀκυροῖ, εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. **3-18** εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας· τῷ δὲ Ἀβραάμ δι' ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ Θεός.

¹⁹ Atunci, pentru ce a fost dată Legea? Ea a fost adăugată din cauza încălcărilor de Lege, până când avea să vină Urmașul căruia i s-a dat făgăduința. A fost dată prin îngeri în mâna unui mijlocitor. ²⁰ Mijlocitorul nu este doar al unei singure părți, Dumnezeu însă, este Unul.

3-19 Τί οὖν ὁ νόμος; τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη, ἄχρισ οὐ ἔλθη τὸ σπέρμα ᾧ ἐπήγγελται, διαταγεῖς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. **3-20** ὁ δὲ μεσίτης ἑνὸς οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ Θεὸς εἷς ἔστιν.

²¹ Este oare Legea împotriva făgăduințelor lui Dumnezeu? În nici un fel! Dacă s-ar fi dat o Lege în stare să dea viața, într-adevăr dreptatea ar fi venit prin Lege.

²² Scriptura însă le-a închis pe toate sub păcat, pentru ca făgăduința să fie dată prin credința în Isus Hristos, celor care cred. ²³ Înainte de venirea credinței noi eram păziți sub Lege, închiși în vederea credinței care avea să fie revelată. ²⁴ Astfel Legea ne-a fost un pedagog spre Hristos ca să fim îndreptățiți prin credință. ²⁵ Odată ce a venit credința nu mai suntem sub acest pedagog.

3-21 ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι,

ὄντως ἂν ἐκ νόμου ἦν ἡ δικαιοσύνη· **3-22** ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφή τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσι. **3-23** Πρὸ δὲ τοῦ ἐλθεῖν τὴν πίστιν ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα συγκεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι. **3-24** ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν· **3-25** ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν.

Fiii lui Dumnezeu

²⁶ Căci toți sunteți fiii lui Dumnezeu prin credință în Isus Hristos, ²⁷ pentru că cei care ați fost botezați în Hristos, v-ați îmbrăcat în Hristos. ²⁸ Nu mai este nici iudeu nici grec, nu mai este nici rob nici liber, nu mai este nici bărbat nici femeie, pentru că voi toți sunteți unul^v în Hristos Isus. ²⁹ Căci dacă sunteți ai lui Hristos, sunteți și voi Urmașul lui Avraam, moștenitori potrivit făgăduinței. **3-26** πάντες γὰρ υἱοὶ Θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· **3-27** ὅσοι γὰρ εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε, Χριστόν ἐνεδύσασθε. **3-28** οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἑλληγ, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. **3-29** εἰ δὲ ὑμεῖς Χριστοῦ, ἄρα τοῦ Ἀβραάμ σπέρμα ἐστὲ καὶ κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

4

¹ Vă spun, deci, că atâta vreme cât moștenitorul este copil, nu se deosebește cu nimic de un rob, chiar dacă este stăpân peste toate, ² ci este sub tutori și administratori, până la vremea hotărâtă de tatăl său. ³ La fel și noi, când eram copii, eram sub robia forțelor și superstițiilor^w lumii.

^vAdică: „urmașul”.

^wGr.: „stoicheia”; elemente naturii și credințele legate de ele.

Λέγω δέ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὧν, 4-2 ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶ καὶ οἰκονόμους ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρὸς. 4-3 οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἤμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἤμεν δεδουλωμένοι·

⁴ Dar când s-a împlinit timpul hotărât, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege, ⁵ ca să-i răscumpere pe cei care erau sub Lege, și să primim înfierea. ⁶ Și pentru că sunteți fii, Dumnezeu L-a trimis în inimile noastre pe Duhul Fiului Său, care strigă: „Abba!”, adică „Tată!” ⁷ Așadar, nu mai ești rob, ci fiu, iar dacă ești fiu, ești și moștenitor al lui Dumnezeu prin harul Lui. ^x

4-4 ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, 4-5 ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν. 4-6 Ὅτι δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, κραζόν· ἀββᾶ ὁ πατήρ. 4-7 ὥστε οὐκέτι εἶ δούλος, ἀλλ' υἱός· εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος Θεοῦ διὰ Χριστοῦ.

Sfaturi și întrebări pentru galateni

⁸ Altădată, atunci când nu-l cunoșteți pe Dumnezeu, slujați celor care, prin firea lor, nu sunt dumnezei. ⁹ Dar acum, după ce L-ați cunoscut pe Dumnezeu, sau mai bine zis după ce ați fost cunoscuți de El, cum de vă mai întoarceți la forțele neputincioase și sărace ale lumii, și vreți să le slujiți din nou? ¹⁰ Voi țineți zile, luni, anotimpuri și ani. ¹¹ Mă tem să nu mă fi trudit degeaba

^xlit. *prin Dumnezeu* În alte manuscrise *moștenitor al lui Dumnezeu prin Hristos* sau *moștenitor al lui Dumnezeu și împreună moștenitor cu Hristos*.

cu voi.

4-8 Ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες Θεὸν ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει οὖσι θεοῖς· **4-9** νῦν δὲ γνόντες Θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε; **4-10** ἡμέρας παρατηρεῖσθε καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς! **4-11** φοβοῦμαι ὑμᾶς μήπως εἰκῆ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς.

¹² Fraților, vă rog, fiți așa cum sunt eu, căci și eu sunt la fel ca voi! Nu m-ați nedreptățit cu nimic. ¹³ Ci știți că într-o stare de slăbiciune trupească v-am vestit evanghelia prima oară, ¹⁴ și față de ceea ce era în trupul meu o încercare pentru voi, nu ați arătat nici dispreț, nici dezgust. Dimpotrivă, m-ați primit ca pe un înger al lui Dumnezeu, ca pe Hristos Isus. ¹⁵ Unde este, așadar, bucuria voastră? Vă mărturisesc că dacă s-ar fi putut v-ați fi scos până și ochii din cap și mi i-ați fi dat. ¹⁶ Oare am ajuns acum vrăjmașul vostru pentru că v-am spus adevărul?

4-12 Γίνεσθε ὡς ἐγώ, ὅτι καὶ γὰρ ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν, οὐδέν με ἠδικήσατε. **4-13** οἶδατε δὲ ὅτι δι' ἀσθενεῖαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον, **4-14** καὶ τὸν πειρασμόν μου τὸν ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενήσατε οὐδὲ ἐξεπτύσατε, ἀλλ' ὡς ἄγγελον Θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν. **4-15** τίς οὖν ἦν ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν; μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν ὅτι εἰ δυνατὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορούσαντες ἂν ἐδώκατέ μοι· **4-16** ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν;

¹⁷ Ei vă slujesc zelos, dar nu cu un zel bun^a, ci vor să vă rupă de mine ca să îi slujiți pe ei cu zel. ¹⁸ Este bine să lucrați cu zel în cele bune întotdeauna, nu doar când sunt

^aLit.: „nu bine”.

eu cu voi. ¹⁹ Copiii mei, pentru care sufăr din nou durerile nașterii, până când Hristos va lua chip în voi, ²⁰ cum aș vrea să fiu acum la voi, să-mi schimb tonul, fiindcă nu mai înțeleg^b ce se întâmplă cu voi!

4-17 ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς, ἀλλὰ ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν, ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε. **4-18** καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρεῖναί με πρὸς ὑμᾶς, **4-19** τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρισ οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν! **4-20** ἤθελον δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου, ὅτι ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν.

Alegoria cu privire la Sara și Agar

²¹ Spuneți-mi, voi, care vreți să fiți sub Lege, nu auziți ce zice Legea? ²² Căci este scris că Avraam a avut doi fii: unul de la femeia roabă și unul de la femeia liberă. ²³ Dar cel născut din femeia roabă s-a născut simplu, ca orice om, pe când cel din femeia liberă, s-a născut prin făgăduință. ²⁴ Acestea au un înțeles alegoric pentru că reprezintă două legăminte. Agar este legământul de pe muntele Sinai, care naște pentru robie, ²⁵ căci Agar este muntele Sinai din Arabia și corespunde Ierusalimului de acum, care este în robie împreună cu copiii săi. ²⁶ Iar femeia liberă este Ierusalimul de sus; acesta este mama noastră.

4-21 Λέγετέ μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι· τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε; **4-22** γέγραπται γὰρ ὅτι Ἐβραῶν δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἓνα ἐκ τῆς παιδίσκης καὶ ἓνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. **4-23** ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης κατὰ σάρκα γεγέννηται, ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας διὰ τῆς ἐπαγγελίας. **4-24** ἅτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα. αὗται γὰρ εἰσι δύο διαθήκαι, μία μὲν ἀπὸ ὄρους Σινᾶ, εἰς δουλείαν γεννώσα, ἥτις ἐστὶν Ἐβραῶν

^bLit.: „mă întreb”.

4-25 τὸ γὰρ Ἴαγαρ Σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ Ἰαραβία, συστοιχεῖ δὲ τῇ νῦν Ἰερουσαλήμ, δουλεύει δὲ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς **4-26** ἡ δὲ ἄνω Ἰερουσαλήμ ἐλευθέρα ἐστίν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν.

²⁷ Căci este scris:

Bucură-te, tu, cea stearpă, care nu naști,
izbucnește de bucurie și strigă,
tu, care nu ai cunoscut durerile nașterii,
căci sunt mai mulți copiii celei părăsite
decât ai celei care are bărbat.

4-27 γέγραπται γάρ·

εὐφράνθητι στειῖρα ἢ οὐ τίκτουσα,
ῥῆξον καὶ βόησον οὐκ ὠδίνουσα·
ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου
μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα.

²⁸ Iar voi, fraților, sunteți copii ai făgăduinței, ca Isaac.

²⁹ Dar așa cum atunci cel născut simplu, trupește,^c îl prigonea pe cel născut prin Duhul,^d la fel se întâmplă și acum. ³⁰ Dar ce spune Scriptura? *Alung-o pe femeia roabă și pe fiul ei, căci fiul roabei nu va moșteni împreună cu fiul celei libere.* ³¹ De aceea, fraților, nu suntem copiii femeii roabe, ci ai celei libere.

4-28 ἡμεῖς δέ, ἀδελφοί, κατὰ Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμὲν. **4-29** ἄλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕτω καὶ νῦν. **4-30** ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; ἔκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς· οὐ μὴ γὰρ κληρονομήσει ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας. **4-31** Ἴαρα, ἀδελφοί, οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας.

5

^cdupă trup.

^dlit.: după Duh.

¹Hristos ne-a eliberat ca să fim liberi; rămâneți, așadar, tari și nu luați din nou jugul robiei.

Înțelegerea libertății creștine

²Iată, eu, Pavel, vă spun că dacă vă circumcideți, Hristos nu vă folosește la nimic. ³Și încă o dată, o spun deschis oricărui om care se circumcide: trebuie să împlinească toată Legea. ⁴Voi, care căutați să deveniți dreپți prin Lege, v-ați despărțit de Hristos, ați căzut din har - ⁵pe când noi așteptăm cu nădejde, în Duhul, dreptatea care vine din credință. ⁶Căci în Hristos Isus nu are putere nici circumcizia, nici lipsa ei, ci credința care lucrează prin iubire.

Τῆ ἐλευθερία οὖν, ἧ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στήκετε, καὶ μὴ πάλιν ζυγῶ δουλείας ἐνέχεσθε. **5-2** Ἴδε ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει **5-3** μαρτύρομαι δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι. **5-4** κατηγορήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσατε· **5-5** ἡμεῖς γὰρ Πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. **5-6** ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργοῦμένη.

⁷Voi mergeați foarte bine: cine v-a oprit ca să mai credeți în adevăr? ⁸Puterea lor de convingere^e nu vine de la Cel care v-a chemat. ⁹Doar puțină drojdie dospește tot aluatul. ¹⁰Eu sunt convins în Domnul, despre voi, că nu veți gândi altfel: iar cel care vă tulbură, va suferi pedeapsa, oricine ar fi el. ¹¹Fraților, dacă eu încă mai vestesc circumcizia, atunci de ce mai sunt prigonit? Ar însemna că piatra de poticnire a crucii a fost înlăturată. ¹²Mai bine s-ar tăia odată de tot cei ce vă tulbură!

^eLit.: „convingerea.”

5-7 Ἐτρέχετε καλῶς· τίς ὑμᾶς ἐνέκοψε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; 5-8 ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς. 5-9 μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. 5-10 ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε· ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς βαστάσει τὸ κριμα, ὅστις ἂν ᾖ. 5-11 ἐγὼ δέ, ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρῦσσω, τί ἔτι διώκομαι; ἄρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ. 5-12 ὄφελον καὶ ἀποκόπονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς.

¹³ Voi însă, fraților, ați fost chemați la libertate. Numai nu faceți din această libertate un prilej să slujiți trupului, ci slujiți-vă prin iubire unii pe alții. ¹⁴ Căci toată Legea se cuprinde într-o singură poruncă: *Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși!* ¹⁵ Dar dacă vă mușcați unul pe altul și vă mâncați între voi, vedeți să nu vă distrugeți unii pe alții!

5-13 Ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί· μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις. 5-14 ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἐνὶ λόγῳ πληροῦται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. 5-15 εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆτε.

Faptele păcătoase și rodul Duhului

¹⁶ Așadar vă spun: umblați în Duhul și nu împliniți poftele trupului! ¹⁷ Fiindcă trupul pofteste împotriva Duhului, iar Duhul împotriva trupului, se împotrivesc unul altuia și vă împiedică să faceți ceea ce doriți. ¹⁸ Iar dacă sunteți conduși de Duhul Sfânt, nu sunteți sub Lege.

5-16 Λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖτε καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. 5-17 ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκὸς· ταῦτα δὲ ἀντίκειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἂν θέλητε ταῦτα ποιῆτε. 5-18 εἰ δὲ Πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον.

¹⁹ Și faptele trupului sunt cunoscute: desfrânarea, necurăția, destrăbălarea, ²⁰ idolatria, vrăjitoria, dușmănia, cearta, gelozia, mâniile, ambițiile egoiste, dezbinările, ereziile, ²¹ invidiile, bețiile, orgiile și altele asemănătoare cu acestea. Vă spun dinainte, după cum v-am mai spus: cei care fac astfel de fapte nu vor moșteni Împărăția lui Dumnezeu.

5-19 φανερά δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἅτινά ἐστι μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, **5-20** εἰδωλολατρία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθειᾶι, διχοστασίαι, αἰρέσεις, **5-21** φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖν καθὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν.

²² Iar rodul Duhului este iubirea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, binefacerea, credința, ²³ blândețea, înfrânarea. Împotriva acestora nu există nici o lege. ²⁴ Iar cei care sunt ai lui Hristos Isus și-au răstignit trupul împreună cu patimile și poftele. ²⁵ Dacă trăim datorită Duhului, în Duhul să și umblăm! ²⁶ Să nu fim mândri, provocându-ne unii pe alții și invidiindu-ne unii pe alții.

5-22 ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, **5-23** πραότης, ἐγκράτεια· κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος. **5-24** οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. **5-25** Εἰ ζῶμεν Πνεύματι, Πνεύματι καὶ στοιχῶμεν. **5-26** μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες.

6

Relațiile dintre creștini

¹ Fraților, chiar dacă un om a greșit, voi, cei duhovnicești, aduceți-l înapoi cu duhul blândeții, păzindu-se fiecare să nu fie ispitit. ² Purtați-vă greutatea unii altora și așa veți împlini legea lui Hristos. ³ Căci dacă i se pare cuiva că este cineva, cu toate că nu e, se înșeală. ⁴ Fiecare să-și cântărească faptele și să se laude doar cu sine, nu cu altul, ⁵ pentru că fiecare își va purta propria lui povară.

Ἄδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῆ ἄνθρωπος ἐν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος, σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῆς. **6-2** ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ **6-3** εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τι μηδὲν ὄν, ἑαυτὸν φρεναπατᾶ. **6-4** τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἔξει καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον. **6-5** ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει.

⁶ Cel ce învață^f cuvântul Domnului să dea celui ce-l învață^g din toate bunurile sale. ⁷ Nu vă amăgiți: Dumnezeu nu poate fi batjocorit. Ceea ce seamănă omul, aceea va și secera. ⁸ Pentru că cel ce seamănă în trupul lui, din trup va secera stricăciune, iar cel ce seamănă în Duhul, din Duh va secera viața veșnică. ⁹ Să nu încetăm să facem binele, pentru că noi, cei ce vom răbda până la sfârșit, vom secera la vremea potrivită. ¹⁰ Deci acum, cât mai avem timp, să facem bine tuturor și mai ales celor ce sunt de-o credință cu noi.

6-6 Κοινωνεῖτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῶ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. **6-7** Μὴ πλανᾶσθε, Θεὸς οὐ

^fLit.: „catehumenul”.

^gLit.: „catehetului”.

μυκτηρίζεται· ὁ γὰρ ἐὰν σπείρη ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει· **6-8** ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἑαυτοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν, ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον. **6-9** τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν· καιρῶ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι. **6-10** Ἔρα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως.

Îndemnuri finale

¹¹ Vedeți cu ce fel de litere v-am scris, cu înșăși mâna mea. ¹² Cei care vor să se laude cu trupul vostru vă silesc să vă circumcideți numai ca să nu fie ei prizoniți pentru crucea lui Hristos. ¹³ Pentru că nici măcar ei, cei circumciși, nu păzesc Legea, ci vor să vă circumcideți voi, ca să se mândrească ei cu trupul vostru.

6-11 Ἴδετε πηλίκους ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρὶ. **6-12** ὅσοι θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμεσθαι, μόνον ἵνα μὴ τῷ σταυρῶ τοῦ Χριστοῦ διώκωνται. **6-13** οὐδὲ γὰρ οἱ περιτετμημένοι αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν, ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρῃ σαρκὶ καυχῆσωνται.

¹⁴ În ce mă privește, eu nu mă voi lăuda^h cu nimic, doar cu crucea Domnului nostru Isus Hristos, prin care lumea este răstignită pentru mine și eu pentru lume. ¹⁵ Căci nici circumcizia, nici lipsa ei nu înseamnă nimic, ci să fii o făptură nouă. ¹⁶ Și pentru cei ce vor păzi regula aceasta, pacea și mila să fie peste ei și peste Israelul lui Dumnezeu.

6-14 ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῶ

^hLit.: „să nu existe lăudare”.

τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ. **6-15** ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. **6-16** καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ.

¹⁷ De acum înainte nimeni să nu mă mai necăjească, pentru că eu port semnele lui Isus în trupul meu.
¹⁸ Fraților, harul Domnului nostru Isus Hristos să fie cu duhul vostru! Amin.

6-17 Τοῦ λοιποῦ κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω· ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω. **6-18** Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν, ἀδελφοί· ἀμήν.

Aplicație exegetică 3: Rugăciunea „Tatăl nostru”

Verificați că ați înțeles bine textul în contextul și co-textul său, că stăpâniți vocabularul textului, sensurile cuvintelor (Mt. 6. 9-13; cf. Lc. 11.2-4).

Co-text: Predica de pe munte. Isus dă învățături ca un al doilea Moise;

6-9 οὕτως οὖν προσευχεσθε ὑμεῖς

Πατερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
ἀγιασθητω το ὄνομα σου
Tatăl nostru, care (ești) în ceruri,
Fie sfințit numele Tău.

- a. Discutați importanța apelativului „tată”. Cine l-a mai numit așa pe Dumnezeu în Biblie? Dar în istoria iudaismului? Nume posibile: creator, Dumnezeu al oștirilor, etc.
- b. Discutați importanța pronumelui: nostru. De ce Isus nu zice „tatăl meu”? Sau de ce nu folosește alt atribut: „tată al părinților noștri”, „tatăl poporului nostru Israel”, etc.
- c. Care sunt conotațiile propoziției subordonate adjectivale: „care ești în ceruri”. Este o precizare de localizare, de calitate? Este o metaforă poetică? Unde este Dumnezeu?
- d. Ce înseamnă „fie sfințit Numele Tău”? Cine să îl sfințească și cum? Se face vreo trimitere (referință) la VT? Despre care Nume este vorba?

6-10 ἔλθετω ἡ βασιλεια σου
Γενηθητω το θελημα σου,
ὡς ἐν οὐρανῳ και ἐπι της γης

Să vină împărăția Ta, să se facă voia ta, ca în ceruri la fel și pe pământ.

- a. Despre care împărăție este vorba: despre Israel, despre Biserică, despre o împărăție universală, cosmică? De unde să vină? Unde să ajungă și când? Trebuie cineva să o aducă?
- b. Ce înseamnă „să se facă” (să se împlinească, să se practice)? Unde se face voia lui Dumnezeu în cer? Cum se face acolo voia lui ? Unde este cerul? Există și locuri unde nu se face voia lui Dumnezeu?
- c. Ce înseamnă ca voia lui Dumnezeu să se facă și pe pământ la fel ca în ceruri, ce schimbări implică acest lucru?
- d. Se referă această expresie „ca în cer la fel și pe pământ” la unitatea cosmică a lumii? Ce planuri are Dumnezeu pentru lumea creată?

6-11 τον ἄρτον ἡμῶν τον ἐπιουσιον

δος ἡμιν σημερον

Pâinea noastră cea spre ființare, dă-ne-o nouă astăzi.

- a. Ce simbolizează cuvintele „pâinea noastră”?
- b. Ce înseamnă „spre ființare”? Înseamnă „necesară existenței”? De ce s-a tradus „cea de toate zilele”?

6-12 και ἄφες ἡμιν τα ὀφειληματα ἡμῶν

ὡς και ἡμεις ἀφιμεν τοις ὀφειλεταις ἡμῶν

Și ne iartă nouă greșelile noastre, după cum și noi iertăm greșelilor noștri.

- a. Ce înseamnă „greșeli”, „datorii”? De ce nu spune „păcate” ca în textul din Luca?
- b. Ce înseamnă paralelismul „după cum, precum” dintre acest verset și vs. 10? Reprezintă o figură de stil?

- c. Ce înseamnă paralelismul dintre iertarea noastră și cea divină: să iertăm complet, să iertăm prin jertfă, să iertăm celor care regretă greșelile, etc.?

6-13 και μη εισενεγκης ημας εις πειρασμον

αλλα ρυσαι ημας απο του πονηρου.

οτι σου εστιν η βασιλεια και η δυναμις και η δοξα εις τους αιωνας, αμην.

Și nu ne conduce pe noi în încercare (testare, ispită), ci de scapă de cel rău, căci a ta este împărăția, și puterea, și gloria în veci, amin.

- a. Cum poate Dumnezeu conduce pe cineva la încercare (testare, ispită)?
- b. Ce reprezintă această cerere: o admitere de slăbiciune, o cerere de eliberare, o implorare de evitare a testării?
- c. Ce înseamnă „cel rău”: lucrul rău, diavolul, păcatul? Ce argumente aveți? S-ar putea traduce și „ne scapă de rău”?
- d. De unde vine încheierea: căci a ta este împărăția și puterea și gloria? De ce lipsește în Luca? De ce lipsește în alte manuscrise?
- e. Ce importanță are contextul pentru înțelegerea teologiei rugăciunii? Ce context este în Matei? Ce context este în Luca? De câte ori i-a învățat Isus pe ucenici să se roage această rugăciune? De ce s-a păstrat în două forme (tradiții) diferite?

Aplicație exegetică 4: Ioan 22.15-19

Ioan 22.15-19. Acest text a fost discutat anterior, ca exemplu de capcană exegetică. În această secțiune însă, el va fi din punct de vedere exegetic, conform celor patru etape ale exegezei. Pentru o discuție mai bună în ce privește analiza textuală, se va folosi textul NA27 și parte din aparatul său critic:

15 Ὅτε οὖν ἠρίστησαν λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς· Σίμων
 Ἰωάννου, ἀγαπᾷς με πλέον τούτων; λέγει αὐτῷ· ναὶ κύριε, σὺ
 οἶδας ὅτι φιλῶ σε. * λέγει αὐτῷ· βόσκει τὰ ἄρνία μου. 16 λέγει
 αὐτῷ πάλιν ἄδευτερον Σίμων Ἰωάννου, ἀγαπᾷς με; λέγει αὐτῷ.
 ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. * λέγει αὐτῷ· ποιμαίνε τὰ
 πρόβατά μου. 17 λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον Σίμων Ἰωάννου, φιλεῖς
 με; ἐλυπήθη ὁ Πέτρος ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον· φιλεῖς με; καὶ
 λέγει αὐτῷ· κύριε, πάντα σὺ οἶδας, σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. *
 λέγει αὐτῷ [ὁ Ἰησοῦς]· βόσκει τὰ πρόβατά μου. 18 ἀμὴν ἀμὴν
 λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν καὶ περιεπάτεις
 ὅπου ἠθελες· ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ
 ἄλλος σε ζώσῃ καὶ οἶσει ὅπου οὐ θέλεις. 19 τοῦτο δὲ εἶπεν
 σημαίνων ποιῶ θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν. καὶ τοῦτο εἰπὼν λέγει
 αὐτῷ· ἀκολούθει μοι.

15. Iωνα, AC² Θ Ψ f^{1.13} 33 M ℳ (c) sy
 |txt ℵ¹ B C* DL W l 844 lat co
 var. προβατα, C* D it

16. το δευτερον. ℵ¹ 1. 565 pc
 δευτερον ὁ κυριος D

– ℵ* pc sy^s

Iωνα A C² Θ Ψ f^{1.13} 33 ℳ (c) sy

|txt ℵ BC* DW lac co

¹ † – προβατια B C 565 pc b

txt ℵ ADW Θ Ψ f¹³ 33^{vid} ℳ sy (f¹ om. λεγ. ³ ... μου)

17. Ιωνα A C² Θ Ψ f^{1.13} 33 ℳ (c) sy; Or

| *txt* ϣ^{59vid} κ BC* DW lat co

† εἶπεν B C f¹³ ℳ r¹ vg^{cl}

| *txt* κ A D W Θ Ψ f¹ 33. 565 al lat

† ὁ Ἰησοῦς

- κ DW f¹ 33. 565 al lat sy^s pbo bo

| *txt* A Θ Ψ f¹³ ℳ

¹ † – προβατια A B C 565 pc

txt κ DW Θ Ψ f^{1.13} 33^{vid} ℳ sy

18. † 1 3 2 B C*^{vid}

Ἄλλοι σε ζῶσουσιν (κ C²) ϣ^{59vid} κ C² DW1. 33. 565 pc sy^{hmg}
pbo

| *txt* A Θ Ψ f¹³ ℳ lat

ἀποισοῦσιν (οις– C²; ἀπαγ– D) σε (–C² 1 pc) op. κ¹ C² DW

1. 33. 565 pc sy^{hmg}

ποιησουσιν σοι ὅσα κ*

| *txt* (A) BC*^{vid} (Θ) Ψ f¹³ (892^s) ℳ lat sy^{s.p.h}

În acest pasaj Isus îl întreabă pe Petru de trei ori „Simone, fiul lui Iona, mă iubești?”. Textul zice că Petru s-a întristat că Isus l-a întrebat a treia oară „mă iubești?” și i-a zis „tu toate le știi, știi că te iubesc”. Totuși, mulți predicatori adaugă și o discuție spirituală suplimentară despre această întristare, o discuție referitoare la semnificația verbelor „a iubi” folosite aici de Isus și de Petru, *phileo* (a iubi, *philos* – prieten; *phile* - dragoste) și *agapao* (a iubi; *agape*, dragoste):

4. Isus întreabă, *agapas me*, și Petru răspunde, *philo se*.

5. Isus întreabă, *agapas me*, și Petru răspunde, *philo se*.
6. Isus întreabă, *phileis me*, și Petru răspunde *philo se*.

Interpretarea sugerată de predicatorii amintiți spune că Isus l-ar întreba pe Petru cu verbul *agapao*, referindu-se la dragostea divină, pe când Petru răspunde, smerit, cu verbul *phileo*, înțelegând că îi este prieten lui Isus. A treia oară însă Isus l-a întrebat același lucru dar a folosit verbul *phileo*, folosind chiar cuvintele lui Petru și ridicând întrebarea dacă măcar așa, cum îi tot răspunde el, îi este prieten cu adevărat.

Fără îndoială, variația este evidentă, dar trebuie discutat dacă ea exprimă diversitate stilistică sau și semnificație teologică. Adevărul este că, în timpul lui Isus și al apostolilor, verbele *phileo* și *agapao* aveau același înțeles, nediferențiat, și însemnau ambele „a iubi”, fără nuanțe specifice despre dragostea divină sau omenească. Cu greu se poate admite, deci, că Isus a intenționat o întrebare specială, a treia oară. În același timp, opțiunea stilistică – sau teologică – ar putea să îi aparțină lui Ioan, dacă Isus a vorbit cu Petru în aramaică, și nu în greacă.

Aplicație exegetică 5: Apocalipsa 12

1. Împărțirea textului Apocalipsa 12 (1-6, 7-12, 13-17).

Împărțirea propusă are în vedere trei secvențe narrative diferite cu două localizări sau trei, geografice și temporale, de asemenea diferite. 12.1-6 privește la o acțiune – semn care are loc pe pământ, un conflict între femeia glorioasă din cer și copilul mesianic pe care îl naște, și balaurul „mare și roșu” (deși prima imagine se află în cer), 12.7-12 privește la un război în ceruri, între îngeri, încheiat cu victoria îngerilor buni și prelungit cu o avertizare severă despre faptul că urmează o confruntare radicală pe pământ, iar 12.13-18 reia tema conflictului de pe pământ între balaur, femeie și urmașii Seminței ei. Prima și ultima secțiune descriu secvențe de istorie pământească, acoperind o perioadă care începe, în mare, la creație, și merge până la începutul necazurilor din timpul lui Antihrist (capitolul 13 vorbește despre fiara balaur din mare, Antihristul, și fiara – miel-taur-leu de pe uscat, profetul mincinos). Secțiunea mediană prezintă un conflict ceresc, iar localizarea temporală nu este clară, este un eveniment din afara istoriei terestre, posibil început în zona creației și continuat până înainte de a doua venire a lui Isus care aduce încheierea istoriei prezente și transformarea universului într-un univers nou (cer nou și pământ nou).

2. Explicați principalele simboluri prezente în text (femeia, copilul, balaurul, îngerii, bălălia, pustia, râul, etc.).

Semnului Femeii din cer:

Femeia din cer, din Apocalipsa 12 este un simbol cu mai multe înțelesuri și cu o anumită dinamică de tranziție (își schimbă înțelesurile pe parcursul capitolului). Ea simbolizează inițial omenirea mântuită, în destinul ei

glorios, arătat în contextul imaginilor creației (învăluită în soare, cu luna la picioare, încununată cu 12 stele, așezată în cer). În acest context femeia pare să fie omenirea credincioasă, cea din care se naște Mesia, conform promisiunii din Geneza (Sămânța femeii), adică omenirea credincioasă din care, printr-o reprezentantă feminină anume, se naște Hristos.

Femeia ca imagine a omenirii credincioase este o imagine întâlnită și înalte părți din Biblie: de exemplu, Israelul este numit Fecioara Sionului, Biserica este numită Mireasa lui Hristos. Omenirea credincioasă este trupul lui Hristos, iar Hristos este capul, și împreună sunt Omul creat după chipul lui Dumnezeu.

Legătura cu soarele, luna și stelele implică viețuirea în Universul creat și adaptat pentru oameni și îngeri, în care întunericul și lumina au devenit fenomene adaptate, sub formă de noapte cu stele și, respectiv, zi luminoasă, cu soare. Prezența lunii la picioare are și conotații legate de fertilitate. Cele douăsprezece stele pot fi o referință la Israel sau Biserică (12 seminții, 12 apostoli), dar prin prezența stelelor, ca atare, sunt și o referință la îngeri, posibil la faptul că îngerii sunt chemați să-l slujească pe Dumnezeu, slujindu-i pe oameni.

A doua determinare a semnului femeii este aceea de comunitate mesianică, posibil Israelul, din care se naște Hristos. De asemenea, poate fi vorba despre Biserică, dar această determinare apare mai ales în ultima parte a capitolului, unde este vorba despre femeie și rămășița sau urmașii Seminței ei (adică ai lui Isus), care țin credința în Isus.

A treia determinare a semnului femeii poate fi istoric mai precisă, adică poate fi o referire la Maria, dar în contextul Fecioarei generice, profețite din Eden, ca mamă a Seminței, adică a lui Mesia.

Decideți asupra ideii generale a viziunii.

Ce spune autorul în cele trei porțiuni delimitate logic?

Care este mesajul său în tot capitolul?

Ce fel de viziune asupra istoriei se poate extrage de aici?

Încercați să găsiți ideea exegetică pe cele trei porțiuni și, apoi, pe tot capitolul.

Cum și ce ați predica de aici unei audiențe contemporane?

Semnul mare al femeii din cer și al balaurului

12-1 Και σημείον μέγα ωφθη εν τῷ ουρανῷ, γυνη περιβεβλημένη τον ηλιον, και η σελήνη υποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς, και επι τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος αστέρων δώδεκα, **12-2** και εν γαστρι εχουσα εκραζεν ωδίνουσα και βασανιζομένη τεκεῖν. **12-3** και ωφθη αλλο σημείον εν τῷ ουρανῷ, και ιδου δράκων πυρρος μέγας, εχων κεφαλας επτα και κέρατα δέκα, και επι τας κεφαλας αὐτοῦ επτα διαδήματα, **12-4** και η ουρα αὐτοῦ σύρει το τρίτον τῶν αστέρων τοῦ ουρανοῦ, και εβαλεν αὐτους εις την γῆν. και ο δράκων εστηκεν ενώπιον τῆς γυναικος τῆς μελλούσης τεκεῖν, ινα, σταν τέκη, το τέκνον αὐτῆς καταφάγη. **12-5** και ετεκεν υιον αρρενα, ος μέλλει ποιμαίνειν πάντα τα εθνη εν ράβδῳ σιδηρᾶ· και ηρπάσθη το τέκνον αὐτῆς προς τον Θεον και προς τον θρόνον αὐτοῦ. **12-6** και η γυνη εφυγεν εις την ερημον, οπου εχει εκεῖ τόπον ητοιμασμένον απο τοῦ Θεοῦ, ινα εκεῖ τρέφωσιν αὐτην ημέρας χιλίας διακοσίας εξήκοντα.

¹ Și s-a arătat în cer un semn mare, o femeie îmbrăcată cu soarele, având luna sub picioarele ei, iar pe capul ei purtând o cunună de douăsprezece stele. ² Ea era însărcinată și striga în durerile nașterii, chinându-se să nască.

³ Și s-a mai arătat și un alt semn în cer: iată, un Balaur mare și roșu, cu șapte capete și zece coarne, iar pe capetele lui, șapte diademe. ⁴ Coda lui mătura o treime din stelele cerului și le-a aruncat pe pământ. Și Balaurul a stat înaintea femeii care urma să nască, pentru ca, atunci când va naște, să îi înghită copilul.

⁵ Și ea a născut un fiu care avea să păstorească toate neamurile cu un toiag de fier. Și copilul ei a fost răpit și dus la Dumnezeu, la tronul său. ⁶ Iar femeia a fugit în pustiu, unde avea un loc pregătit de Dumnezeu, ca să fie hrănită acolo timp de o mie două sute șazeci de zile.

Probleme textuale

Expresii cheie: semn mare; alt semn; explicația femeii; explicația Balaurului; stelele; explicația fiului născut și răpit la cer; 1260 zile (cf. „și o vreme, două vremi, o jumătate de vreme”).

Context: o pauză, după cele șapte peceti și patru trâmbițe. Cele șapte semne.

Idee exegetică

Planul glorios al mântuirii omenirii, profețit chiar din Geneza, se împlinește prin nașterea lui Mesia, pentru că Domnul îl păzește pe Hristos și ocrotește Biserica de atacurile și planurile Diavolului cel puternic.

Puncte de predică:

Poți fi încurajat în viața și mărturia creștină, ca să stai tare până la victoria finală, dacă știi că:

- Domnul își ține promisiunile din Geneza și sămânța femeii, Hristos, a venit cu adevărat, iar victoria sa este sigură. Prin El și cu El, omenirea are o semnificație glorioasă, cosmică, eternă.
- Grija lui Dumnezeu s-a arătat în păzirea lui Isus de orice rău, în timpul lucrării sale pământești, până la cruce, înviere și înălțare, și aceeași grijă o arată Dumnezeu și față de destinul Bisericii, pe care o ocrotește așa încât nu poate fi nimicită.
- Balaurul care îl reprezintă pe Satana în poziție regală, încearcă să domine istoria, dar toate așteptările sale nu vor fi încununate de succes, fiind sortite eșecului.

Războiul din ceruri

12-7 Και εγένετο πόλεμος εν τῷ ουρανῷ· ο Μιχαηλ και οι αγγελοι αυτοῦ τοῦ πολεμῆσαι μετα τοῦ δράκοντος· και ο δράκων επολέμησε και οι αγγελοι αυτοῦ, 12-8 και ουκ ισχυσαν, ουδε τόπος ευρέθη αυτῷ ετι εν τῷ ουρανῷ. 12-9 και εβλήθη ο δράκων, ο οφεις ο μέγας ο αρχαῖος, ο καλούμενος διάβολος και ο σατανᾶς, ο πλανῶν την οικουμένην ολην, εβλήθη εις την γῆν, και οι αγγελοι αυτοῦ μετ' αυτοῦ εβλήθησαν. 12-10 και ηκουσα φωνην μεγάλην εν τῷ ουρανῷ λέγουσαν· αρτι εγένετο η σωτηρία και η δύναμις και η βασιλεία τοῦ Θεοῦ ημῶν και η εξουσία τοῦ Χριστοῦ αυτοῦ, οτι εβλήθη ο κατηγορος τῶν αδελφῶν ημῶν, ο κατηγορῶν αυτῶν ενῶπιον τοῦ Θεοῦ ημῶν ημέρας και νυκτός. 12-11 και αυτοι ενίκησαν αυτον δια το αιμα τοῦ αρνίου και δια τον λόγον τῆς

μαρτυρίας αὐτῶν, καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. 12-12 διὰ τοῦτο εὐφραίνεσθε οὐρανοὶ καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες· οὐαὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει.

⁷ Și a început război în cer. Mihail și îngerii lui s-au luptat cu Balaurul, iar Balaurul împreună cu îngerii lui a luptat și el, ⁸ însă a fost înfrânt și nu li s-a mai dat voie să stea nicăieri în cer^a. ⁹ Și a fost aruncat Balaurul cel mare, Șarpele din vechime, cel numit Diavolul și Satana, cel care înșeală lumea întreagă, a fost aruncat pe pământ, iar îngerii lui au fost aruncați împreună cu el.

¹⁰ Și am auzit un glas puternic în cer zicând: „Acum a venit mântuirea și puterea și Împărăția Dumnezeului nostru și puterea Hristosului său, pentru că a fost aruncat acuzatorul fraților noștri, cel ce îi acuză înaintea Dumnezeului nostru zi și noapte. ¹¹ Însă ei l-au învins prin sângele Mielului și prin cuvântul mărturiei lor și nu și-au iubit viața, până la moarte. ¹² De aceea, bucurați-vă, voi, ceruri și cei ce locuiți în ele! Însă vai pământului și mării, pentru că a coborât diavolul la voi cu mânie mare, văzând că mai are puțin timp!”

Probleme textuale

Expresii cheie: război în ceruri; balaurul și îngerii lui; Mihail și îngerii lui; Împărăția lui Dumnezeu și a Hristosului său; acuzatorul fraților; l-au învins prin sângele mielului și prin cuvântul mărturiei lor; aruncat pe pământ – a coborât la voi; puțin timp; mânie mare;

^a12.8 Lit.: nu s-a mai găsit loc pentru ei în cer

Context

Idee exegetică

Drama mântuirii omenirii este dublată de un război spiritual în ceruri între îngerii și Satana, încheiat prin victoria îngerilor, și se încheie jos prin victoria oamenilor, prin jertfa lui Isus, prin mărturie și perseverență, dar deși îngerii au învins, foarte probabil tot prin cruce, ultima bătălie pe pământ încă mai este de purtat.

Puncte de predică:

Vei fi mai încurajat să trăiești o viață creștină victorioasă dacă vei ști adevărurile despre războiul spiritual al mântuirii:

- Drama mântuirii omenirii, pe pământ, este dublată și de o confruntare cerească, între îngerii, în care Satana este înfrânt.
- În cadrul războiului de pe pământ cei credincioși ies victorioși prin trei realizări:
 - o Bazați pe jertfa lui Isus
 - o Bazați pe mărturia lor bună
 - o Bazați pe perseverență în credință, până la moarte.
- Ultima parte a istoriei va fi extrem de zbuciumată din cauza căderii Diavolului pe pământ, dar victoria celor credincioși este asigurată prin Isus.

Ultima confruntare dintre femeie și balaur

12-13 Και οτε ειδεν ο δρακων οτι εβλήθη εις την γην, εδιώξε την γυναίκα ητις ετεκε τον αρρενα. **12-14** και εδόθησαν τῇ γυναικι δύο πτέρυγες τοῦ αετοῦ τοῦ μεγάλου, ινα πέτηται εις την ερημον εις τον τόπον αυτῆς, οπου τρέφεται εκεί καιρον και καιρους και ημισυ καιροῦ απο προσώπου τοῦ οφεως. **12-15** και

εβαλεν ο οφιος εκ τοῡ στόματος αυτοῡ οπισω̄ της̄ γυναικος υδωρ ως ποταμόν, ινα αυτην ποταμοφόρητον ποιηση. **12-16** και εβοήθησεν η γῆ τῆ γυναικί, και ηνοιξεν η γῆ το στόμα αυτης̄ και κατέπιε τον ποταμον ον εβαλεν ο δράκων εκ τοῡ στόματος αυτοῡ. **12-17** και ωργίσθη ο δράκων επι τῆ γυναικί, και απῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετα τῶν λοιπῶν τοῡ σπέρματος αυτης̄, τῶν τηρούντων τας εντολας τοῡ Θεοῡ και εχόντων την μαρτυριαν Ἰησοῦ. **12-18** Και εστάθην επι την αμμον της̄ θαλάσσης·

¹³ Și când a văzut Balaurul că a fost aruncat pe pământ, a prigonit-o pe femeia care născuse copilul de parte bărbătească. ¹⁴ Și i s-au dat femeii cele două aripi ale vulturului cel mare ca să zboare în pustiu la locul ei, unde avea să fie hrănită o vreme și vremuri și jumătate de vreme, ferită de fața Șarpeului.

¹⁵ Și din gura lui Șarpele a aruncat după femeie apă ca un râu, ca să o ia râul. ¹⁶ Dar pământul a ajutat-o pe femeie și și-a deschis gura și a înghițit râul pe care Balaurul îl aruncase din gură. ¹⁷ Și Balaurul s-a mâniat pe femeie și a plecat să se lupte cu restul urmașilor ei, cei care păzesc poruncile lui Dumnezeu și au mărturia lui Isus. ¹⁸ Și Balaurul a stat pe nisipul mării.

Probleme textuale

Expresii cheie

Context

Idee exegetică

Indiferent de câte și cum sunt etapele lucrării de mântuire a omenirii, Biserica va continua să fie ocrotită până la sfârșit de Dumnezeu prin harul său, de atacurile

distructive ale Satanei, prin conducerea istoriei și a fenomenelor naturii.

Puncte de predică

Biserica poate fi sigură de victoria ei în războiul spiritual împotriva Diavolului – și încurajată în lupta ei, pentru că:

- Domnul o poartă pe aripile sale providențiale, are grijă ca izbăvirea să vină la timp, ca istoria să meargă în direcția dorită, ca Biserica să depășească ca în zbor obstacolele ivite.
- Domnul se implică punctual pentru păzirea Bisericii, prin minuni și chiar prin fenomene naturale.
- Domnul face lucrul acesta și pentru Biserică și pentru Israel, pentru toți urmașii lui Isus, indiferent ce metode de exterminare încearcă Diavolul.

Aplicație exegetică 5: Epistola către Tit

A. TIT: ANALIZĂ STRUCTURALĂ ȘI SEMANTICĂ

1

Salutări

Traducerea 1

¹ Pavel, rob al lui Dumnezeu și apostol al lui Isus Hristos, conform credinței aleșilor lui Dumnezeu și conform cunoașterii adevărului, cea potrivită cu evlavia ² și privitoare la viața veșnică - pe care Dumnezeu, cel care nu minte, a făgăduit-o înainte de începutul lumii, ³ și pe care ne-a arătat-o la timpul potrivit prin cuvântul său, în proclamarea care mi-a fost încredințată, conform poruncii lui Dumnezeu, mântuitorul nostru: ⁴ către Tit, cu adevărat fiul meu în credința pe care o împărtășim cu toți, har și pace de la Dumnezeu Tatăl și de la Hristos Isus, Mântuitorul nostru.

Traducerea 2a

¹ Pavel, rob al lui Dumnezeu și apostol al lui Isus Hristos, conform credinței aleșilor lui Dumnezeu și conform cunoașterii adevărului, cea potrivită cu evlavia, ² [apostol] cu privire la viața veșnică pe care Dumnezeu, cel care nu minte, a făgăduit-o înainte de începutul lumii. ³ El ne-a arătat la timpul potrivit cuvântul său, în vestirea evangheliei care mi-a fost încredințată, conform poruncii lui Dumnezeu, mântuitorul nostru. ⁴ Către Tit, cu adevărat fiul meu în credința pe care o împărtășim cu toții, har și pace de la Dumnezeu Tatăl și de la Hristos Isus, Mântuitorul nostru.

Dacă se adoptă punctul de vedere din traducerea 2, atunci înseamnă că se dă prioritate ideii că Pavel a fost

chemat apostol în scopul vestirii evangheliei. În acest caz s-ar putea traduce altfel, subliniind ideea de scop:

Traducerea 2b

¹Pavel, rob al lui Dumnezeu și apostol al lui Isus Hristos, în vederea credinței aleșilor lui Dumnezeu și a cunoașterii adevărului, cea potrivită cu evlavie, ²și în vederea vieții veșnice pe care Dumnezeu, cel care nu minte, a făgăduit-o înainte de începutul lumii. ³El ne-a arătat la timpul potrivit cuvântul său, în vestirea care mi-a fost încredințată, conform poruncii lui Dumnezeu, mântuitorul nostru. ⁴Către Tit, cu adevărat fiul meu în credința pe care o împărtășim cu toții, har și pace de la Dumnezeu Tatăl și de la Hristos Isus, Mântuitorul nostru.

Παῦλος, δοῦλος Θεοῦ,

2 ἀπόστολος δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ
κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν Θεοῦ
καὶ
{κατὰ} ἐπίγνωσιν ἀληθείας

↓
τῆς κατ' εὐσέβειαν
aici nod 1-2 ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου,

1 1
ἦν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς Θεὸς

2 πρὸ χρόνων αἰωνίων,
aici nod 1-3 {ἦν} ἐφάνερωσεν δὲ καιροῖς ἰδίους
τὸν λόγον αὐτοῦ
ἐν κηρύγματι

ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ
κατ' ἐπιταγὴν

τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ,

1-4 Τίτω

γνησίῳ τέκνῳ
 κατὰ κοινήν πίστιν·
 χάρις, ἔλεος, εἰρήνη
 ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς
 καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ
 τοῦ σωτῆρος ἡμῶν.

Schema de sus ne indică și posibilitatea câtorva relații multiple care dau în practică variante diferite de traducere.

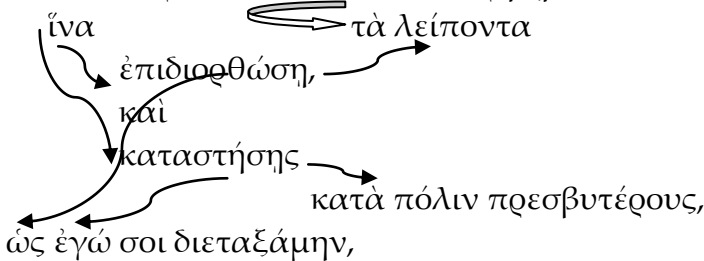
Așa cum se observă, sunt posibile mai multe traduceri, în funcție de felul în care sunt rezolvate cele două noduri semantice. În primul exemplu de traducere, expresia „cu privire la viața veșnică” determină substantivul „cunoaștere”, *epignosis*, ἐπιγνωσις, și a fost tradusă cu formula „privitoare la viața veșnică”. În cel de-al doilea exemplu, aceeași expresie determină substantivul „apostol”, ἀποστολος, și arată ce fel de apostolie sau trimitere avea Pavel, adică o apostolie „cu privire la viața veșnică”, adică o trimitere în scopul vestirii vieții veșnice, așa cum i s-a poruncit de către Dumnezeu.

În ce privește cel de-al doilea nod semantic, acesta poate fi rezolvat, de asemeni în cel puțin două feluri. Mai întâi nădejdea vieții veșnice poate fi explicată prin cele două subordonate: 1a: cea făgăduită de Dumnezeu și 1b: cea arătată în cuvânt, la vremea potrivită. Multe traduceri adoptă această abordare, interpretând propoziția din v.3 ca pe o subordonată adjectivală, introdusă prin pronume relativ eliptic, „cea care”, la fel cu ultima propoziție din vs.8. Ca alternativă, în varianta a 2a de traducere, se poate ca v. 3 să fie tratat ca în întregime ca o propoziție independentă care arată ce lucrearea lui Dumnezeu prin cuvântul său, prin Pavel.

Lucrarea lui Tit în Creta

⁵ Pentru aceasta te-am lăsat să rămâi în Creta, ca să îndrepti ce a mai rămas de îndreptat și să ordonezi prezbiteri în fiecare cetate, așa cum ți-am poruncit.

1-5 Τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτη,

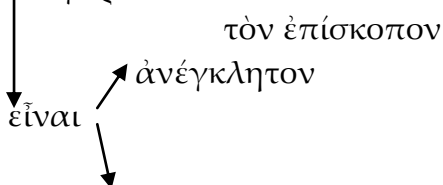
Calitățile liderilor spirituali

⁶ Anume, să ordonezi pe cine este fără vină, bărbat cu o singură femeie, și care are copii credincioși, fără să fie acuzați de viață neresponsă sau de nesupunere. ⁷ Căci, într-adevăr, episcopul trebuie să fie fără vină, ca administrator al lui Dumnezeu: nici arogant, nici mânios ori datat la vin, nici violent, nici căutător de câștig necinstit.

1-6 εἴ τίς ἐστιν

ἀνέγκλητος,
 μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ,
 τέκνα ἔχων πιστά,
 μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας ἢ ἀνυπότακτα.

1-7 δεῖ γὰρ

↓
 ὡς Θεοῦ οἰκονόμον,
 μὴ αὐθάδη,
 μὴ ὀργίλον,
 μὴ πάροινον,
 μὴ πλήκτην,
 μὴ αἰσχροκερδῆ,

⁸ Dimpotrivă, el trebuie să fie primitor de oaspeți, iubitor de bine, cumpătat, drept, cuvios, înfrânat, ⁹ să păstreze cu tărie cuvântul credinței, potrivit învățaturii primite, să poată îndemna în învățatura cea sănătoasă, iar pe cei răzvrățiți să îi poată îndrepta.

1-8 ἀλλὰ {δεῖ εἶναι}
 φιλόξενον,
 φιλάγαθον,
 σώφρονα,
 δίκαιον,
 ὅσιον,
 ἐγκρατῆ,
 1-9 ἀντεχόμενον
 τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου,
 ἵνα δυνατὸς ᾦ
 καὶ παρακαλεῖν
 ἐν τῇ διδασκαλίᾳ
 τῇ ὑγιαίνουσῃ
 καὶ
 τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν.

Certarea cretanilor

¹⁰ Pentru că, mai ales dintre iudei, sunt mulți nesupuși, care vorbesc vrute și nevrute, și sunt înșelători; ¹¹ lor trebuie să li se închidă gura, fiindcă învață ce nu trebuie

pentru un câștig necinstit și răvășesc case întregi.

1-10 Εἰσὶ γὰρ

πολλοὶ

καὶ ἀνυπότακτοι,

ματαιολόγοι

καὶ φρεναπάται,

μάλιστα οἱ ἐκ περιτομῆς,

1-11 οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν,

οἵτινες ὅλους οἴκους ἀνατρέπουσι

διδάσκοντες → ἃ μὴ δεῖ

αἰσχροῦ κέρδους χάριν.

¹² Unul dintre ei, un profet de-al lor, a spus: „Cretanii mint fără încetare, sunt fiare rele, pânțece leneșe”.

¹³ Această mărturie este adevărată și, de aceea, ceartă-i cu asprime, ca să fie sănătoși în credință ¹⁴ și să nu se ia după basme iudaice și după poruncile unor oameni care se întorc cu spatele la adevăr. ¹⁵ Toate sunt curate pentru cei curați; dar pentru cei întinați și necredincioși nimic nu este curat, ci și mintea și conștiința le sunt întinate.

¹⁶ Ei dau mărturie că Îl cunosc pe Dumnezeu, însă prin faptele lor Îl neagă, căci sunt oameni care stârnesc repulsia, neascultători și nu sunt în stare de nici un lucru bun.

1-12 εἶπέ τις

ἐξ αὐτῶν

ἴδιος αὐτῶν προφήτης·

Κρηῆτες ἀεὶ ψευῆσαι,

κακὰ θηρία,

γαστέρες ἀργαί.

1-13 ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής.

δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγε αὐτοὺς ἀποτόμως,

ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει, 1-14

μὴ προσέχοντες
 Ἰουδαικοῖς
 μύθοις
 καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων
 ἀποστρεφομένων τὴν
 ἀλήθειαν.

1-15 πάντα μὲν καθαρὰ {εἶναι}
 τοῖς καθαροῖς·
 τοῖς δὲ μεμιαμμένοις
 καὶ ἀπίστοις
 οὐδὲν καθαρὸν {εἶναι},
 ἀλλὰ μεμιάνται αὐτῶν
 καὶ ὁ νοῦς
 καὶ ἡ συνείδησις.

1-16 Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι,
 τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται,
 βδελυκτοὶ ὄντες
 καὶ ἀπειθεῖς
 καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν
 ἀδόκιμοι.

2

Învățătura sănătoasă: calitățile celor credincioși

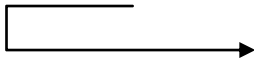
¹Tu, însă, spune-le lucrurile potrivite cu învățătura sănătoasă: ²Bătrânii să fie treji, demni de cinste, cumpătați, sănătoși în credință, în dragoste, în răbdare. ³Bătrânele, de asemenea, să aibă o purtare sfântă – cum se cuvine, să nu fie bârfitoare și nici înrobite de vin. Ele trebuie să îndemne la bine, ⁴să le îndrume pe cele tinere să-și iubească bărbații, să-și iubească copiii, ⁵să fie cumpătate, curate în purtare, să aibă grijă de casa lor, să fie bune, să fie supuse fiecare bărbatului ei, ca să nu fie defăimat cuvântul lui Dumnezeu.

Σὺ δὲ λάλει

ἃ πρέπει τῇ ὑγιαίνουσῃ διδασκαλίᾳ.

{λάλει} **2-2** Προσβύτας νηφαλίους εἶναι,
σεμνούς,
σώφρονας,
ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ
ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ. **2-3**

{λάλει} Προσβύτιδας ὡσαύτως {εἶναι}
ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς,
μὴ διαβόλους,
μὴ οἴνω πολλῶ δεδουλωμένας,
καλοδιδασκάλους

2-4 ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας
φιλάνδρους εἶναι,
φιλοτέκνους,
2-5 σώφρονας,
ἀγνάς,
οἰκουρούς,
ἀγαθάς,
ὑποτασσομένας
τοῖς ἰδίους ἀνδράσιν,
ἵνα μὴ
ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ
βλασφημῆται.

⁶Pe cei tineri, de asemenea, îndeamnă-i să fie cumpătați, ⁷și, în toate, tu arată-te un model de fapte bune. Dă dovadă de învătătură nealterată, demnă de respect, ⁸arată că ai cuvânt sănătos, ireproșabil, pentru ca cei ce se împotrivesc să fie rușinați, neavând ce să mai spună rău despre noi.

2-6 Τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως

παρακάλει

σωφρονεῖν,

2-7 περὶ πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος

τύπον καλῶν ἔργων,

ἐν τῇ διδασκαλίᾳ

ἀδιαφθορίαν,

σεμνότητα,

ἀφθαρσίαν,

2-8 λόγον ὑγιῆ,

ἀκατάγνωστον,

ἵνα

ὁ ἐξ ἐναντίας

ἐντροπῇ

μηδὲν ἔχων

περὶ ἡμῶν

λέγειν

φαῦλον.

⁹ Îndeamnă-i pe sclavi să se supună stăpânilor lor în toate privințele, să fie plăcuți, să nu le întoarcă vorba, ¹⁰ să nu fure nimic, ci să arate o bună credință deplină, ca în toate să fie ca o podoabă a învățaturii lui Dumnezeu, Mântuitorul nostru.

{ παρακάλει } 2-9 Δούλους

ἰδίοις δεσπόταις

ὑποτάσσεσθαι

ἐν πᾶσιν

εὐαρέστους εἶναι,

μὴ ἀντιλέγοντας,

2-10 μὴ νοσφιζομένους,

ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν

↓ [ἵνα]

ἐνδεικνυμένους
ἀγαθὴν,
ἵνα
τὴν διδασκαλίαν
τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ
κοσμῶσιν
ἐν πᾶσιν.

Motivații pentru o viață sfântă

¹¹ Pentru că harul mântuitor al lui Dumnezeu s-a arătat tuturor oamenilor, ¹² învățându-ne să ne lăsăm de fărâdelege și de poftele lumești, și să trăim în lumea aceasta în chip cumpătat, cu dreptate și cucernicie, ¹³ așteptând fericita nădejde și arătarea slavei marelui nostru Dumnezeu și Mântuitor, Isus Hristos, ¹⁴ care S-a dat pe Sine pentru noi, ca să ne răscumpere din nelegiuire și să ne curățească pentru Sine, să-i fim un popor ales, plin de râvnă pentru fapte bune. ¹⁵ Spune-le aceste lucruri, îndeamnă-i și muștră-i cu toată tăria. Nimeni să nu te ignore!

2-11 Ἐπεφάνη γὰρ
ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ
ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις,
2-12 παιδεύουσα ἡμᾶς
ἵνα
ἀρνησάμενοι
τὴν ἀσέβειαν
καὶ τὰς κοσμικὰς
ἐπιθυμίας
σωφρόνως
καὶ δικαίως
καὶ εὐσεβῶς
ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι,

2-13 προσδεχόμενοι

τὴν μακαρίαν
 ἐλπίδα
 καὶ ἐπιφάνειαν
 τῆς δόξης
 τοῦ μεγάλου Θεοῦ
 καὶ
 σωτῆρος ἡμῶν
 Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 2-14 ὃς
 ἔδωκεν
 ἑαυτὸν
 ὑπὲρ ἡμῶν,
 ἵνα
 λυτρώσῃται ἡμᾶς
 ἀπὸ πάσης ἀνομίας
 καὶ
 καθαρῶσιν ἑαυτῶν
 λαὸν περιούσιον,
 ζηλωτὴν
 καλῶν ἔργων.

2-15 Ταῦτα

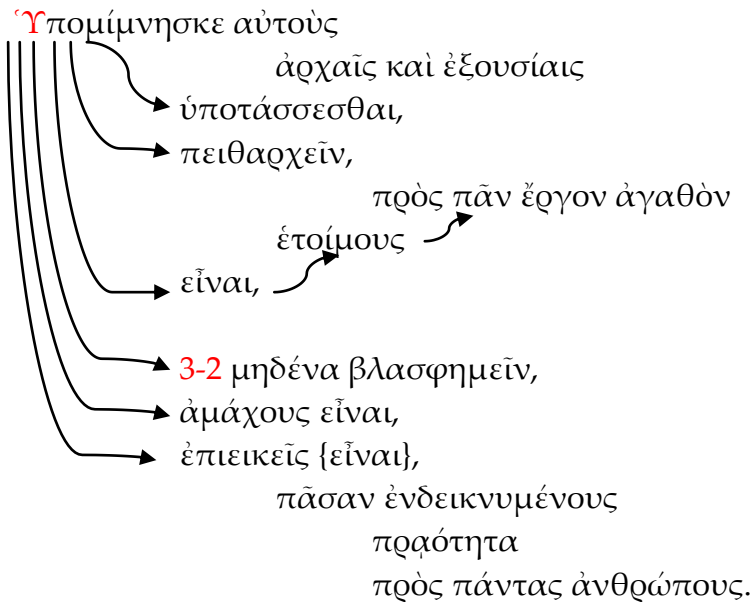
λάλει
 καὶ παρακάλει
 καὶ ἔλεγχε
 μετὰ πάσης ἐπιταγῆς·

 μηδεὶς σου
 περιφρονεῖτω.

3

Mărturia creștină în societate

¹Amintește-le să fie supuși conducătorilor și autorităților, să fie ascultători, să fie gata de orice faptă bună, ²să nu defăimeze pe nimeni, să fie pașnici, să se poarte cu blândețe deplină față de toți oamenii. ³Fiindcă și noi eram în trecut fără pricepere, neascultători, amăgiți, și slujeam poftelor și plăcerilor de multe feluri, trăind în răutate și invidie, fiind dușmăniți de oameni și dușmănindu-ne unii pe alții.

3-3 Ἦμεν γὰρ ποτε καὶ ἡμεῖς
 ἀνόητοι,
 ἀπειθεῖς,
 πλανώμενοι,
 δουλεύοντες ἐπιθυμίαις
 καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις,
 ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ
 διάγοντες,

στυγητοί,
μισοῦντες ἀλλήλους·

⁴ Dar când s-a arătat bunătatea și iubirea de oameni a lui Dumnezeu, Mântuitorul nostru, ⁵ El ne-a mântuit, nu datorită faptelor drepte pe care le-am făcut noi, ci datorită milei Lui. El ne-a mântuit prin spălarea nașterii din nou, a reînnoirii făcute de Duhul Sfânt, ⁶ pe care L-a revărsat din belșug asupra noastră prin Isus Hristos, Mântuitorul nostru, ⁷ pentru ca să fim făcuți dreπți prin harul Său și să devenim moștenitori, potrivit nădejzii vieții veșnice.

3-4 ὅτε δὲ
ἡ χρηστότης
καὶ ἡ φιλανθρωπία
ἐπεφάνη
τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, 3-5

οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ ὧν
ἐποιήσαμεν ἡμεῖς,
ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον
ἔσωσεν ἡμᾶς
διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας
καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος
Ἁγίου, 3-6

οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς
πλουσίως διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ
τοῦ σωτῆρος ἡμῶν,

3-7 ἵνα δικαιοθέντες
τῇ ἐκείνου χάριτι
κληρονόμοι γενώμεθα
κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου.

⁸ Cuvântul acesta este vrednic de crezare; și vreau să le spui răspicat aceste lucruri, pentru ca cei ce cred în Dumnezeu să fie preocupați să fie primii la fapte bune. Acestea sunt cu-adevărat bune și folositoare pentru oameni.

3-8 Πιστὸς ὁ λόγος·

καὶ

περὶ τούτων

βούλομαί σε

→ διαβεβαιουῖσθαι,

↘ ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων

προΐστασθαι

οἱ πεπιστευκότες

τῷ Θεῷ.

ταῦτά ἐστι

τὰ καλὰ

καὶ ὠφέλιμα

τοῖς ἀνθρώποις·

Evitarea învățătorilor falși

⁹ Ferește-te de întrebările prostești, de genealogii, de certuri și de dispute privind Legea, pentru că sunt nefolositoare și zadarnice. ¹⁰ După prima sau a doua muștrare, să nu mai ai nimic de-a face cu omul certăreț, ¹¹ pentru că știi că un asemenea om s-a abătut și păcătuiește, fiind condamnat de propriile lui fapte.

3-9 μωρὰς δὲ

ζητήσεις

καὶ γενεαλογίας

καὶ ἔρεις

καὶ μάχας νομικὰς

περὶ ἧστασο·

εἰσὶ γὰρ

ἀνωφελεῖς
καὶ μάταιοι.
 3-10 αἰρετικὸν ἄνθρωπον
μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν
παραιτοῦ,
 3-11 εἰδὼς
ὅτι
ἐξέστραπται
ὁ τοιοῦτος
καὶ ἁμαρτάνει
ὧν αὐτοκατάκριτος.

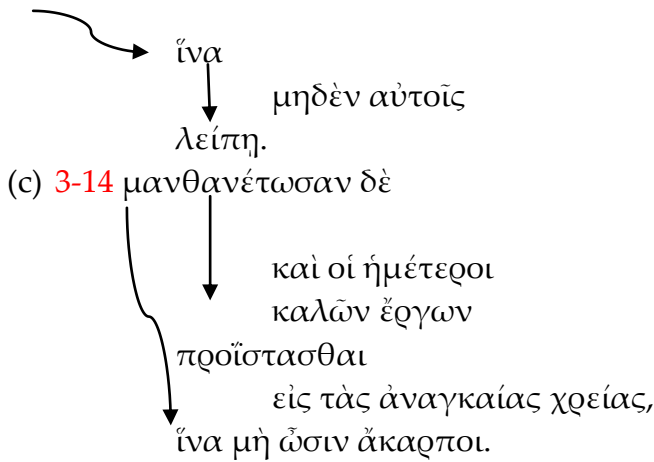
Salutări, sfaturi și îndemnuri finale

¹² Când îi voi trimite la tine pe Artemas sau pe Tihic, străduiește-te să vii la mine, la Nicopole, căci acolo m-am hotărât să-mi petrec iarna. ¹³ Pe Zenas, învățătorul Legii, și pe Apollo trimite-i înainte și ai grijă să nu le lipsească nimic. ¹⁴ Să se învețe și ai noștri să fie primii la fapte bune, oricând este nevoie, și să nu stea neroditori.

¹⁵ Toți cei ce sunt împreună cu mine te îmbrățișează. Îmbrățișează-i și tu pe cei ce ne iubesc în credință. Harul să fie cu voi toți!

3-12 Ὅταν πέμψω Ἀρτεμᾶν πρὸς σε ἢ Τυχικόν,
 (a) σπούδασον
 → ἐλθεῖν πρὸς με
 εἰς Νικόπολιν·
 ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι.

3-13 Ζηνᾶν τὸν νομικὸν
 καὶ Ἀπολλῶ
 σπουδαίως
 (b) πρόπεμψον,
 →

3-15 Ἐσπάζονται σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες.

ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει.

Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν·

B. TRADUCERE CU NOTE ȘI TEME PRIVATOARE LA TIT

Lecția 1: Tit 1.1-4

1. Stabiliți contextul scrierii epistolei către Tit: în ce perioadă a fost scrisă; care era starea bisericilor din Creta (cine și când le-a înființat, prin ce probleme treceau); care sunt ideile subliniate de Pavel în introducere (1.1-4) și ce rol au ele pentru înțelegerea restului epistolei?
2. Cum se numeste poetul pe care îl citează Pavel în legătură cu cretanii?
3. Paralelismul între Epistola către Tit și 1 Timotei

4. Lucrare de 750 de cuvinte : studiați înțelesul expresiilor care folosesc kata + acuzativul în 1.1-4 și justificați traducerea indicată, în fiecare din cazuri.

Salutări

¹ Pavel, rob al lui Dumnezeu și^a apostol al lui Isus Hristos, conform credinței aleșilor lui Dumnezeu și conform cunoașterii adevărului, cea potrivită cu evlavია,*
² și privitoare la viața veșnică - pe care Dumnezeu, Cel care nu minte, a făgăduit-o înainte de începutul lumii,
³ și pe care ne-a arătat-o la timpul potrivit prin cuvântul său, în vestirea evangheliei care mi-a fost încredințată, conform poruncii lui Dumnezeu, mântuitorul nostru:
⁴ către Tit, cu adevărat fiul meu în credința pe care o împărtășim cu toții,^b har și pace de la Dumnezeu Tatăl și de la Hristos Isus, Mântuitorul nostru.*

^aLit.: „dar”. Conjunția dar (gr. δε), poate fi tradusă și coordonativ, prin „și”, dar și adversativ prin „dar și”, ori: „și, în același timp, și...”.

***1-3**, Pavel arată fie scopul chemării sale, cf. v. 3, fie calitatea chemării sale la apostolie. Κατα poate fi tradus fie: „conform cu”, „potrivit cu”, fie: „cu privire la”, „cu scopul de”. În ambele situații, pe ansamblu, Pavel îi aduce aminte lui Tit de autoritatea apostolică și divină a slujirii sale (Pavel vestește evanghelia prin poruncă divină), de importanța veșnică a evangheliei proclamate de el, de natura sfântă a caracterului lui Dumnezeu, care este implicat cu sfințenia sa în vestirea promisiunilor sale. De aceea, porunca lui Pavel și misiunea lui Tit primesc cea mai mare autoritate posibilă.

^bLit.: „după credința comună”. κοινῆν πίστιν se referă la credința comună care este, în același timp, și adevărată, fiind împărtășită de toți creștinii, nu doar de Pavel și Tit. Expresia se află în contrast cu învățăturile false care corupeau Biserica în Creta.

***4**, Pavel îi aduce aminte lui Tit de natura și calitatea relației lor (tată - fiu, în credința adevărată a majorității creștinilor), ceea ce ridică așteptările cu privire la misiunea ce o va primi Tit, la un standard foarte înalt.

Παῦλος, δούλος Θεοῦ, ἀπόστολος δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν Θεοῦ καὶ {κατὰ} ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς κατ' εὐσέβειαν 1-2 ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς Θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων, 1-3 ἐφανερώσε δὲ καιροῖς ἰδίους τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι ὃ ἐπιστεύθη ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, 1-4 Τίτω γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν· χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν.

Lectia 2. Tit 1.5

1. Analizați versetul 5 și comentați *ta leiponta* și variantele de traducere (250 cuv.)
2. Comentați *epidiorthose*.
3. Discutați înțelesul termenilor ierarhici prezbiteri și episcopi (cf. v.5 și 7; 250).
4. Ce comentarii aveți față de jocul de cuvinte *katelipon – ta leiponta* din v.5?
5. Ce fel relații erau între Pavel și Tit (cf. *ti-am poruncit...*; 250 cuvinte).

Lucrarea lui Tit în Creta

⁵ Pentru aceasta te-am lăsat să rămâi în Creta, ca să îndrepti ce a mai rămas* de îndreptat și să ordonezi^c prezbiteri în fiecare cetate, așa cum ți-am poruncit.^d

*5a, gr. τα λειποντα, un plural neutru al verbului λειπω, „a rămâne”, la participiu prezent, care indică obiectul acțiunii de îndreptare: „ceea ce a rămas (de îndreptat)”. Pavel face un joc de cuvinte între απειπον σε, „te-am lăsat să rămâi”, care vine de la απολειπω, tot

1-5 Τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτη, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγὼ σοι διεταξάμην,

Lecția 3: Tit 1.6-9

1. Traduceți cu note de subsol, textul din 1.6-9

2. Care este înțelesul termenului *mias gunaikos aner*?

3. Cum se traduc condițiile puse copiilor prezbiterului și ce înseamnă cerința ca ei să fie credincioși: ce înseamnă pentru copii și ce înseamnă pentru prezbiteri?

4. Traduceți și discutați înțelesul versetului 9a: ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου.

Calitățile liderilor spirituali

⁶ Anume, să ordonezi pe cine este fără vină,^e bărbat cu o singură femeie,^f și care are copii credincioși, fără să fie

un derivat al lui λειπω, și λειποντα. Termenul din urmă are înțeles multiplu: se poate referi la învățături, la probleme de organizare, sau chiar și la oameni. Ridică, de asemeni, o problemă de continuitate: operațiunea de îndreptare a început mai înainte și trebuie continuată.

^eLit.: „să așezi”; sau: „să pui”.

^d5b, Pavel arată cele două scopuri majore ale scrisorii: (a) îndreptarea situației din Creta - în învățatură, organizare și atitudinea oamenilor, și (b) ordinarea de prezbiteri, de lideri spirituali care să poată conduce bine, având o mărturie bună.

^eLit.: „fără reproș”; sau: „dincolo de acuzare”.

^fLit.: „bărbat al unei singure femei”. Idealul creației pentru familie, indicat și de Isus, este un bărbat - o femeie. Conducătorul spiritual creștin nu poate fi poligam, chiar dacă unele societăți o

acuzăți de viață neserioasă sau de nesupunere.^g ⁷ Căci, într-adevăr, episcopul^h trebuie să fie fără vină, ca administrator al lui Dumnezeu: nici arogant, nici mânios ori datat la vin,ⁱ nici violent, nici căutător de câștig necinstit. ⁸ Dimpotrivă, el trebuie să fie primitiv de oaspeți,^j iubitor de bine, cumpătat,^k drept, cuvios, înfrânat,^l ⁹ să păstreze cu tărie cuvântul credinței - cel conform cu învățătura,^m ca să poată îndemna în învățătura cea sănătoasă, iar pe cei răzvrățiți să îi poată îndrepta.

1-6 εἷ τις ἐστὶν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ, τέκνα ἔχων πιστά, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας ἢ ἀνυπότακτα. 1-7 δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι ὡς Θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, 1-8 ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σῶφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ, 1-9 ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα

permit, și nu poate sluji ca lider, dacă a divorțat iar prima sa soție este în viață. Neseriozitatea sau eșecul familial nu sunt calități care pot recomanda pe cineva ca slujitor al evangheliei.

^gTermenul „copii” traduce cuvântul τέκνα, care înseamnă copii înainte de majorat. Prin această condiție, Pavel arată că cel ce este conducător spiritual trebuie să fie un exemplu respectat și ascultat în propria familie. Dacă are copiii acasă și aceștia nu îl ascultă, ci au o viață dezordonată și rebelă, atunci înseamnă că tatăl nu are nici sfat, nici prestanță, și el nu poate fi un lider pentru alții, în Biserică.

^hPavel arată că, practic, slujbele de prezbiter (bătrân) și episcop (supraveghetor) se suprapun. La vremea scrierii epistolei ambii termeni indicau una și aceeași slujire, cea de conducător spiritual în Biserică, de responsabil spiritual. Denumirile la această vreme nu au conotații preoțești sau ierarhice.

ⁱLit.: gr. παροινος, i.e. „pe lângă vin”, „preocupat cu vinul”.

^jLit.: „iubitor de străini”.

^kLit.: „iubitor de pricepere”, „iubitor de înțelepciune”.

^lSau: „auto-controlat”.

^mÎn conformitate cu învățătura primită, cu cateheza, sau cu învățătura apostolică cea aprobată și răspândită de Biserică.

δυνατὸς ἦ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ
 ὑγιαίνουσῃ καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν.

Lecția 4: Tit 1.10-16

O discuție despre învățătorii falși din Creta:

Erau și dintre păgâni, dar mai ales dintre evrei („din
 tăiere împrejur”)

Ce înseamnă „răvășesc case întregi” – oferiți traduceri
 alternative.

Ce înseamnă „pentru un câștig necinstit”?

Discutați vs. 16: ce înseamnă βδελυκτοὶ ὄντες καὶ
 ἀπειθεῖς καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι. (500 cuv).

Care este portretul general al învățătorilor falși din
 Creta: cum erau, ce învățau, ce influență aveau, ce
 urmăreau?

Certarea cretanilor

¹⁰ Pentru că sunt mulți, mai ales dintre iudeiⁿ, care
 sunt nesupuși, vorbesc vrute și nevrute,^o și sunt
 înșelători; ¹¹ acestora trebuie să li se închidă gura, fiindcă
 ei învață ce nu trebuie și pentru câștig necinstit ei
 răvășesc case întregi.^p

1-10 Εἰσὶ γὰρ πολλοὶ καὶ ἀνυπότακτοι, ματαιολόγοι
 καὶ φρεναπάται, μάλιστα οἱ ἐκ περιτομῆς, **1-11** οὐς δεῖ
 ἐπιστομίσειν, οἵτινες ὅλους οἴκους ἀνατρέπουσι
 διδάσκοντες ἅ μὴ δεῖ αἰσχροῦ κέρδους χάριν.

ⁿLit: „cei circumciși.”

^oLit.: „vorbitori în van”.

^p„Case întregi” înseamnă familii și slujitorii sau robii care le ajutau,
 adică tot complexul familial, cu afacerile de familie cu tot.

¹² Unul dintre ei, un profet de-al lor, a spus: „Cretanii mint fără încetare,^q sunt fiare rele, pânțe leneșe”.^r
¹³ Această mărturie este adevărată* și, de aceea, ceartă-i cu asprime, ca să fie sănătoși în credință ¹⁴ și să nu se ia după basme iudaice și după poruncile unor oameni care se întorc cu spatele la adevăr. ¹⁵ Toate sunt curate pentru cei curați; dar pentru cei întinați și necredincioși nimic nu este curat, ci și mintea și conștiința le sunt întinate.
¹⁶ Ei dau mărturie că Îl cunosc pe Dumnezeu, însă prin faptele lor Îl neagă, fiind oameni care stârnesc repulsia,^s neascultători și neînstare de nimic bun.^t

1-12 εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν ἴδιος αὐτῶν προφήτης· Κοῤῥητες αἰεὶ ψευῶσαι, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. **1-13** ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής. δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει, **1-14** μὴ προσέχοντες Ἰουδαικοῖς μύθοις καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν. **1-15** πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τοῖς δὲ μεμιαμμένοις καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρὸν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις. **1-16** Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις

^qAceastă mărturie despre firea mincinoasă a cretanilor contrastează cu declarația din 1:2, unde se spune că Dumnezeu nu minte.

^r**12**, Citat din Epimenides din Knossos, un filozof cretan din sec. 7 îH. Afirmatia lui este un paradox vestit în teoria logicii: dacă toți cretanii sunt mincinoși, iar Epimenides este cretan, atunci el minte, deci toți cretanii spun adevărul... Pe un alt plan însă se poate pune întrebarea de ce Pavel îl numește aici „profet” - oare pot fi și păgânii inspirați de Dumnezeu, câteodată, astfel încât să dea mărturii adevărate, așa cum spune v. 13?

^{*}**13**, Cretanii aveau două probleme: mai întâi, acolo erau învățători falși care aduceau dezastru în familiile bisericii, dar apoi aveau și o problemă majoră din cauza înclinațiilor lor rele, native, caracteristice cretanilor, etniei lor. Aveau deci un dușman dinăuntru și un dușman din afară.

^sLit.: „dezgustători”. Ceea ce făceau acești oameni era respingător, de o imoralitate crasă, și trezea repulsia.

^tLit.: „nici o lucrare bună”.

ἀρνούνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

Lecția 5: Tit 2.1-3

Faceți observații generale asupra textului Tit 2.1-5

Traduceți cu note de subsol Tit 2.1-5

Răspundeți la următoarele întrebări:

1. Ce înțeles au substantivele ἅ și ὑγιαίνουσα διδασκαλία?
2. Ce anume se potrivește cu învățătura sănătoasă?
3. Cum se traduce ἱεροπρεπεῖς?
4. Discutați înțelesul expresiei μὴ οἴνω πολλῶ δεδουλωμένας (500 de cuvinte).
5. Precizați cui se aplică καλοδιδασκάλους și care este înțelesul expresiei.
6. Ce înseamnă τὰς νέας?
7. Discutați semnificația lui ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ βλασφημηῖται, vs. 5.

¹Tu, însă, spune-le lucrurile potrivite cu învățătura sănătoasă:^u ²Bătrânii să fie treji, demni de respect, cumpătați, sănătoși în credință, în dragoste, în răbdare. ³Bătrânele, de asemenea, să aibă o purtare sfântă - cum se cuvine, să nu fie bârfitoare și nici înrobite de vin.^v Ele trebuie să îndemne la bine, ⁴să le îndrume pe cele tinere să-și iubească bărbații, să-și iubească copiii, ⁵să fie cumpătate, curate în purtare,^w să aibă grijă de casa lor, să fie bune, să fie supuse fiecare bărbatului ei,^x ca să nu fie defăimat cuvântul lui Dumnezeu.

Σὺ δὲ λάλει ἅ πρόπει τῇ ὑγιαίνουσῃ διδασκαλίᾳ. **2-2**
 Προσβύτας νηφαλίους εἶναι, σεμνοὺς, σώφρονας,
 ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ. **2-3**
 Προσβύτιδας ὡσαύτως ἐν καταστήματι ἱεροπροπεῖς, μὴ
 διαβόλους, μὴ οἴνω πολλῶ δεδουλωμένας,
 καλοδιδασκάλους **2-4** ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας
 φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, **2-5** σώφρονας, ἀγνάς,
 οἰκουρούς, ἀγαθὰς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν,
 ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ βλασφημηταί.

Lecția 6. Tit 2.6-8

1. Precizați semnificația lui νεωτέρους (vs. 6).
2. Discutați importanța vs. 8b, vizavis de vs. 5.

^uSau: „ceea ce este potrivit cu învățătura sănătoasă”.

^vLit.: „înrobite de vin mult”. Dacă la sfaturile pentru prezbiteri s-a folosit termenul παροινος, „dedat vinului”, aici se folosește o expresie diferită, care indică dependența de vin.

^wLit.: „curate”, dar în sensul moralității, nu al ordinii sau al igienei.

^xLit.: „supuse bărbaților lor proprii”.

3. Are Pavel tendința de a cere anumite calități bărbaților?

⁶Pe cei tineri, de asemenea, îndeamnă-i să fie cumpătați, ⁷și, în toate, tu arată-te un model de fapte bune. Dă dovadă de învățatură nealterată,^v demnă de respect, ⁸arată că ai cuvânt sănătos, ireproșabil, pentru ca cei ce se împotrivesc să fie rușinați, neavând ce să mai spună rău despre noi.

2-6 Τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν, 2-7 περὶ πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀδιαφθορίαν, σεμνότητα, ἀφθαρσίαν, 2-8 λόγον ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῆ μηδὲν ἔχων περὶ ἡμῶν λέγειν φαῦλον.

Lecția 7. Tit 9-10

1. Comentați de ce, în Tit, spre deosebire de 1 Timotei, se găsesc doar sfaturi pentru robi, nuși pentru stăpâni.
2. Comentați importanța accentului pe mărturia creștinilor în lume, din versetul 10b, visavis de versetele 8b și 5.
3. Comentați asupra situației din Creta, bazați pe cerințele din Tit 2.1-10.

⁹Îndeamnă-i pe sclavi să se supună stăpânilor lor în toate privințele, să fie plăcuți, să nu le întoarcă vorba, ¹⁰să nu fure nimic, ci să arate o bună credință deplină, și în toate să fie ca o podoabă a învățaturii lui Dumnezeu, Mântuitorul nostru.

2-9 Δούλους ἰδίους δεσπόταις ὑποτάσσεσθαι, ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, 2-10 μὴ

^vLit.: „necoruptă”, „care nu putrezește”; unii traduc: „netrecătoare”.
Se referă la învățatură corectă, care arată valorile veșnice.

νοσφιζομένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐνδεικνυμένους ἀγαθὴν, ἵνα τὴν διδασκαλίαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν.

Lecția 8. Tit 2.11-15: Prima descriere generală a mânturii.

1. Descrieți argumentul lui Pavel în 2.11-15: în ce măsură au versetele, aici, un conținut universalist (mântuirea tuturor oamenilor)?
2. De ce trebuie un pastor să-i învețe pe credincioși să aibă o viziune globală despre istorie și mântuire?
3. Comentați asupra înțelesului lui παιδεύουσα, vs. 12: înseamnă învățatură, educație de durată?
4. Discutați înțelesul expresiei τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας. Cu ce valențe intervine în Tit, familia de cuvinte, κοσμεω, κοσμικη, κοσμικος?
5. Discutați înțelesul lui ἐπιταγῆς, din 2.15.

Motivele unei vieți sfinte: descrierea mântuirii

¹¹ Pentru că harul mântuitor al lui Dumnezeu s-a arătat tuturor oamenilor, ¹² învățându-ne să ne lăsăm^z de fărădelege și de poftele lumești, și să trăim în lumea aceasta în chip cumpătat, cu dreptate și evlavie, ¹³ așteptând fericita nădejde și arătarea slavei marelui nostru Dumnezeu și Mântuitor, Isus Hristos, ¹⁴ care S-a dat pe Sine pentru noi, ca să ne răscumpere din nelegiuire și să ne curățească pentru Sine, ca să-i fim un popor ales, plin de râvnă pentru fapte bune. ¹⁵ Spune-le aceste lucruri, îndeamnă-i și muștră-i cu toată tăria. Nimeni să nu te ignore^{a!}

^zSau: „să ne lepădăm”; alții: „să o rupem”.

^aSau: „să nu te disprețuiască”; „să nu te treacă cu vederea”.

2-11 Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, **2-12** παιδεύουσα ἡμᾶς ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, **2-13** προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, **2-14** ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας καὶ καθάρισις ἑαυτῶ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. **2-15** Ταῦτα λάλει καὶ παρακάλει καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς· μηδεὶς σου περιφρονεῖτω.

Lectia 9. Tit 3.1-3

1. Ce spune pasajul despre problemele creștinilor în Creta?
2. Faceți portretul păgânilor din Creta.
3. Discutați despre relația creștini – autorități, din 3.1: ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι.
4. Discutați δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις. Ce paralelism (asemănare și contrast) vedeți între ἐπιθυμίας καὶ ἡδοναῖς?
5. Discutați expresiile στυγητοί, μισοῦντες ἀλλήλους.

3

Mărturia creștină în societate

¹ Amintește-le să fie supuși conducătorilor și autorităților, să-i asculte și să fie gata pentru orice faptă bună,^b ² să nu defăimeze pe nimeni, să nu fie violenți, să se poarte cu blândețe deplină față de toți oamenii. ³ Fiindcă și noi eram în trecut fără pricepere, neascultători, amăgiți, și slujeam nenumăratelor pofte și

^bLit.: „faptă bună”

plăceri nenumărate, trăind în răutate și invidie, fiind dușmăniți de oameni și dușmănindu-ne unii pe alții.

Ἵπομίμησκε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐτοίμους εἶναι, 3-2 μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπεικειῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους προαότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους. 3-3 Ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοί, μισοῦντες ἀλλήλους:

Lecția 10. Tit 3.4-8: A doua descriere generală a mântuirii.

1. Descrieți portretele de mântuitor ale lui Dumnezeu și Isus. Cum se înțeleg substantivele ἡ χρηστότης și ἡ φιλανθρωπία: de ce credeți că nu a fost folosită expresia ἡ ἀγαπη του θεου?
2. Explicați expresia οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνη ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς.
3. Discutați înțelesul expresiilor: „spălarea nașterii din nou” și „(spălarea) reînnoirii Duhului sfânt” (διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος Ἁγίου).
4. Cum înțelegeți expresia κατ’ ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου?
5. Ce fel de gen literar presupune formula πιστὸς ὁ λόγος?
6. Analizați și comentați, πεπιστευκότες τῷ Θεῷ.

⁴Dar când s-a arătat bunătatea și iubirea de oameni ale lui Dumnezeu, Mântuitorul nostru, ⁵El ne-a mântuit, nu datorită faptelor drepte^c pe care le-am făcut noi, ci

^cLit.: „faptelor cele făcute în dreptate”.

datorită milei Lui. El ne-a mântuit prin spălarea^d nașterii din nou, a reînnoirii făcute de Duhul Sfânt^e, ⁶ pe Care L-a revărsat din belșug asupra noastră prin Isus Hristos, Mântuitorul nostru, ⁷ pentru ca să fim făcuți drepecți prin harul Său și să devenim moștenitori, potrivit nădejdiei vieții veșnice.

3-4 ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, **3-5** οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος Ἁγίου, **3-6** οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, **3-7** ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι κληρονόμοι γενώμεθα κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου.

⁸ Cuvântul acesta este vrednic de crezare; și vreau să le spui răspicat aceste lucruri, pentru ca cei care cred în Dumnezeu să fie primii la fapte bune. Acestea sunt cu-adevărat bune și folositoare pentru oameni.

3-8 Πιστὸς ὁ λόγος· καὶ περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιουῖσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προῖστασθαι οἱ πεπιστευκότες τῷ Θεῷ. ταῦτά ἐστι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις·

Evitarea învățătorilor falși

⁹ Ferește-te de întrebările prostesti, de genealogii, de certuri și de dispute privind Legea, pentru că sunt nefolositoare și zadarnice. ¹⁰ După prima sau a doua muștrare, să nu mai ai nimic de-a face cu omul certăreț^f, ¹¹ pentru că știi că un asemenea om s-a abătut și păcătuiește, fiind condamnat de propriile lui fapte.

^dLit.: „baia”.

^elit.: reînnoirii Duhului Sfânt.

^fLit.: „omul care face dezbinări”, sau: „omul eretic”.

3-9 μωρὰς δὲ ζητήσεις καὶ γενεαλογίας καὶ ἔρεις καὶ μάχας νομικὰς περιΐστασο· εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι. **3-10** αἰρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, **3-11** εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος καὶ ἁμαρτάνει ὧν αὐτοκατάκριτος.

Salutări, sfaturi și îndemnuri finale

¹² Când îi voi trimite la tine pe Artemas sau pe Tihic, străduiește-te să vii la mine, la Nicopole, căci acolo m-am hotărât să-mi petrec iarna. ¹³ Pe Zenas, învățătorul Legii, și pe Apollo trimite-i înainte și ai grijă să nu le lipsească nimic. ¹⁴ Să se învețe și ai noștri să fie preocupați să fie primii la fapte bune, oricând este nevoie, și să nu stea neroditori.

¹⁵ Toți cei ce sunt împreună cu mine te îmbrățișează. Îmbrățișează-i și tu pe cei ce ne iubesc în credință. Harul să fie cu voi toți!

3-12 Ὅταν πέμψω Ἀρτεμᾶν πρὸς σε ἢ Τυχικόν, σπούδασον ἐλθεῖν πρὸς με εἰς Νικόπολιν· ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι. **3-13** Ζηναῦν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλῶ σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπη. **3-14** μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. **3-15** Ἀσπάζονται σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες. ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν·

Bibliografie

- Bailey, J. L., Vander Broek, L. D., *Literary forms in the New Testament* (London: SPCK, 1992).
- Barr, J., *The Semantics of Biblical Language* (Oxford: OUP, 1961).
- Bock, D. L., Fanning, B. M. (eds), *Interpreting the New Testament Text* (Wheaton, IL: Crossways Books, 2006).
- Bălănescu, O., *Texte și pre-texte. Introducere în pragmatică* (București: Ariadna 98, 2005).
- Burge, G. M., *Interpreting the Gospel of John* (Grand Rapids, MI: Baker Book, 1992).
- Carson, D. A., *Probleme exegetice* (tr. Alina Giurgiu, Sibiu: Betania, 1998).
- Cotterell, P., Turner, M., *Linguistics and Biblical Interpretation* (London: SPCK, 1989).
- Egger, W., *Metodologia Noului Testament* (tr. Dumitru Groșan, Cluj: Galaxia Gutenberg, 2006).
- Fee, G. D., *Exegeza Noului Testament* (tr. Alina Giurgiu, Sibiu: Colegiul Biblic Betania, 1998).
- Fee, G. D., Stuart, D., *Biblia ca literatură*, (tr. Adrian Pastor, Cluj-Napoca: Logos, 1995).
- Gheorghe M., *Epistola către Tit. Ghid exegetic pe textul grecesc* (Arad: Multimedia, 2002).
- Hagner, D. A., *New Testament Exegesis and Research: A Guide for Seminarians* (Pasadena, California: Fuller Seminary Press, 1999).

- Kaiser, W., Jr., Silva M., *Principii de hermeneutică biblică* (Cluj-Napoca: Logos, 2006).
- Klein, W. W., Blomberg, C. L., Hubbard, R. L. jr., *Introduction to Biblical Interpretation* (London: Word, 1993).
- Lamsa, G. L., *Idioms in the Bible explained and A Key to the Original Gospels* (San Francisco, CA: Harper and Row, 1985).
- Liefeld, W. L., *Interpreting the Book of Acts* (Grand Rapids, MI: Baker Book, 1995).
- Longenecker, R., *Biblical Exegesis in the Apostolic Period* (Grand Rapids / Vancouver: Eerdmans / Regent College, 1999)
- Longman III, T., *Literary Approaches to Biblical Interpretation* (Leicester, UK: Apollos, 1987).
- McDill, W., *Predicarea Eficientă. 12 Deprinderi Esențiale* (Oradea: Editura Universității Emanuel, 2006);
- McKnight, S., *Interpreting the Synoptic Gospels* (Grand Rapids, MI: Baker Book, 1988).
- Michaels, J. R., *Interpreting the Book of Revelation* (Grand Rapids, MI: Baker Book, 1992).
- Miller, C., *Marketplace Preaching. How to Return the Sermon to Where It Belongs* (Grand Rapids, MI: Baker Books, 1995)
- Osborne, G.R., *The Hermeneutical Spiral. A Comprehensive Introduction to Biblical Interpretation* (Downers Grove, IL: IVP, 1991).
- Pânzaru, I., *Practici ale interpretării de text* (Iași: Polirom, 1999).
- Pârvu, I., *Cum se interpretează operele filosofice* (București: Punct, 2001).
- Porter, S. E., *Handbook to Exegesis of the New Testament* (Leiden: Brill, 1997).

- Porter, S. E. (ed), *Dictionary of Biblical Criticism and Interpretation* (Abingdon, Oxon UK (New York, NY): Routledge, 2009)
- Poythress, V. S., *Science and Hermeneutics* (Leicester, UK: Apollos, 1988).
- Ricouer, P., *Eseuri de hermeneutică* (tr. Vasile Tonoiu, București: Humanitas, 1995).
- Robinson, H., *Arta Comunicării Adevărului Biblic* (Cluj: Logos, 1998);
- Ross, Ch., and Sibley, R., (ed), *Illuminating Eco: On the Boundaries of Interpretation*, Aldershot: Ashgate. 2004.
- Silva, M., *God, Language and Scripture. Reading the Bible in the light of general linguistics* (Leicester, UK: Apollos, 1990).
- Schleiermacher, F.D.E., *Hermeneutica* (tr. I.N. Râmbu, Iași: Polirom, 2001).
- Schreiner, T. R., *Interpreting the Pauline Epistles* (Grand Rapids, MI: Baker Book, 1990).
- Thiselton, A., *The Two Horizons. New Testament Hermeneutics and Philosophical Description* (London: Paternoster, 1980).
- Idem*, *New Horizons in Hermeneutics. The Theory and Practice of Transforming Biblical Reading* (London: HarperCollins, 1992).
- Trotter, A. H., jr., *Interpreting the Epistle to the Hebrews* (Grand Rapids, MI: Baker Book, 1997).
- Tuckett, C.M., *Reading the NT. Methods of Interpretation* (London: SPCK, 1990 (1987)).
- Umberto Eco, *Limitele Interpretării*, Ștefania Mincu și Daniela Bucșă (trad), Constanța: Editura Pontica, 1996.